

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ĪVA BOTA [YVES BOT]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 29. janvārī¹

Atzinums 1/17,

Beļģijas Karalistes iesniegts lūgums sniegt atzinumu

Atzinums, kas sniegts saskaņā ar LESD 218. panta 11. punktu – Visaptverošs ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (*CETA*) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses – Ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršana (*ISDS*) – Šķirējtiesas un apelācijas tiesas izveide – Saderība ar Savienības primārajām tiesībām – Savienības tiesību sistēmas un tās tiesu sistēmas autonomijas ievērošanas prasība – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērojamība tam, kā Savienība īsteno savu kompetenci noslēgt starptautisku nolīgumu – Hartas 20. un 21. pants – Vienlīdzīgas attieksmes princips – Hartas 47. pants – Tiesības uz piekļuvi neatkarīgai un objektīvai tiesai

Satura rādītājs

I. Ievads	2
II. Konteksts, kurā iekļaujas lūgums sniegt atzinumu	3
III. Beļģijas Karalistes lūgums sniegt atzinumu	7
A. Par <i>CETA</i> saderību ar Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju	7
1. Savienības tiesu sistēma kā Savienības tiesību sistēmas autonomijas garantija	9
2. Nosacījumi īpaša strīdu izšķiršanas mehānisma izveidei ar Savienības noslēgtiem starptautiskiem nolīgumiem	10
3. Prasība savstarpēji nodrošināt aizsardzību katras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem	12
4. <i>CETA</i> tiešas iedarbības neesamībai atbilstošs mehānisms	15
5. <i>Achmea</i> sprieduma ietekmes uz ITS saderīgumu ar Savienības tiesību sistēmas autonomijas prasību neesamība	16

¹ Oriģinālvaloda – franču.

6. Garantijas, ko Līgumslēdzējas puses ir paredzējušas, lai saglabātu Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju	19
7. ITS ietekmes uz valstu tiesu uzdevumu nodrošināt Savienības tiesību efektīvu piemērošanu neesamība	26
8. Saderīgums ar Savienības ārējās darbības mērķiem.....	27
9. Tiesas iepriekšēju iesaistīšanu nodrošinoša mehānisma izveides nepieciešamības neesamība un iespēja valstu tiesām pilnībā pārbaudīt nolēmumus	28
B. Par vispārējo vienlīdzīgas attieksmes principu un Savienības tiesību efektivitātes prasību	29
C. Par CETA 8. nodaļas F iedaļas saderīgumu ar tiesībām vērsties neatkarīgā un objektīvā tiesā	34
1. Vispārīgi apsvērumi	36
2. Par mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi CETA šķirējtiesai	39
3. Par šķirējtiesas un apelācijas tiesas locekļu atalgojuma nosacījumiem	40
4. Par šķirējtiesas un apelācijas tiesas locekļu amatā iecelšanas un atcelšanas nosacījumiem	40
5. Par šķirējtiesas un apelācijas tiesas locekļiem piemērojamajiem ētikas noteikumiem	41
IV. Secinājumi	42

I. Ievads

1. 2016. gada 30. oktobrī Kanāda, no vienas puses, un Eiropas Savienība un tās dalībvalstis, no otras puses, Briselē parakstīja “visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu”, kas plašāk pazīstams ar akronīmu *CETA* (*Comprehensive Economic and Trade Agreement*) (turpmāk tekstā – “*CETA*”)².

2. Tāpat kā tostarp nolīgums, uz kuru attiecas 2017. gada 16. maija atzinums 2/15 (Brīvas tirdzniecības nolīgums ar Singapūru)³, *CETA* ir tā sauktais “jaunās paaudzes” brīvās tirdzniecības nolīgums, jo tajā papildus tradicionālajiem noteikumiem par to muitas nodokļu un ārpustarifu šķēršļu samazināšanu, kas ietekmē tirdzniecību ar precēm un pakalpojumiem, ir ietverti arī noteikumi par ieguldījumiem, publisko iepirkumu, konkurenci, intelektuālā īpašuma aizsardzību un ilgtspējīgu attīstību.

3. Lai gan *CETA* ir parakstīts, tas vēl nav noslēgts LESD 218. panta 6. punkta izpratnē. Tomēr tas tiek daļēji piemērots pagaidu kārtībā⁴.

4. Šī lieta attiecas uz lūgumu sniegt atzinumu, ko Tiesā 2017. gada 7. septembrī ir iesniegusi Beļģijas Karaliste, pamatojoties uz LESD 218. panta 11. punktu.

2 Visaptverošs ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (*CETA*) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses (OV 2017, L 11, 23. lpp.). Eiropas Savienības Padomes lēmums par parakstīšanu ir publicēts OV 2017, L 11, 1. lpp. (Padomes Lēmums (ES) 2017/37 (2016. gada 28. oktobris)).

3 EU:C:2017:376, turpmāk tekstā – “atzinums 2/15”).

4 Skat. Padomes Lēmumu (ES) 2017/38 (2016. gada 28. oktobris) par to, lai provizoriski piemērotu Visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu (*CETA*) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses (OV 2017, L 11, 1080. lpp.).

5. Beļģijas Karalistes iesniegtais lūgums sniegt atzinumu ir formulēts šādi:

“Vai Briselē 2016. gada 30. oktobrī parakstītā [CETA] starp Kanādu, no vienas puses, un [Savienību] un tās dalībvalstīm, no otras puses, 8. nodaļas (“Ieguldījumi”) F iedaļa (“Ieguldītāju un valstu ieguldījumu strīdu izšķiršana”) ir saderīga ar Līgumiem, tai skaitā pamattiesībām?”

6. Ar CETA 8. nodaļas F iedaļu, kurā ir iekļauts šā nolīguma 8.18.–8.45. pants, tiek izveidots ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisms, kura apzīmēšanai tiek izmantots arī akronīms “ISDS System” (*Investor State Dispute Settlement System*).

7. Šajā nolūkā šajā iedaļā ir paredzēts izveidot šķirējtiesu (turpmāk tekstā – “šķirējtiesa” vai “CETA šķirējtiesa”) un apelācijas tiesu (turpmāk tekstā – “apelācijas tiesa” vai “CETA apelācijas tiesa”), kā arī ilgākā termiņā – daudzpusēju ieguldījumu tiesu un saistītu pārsūdzības mehānismu, ar ko tiktu izbeigta pirmo minēto tiesu darbība. Tādējādi ir paredzēts izveidot “ieguldījumu tiesu sistēmu” (turpmāk tekstā – “ITS”), kas labāk ir pazīstama ar nosaukumu angļu valodā *Investment Court System* (ICS), kurā CETA šķirējtiesa būtu tikai pirmais solis. Šī šķirējtiesa tādējādi būtu pirmā ISDS režīma reformas, ko Eiropas Komisija, atbildot uz sabiedrisko apspriešanos par ieguldījumu aizsardzību un ISDS, ieskicēja 2015. gadā⁵, konkrēta piemērošana⁶. CETA 8. nodaļas F iedaļā tādējādi ir paredzēta institucionalizēta procesuāla sistēma, kura ir paredzēta, lai izšķirtu iespējamus strīdus starp vienas līgumslēdzējas puses ieguldītāju un otru līgumslēdzēju pusi attiecībā uz CETA interpretāciju un piemērošanu un lai novērstu trūkumus, kas tiek piedēvēti klasiskajai ISDS sistēmai.

8. Ieviešot šo pārveidoto mehānismu CETA, Savienība iesaistās ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas modeļa pasaules mēroga reformas iniciatīvā, kura ir vērsta uz to, lai pašreizējo *ad hoc* ISDS sistēmu, kas ir balstīta uz arbitražas principiem, virzītu uz ITS, kuras rezultāts būtu pastāvīgas daudzpusējas ieguldījumu tiesas izveide⁷.

9. Lūgumā sniegt atzinumu Beļģijas Karaliste pauž Tiesai šaubas par CETA 8. nodaļas F iedaļas saderīgumu ar Līgumiem. Būtībā šīs šaubas attiecas uz šīs nolīguma daļas ietekmi uz Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju, vispārējo vienlīdzīgas attieksmes principu un Savienības tiesību efektivitātes prasību, kā arī uz tiesībām uz piekļuvi neatkarīgai un objektīvai tiesai.

II. Konteksts, kurā iekļaujas lūgums sniegt atzinumu

10. Starptautiskās ieguldījumu tiesības aptver divas nošķirtas daļas, proti, materiālās tiesības, ko veido normas, kuru mērķis ir aizsargāt ārvalstu ieguldījumus, un procesuālās tiesības, kuras attiecas uz pārrobežu arbitražu.

11. Šajā ziņā ISDS režīms ļauj izšķirt strīdus gadījumā, kad ieguldītājs uzskata, ka kāda valsts neievēro saistības, kas tai ir uzliktas ar starptautisku ieguldījumu nolīgumu. Ar ISDS saistītu noteikumu iekļaušana starptautiskā ieguldījumu nolīgumā sniedz iespēju ārvalstu ieguldītājiem strīdu, kas tiem ir radies ar valsti, kurā ir veikts ieguldījums, nodot izskatīšanai nevis šīs valsts tiesās, bet gan *ad hoc* šķirējtiesā – atbilstoši noteikumiem, kas norādīti šajā nolīgumā.

5 Skat. Komisijas 2015. gada 5. maija kopsavilkuma ziņojumu “Investment in TTIP and beyond – the path for reform. Enhancing the right to regulate and moving from current ad hoc arbitration towards an Investment Court”, kas ir pieejams šajā interneta vietnē: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153456.pdf.

6 Skat. Komisijas dienestu darba dokumentu 2015. gada 13. janvāra ziņojums “Online public consultation on investment protection and investor-to-state dispute settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement (TTIP)” (SWD(2015) 3 *final*), kas ir pieejams šajā interneta vietnē: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/march/tradoc_153307.pdf.

7 Šajā ziņā skat. Sarunu norādes attiecībā uz konvenciju, ar ko izveido daudzpusēju tiesu ieguldījumu strīdu izšķiršanai. Padomes 2018. gada 20. marta dokuments Nr. 12981/17, kas pieejams šajā interneta vietnē: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12981-2017-ADD-1-DCL-1/fr/pdf>.

12. Ieguldītāju un valstu arbitrāžas izplatīšanās ir relatīvi nesens fenomens, kas ir radies, reaģējot uz noteiktu uzņemošo valstu tiesu sistēmās it kā pastāvošiem trūkumiem, kā rezultātā ieguldītāji tām neuzticas. Šā strīdu izšķiršanas veida mērķis tādējādi ir sniegt ieguldītājiem neitrālu un efektīvu līdzekli domstarpību atrisināšanai, kas savukārt ir vērsti uz to, lai veicinātu ieguldījumus, iedrošinot uzņēmējus, kuri ir izlēmuši veikt ieguldījumus ārvalstīs.

13. Tādējādi domstarpību izšķiršanas veida, kuru veido ieguldījumu arbitrāža, pamatā jau kopš tā pirmsākumiem ir Līgumslēdzēju pušu vēlme nodot neiesaistītam subjektam tādu strīdu izšķiršanu, kuri ir radušies starp ārvalstu ieguldītājiem un uzņēmējvalsti⁸. Šis strīdu izšķiršanas veids ir vērsti arī uz to, lai aizstātu diplomātisko aizsardzību, kuras gadījumā ieguldītāja valstspiederības valsts pārņem ieguldītāja pretenzijas pret ieguldījuma uzņēmējvalsti⁹. Tā ir daļa no virzības uz to, lai ar ieguldījumiem saistītie strīdi tiktu izslēgti no politikas un diplomātijas darbības jomas. Ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršana ir arī alternatīva citam ieguldījumu strīdu risināšanas veidam – arbitrāžai starp valstīm, kas rada tādas pašas neērtības kā diplomātiskā aizsardzība, tas ir, no ieguldītāja perspektīvas – atkarības saikni ar savu izcelsmes valsti, un, no šīs valsts perspektīvas – risku, ka uzsāktā tiesvedība var apgrūtināt tās attiecības ar citām valstīm.

14. Saistībā ar ārējās kompetences iegūšanu tiešo ieguldījumu jomā Savienībai bija jāizveido modelis tādu strīdu izšķiršanai, kas attiecas uz to aizsardzības normu ievērošanu, kuras ir iekļautas brīvas tirdzniecības nolīgumos, ko tā ir noslēgusi ar trešajām valstīm¹⁰. Proti, divpusējos nolīgumos ietvertās ieguldījumu arbitrāžas klauzulas starptautisko ieguldījumu tiesību jomā tiek uzskatītas par centrālo elementu ārvalstu ieguldījumu aizsardzībai uzņēmējvalstī.

15. Tomēr ieguldījumu arbitrāža klasiskajā formā tiek kritizēta it īpaši saistībā ar šķirējtiesnešu leģitimitātes un neatkarības garantiju trūkumu, spriedumu konsekvences un paredzamības trūkumu, pasludināto spriedumu pārskatīšanas iespējas trūkumu, “regulējuma iesaldēšanas” risku¹¹ un augstām procesa izmaksām.

16. Ņemot vērā kritiku, kas ir izteikta attiecībā uz arbitrāžu ieguldījumu jomā, sarunu paātrināšana starp Savienību un trešajām valstīm, lai attīstītu divpusējās brīvās tirdzniecības attiecības, kas ietver arī ieguldījumu sadaļu, rada vairākus izaicinājumus – gan politiskus, gan juridiskus.

17. Šo izaicinājumu skaitā viens no būtiskākajiem izaicinājumiem ir tāda modeļa izstrāde, kas Savienībai un tās dalībvalstīm ļautu balstīties uz arbitrāžas praksi, kas ir noteikums ar ārvalstu ieguldījumiem saistītu strīdu izšķiršanā, vienlaikus uzlabojot klasisko modeli, lai, pirmkārt, reaģētu uz kritiku, kas veltīta šķirējtiesu darbībai, kā arī arbitrāžas starp ieguldītājiem un valstīm leģitimitātei un, otrkārt, tas būtu saderīgs ar pamatprincipiem, kuri reglamentē strīdu izšķiršanas mehānismus Savienības tiesību sistēmā.

8 Skat. Jean, G.-A., *Le droit des investissements internationaux face à l'Union européenne*, doktora darbs, kas aizstāvēts 2016. gada 28. novembrī, 847. punkts.

9 Kā Vācijas valdība ir norādījusi tiesas sēdē, ieguldījumu aizsardzība, kāda tā ir paredzēta tādā nolīgumā kā *CETA*, ļauj emancipēt ieguldītāju attiecībā pret tā valsti. Tādējādi nolīgumi par ieguldījumu aizsardzību ļauj ieguldītājiem pašiem uzsākt tiesvedību un tie nav atkarīgi no savas valstspiederības valsts labās gribas.

10 Komisija tiesas sēdē norādīja, ka tā ir pabeigusi sarunas par trim citiem nolīgumiem, kuros ir iekļauti gandrīz identiski noteikumi, – ar Meksikas Savienotajām Valstīm, Singapūras Republiku un Vjetnamas Sociālistisko Republiku – un ka sarunas par līdzīgiem nolīgumiem notiek ar Čīles Republiku, Ķīnas Tautas Republiku, Indonēzijas Republiku, Japānu, Malaiziju, Mjanmas Savienību un Filipīnu Republiku.

11 Proti, viens no būtiskākajiem pārmetumiem attiecībā *ISDS* režīmu ir netiešas atturošas ietekmes uz publisko politiku risks, – ņemot vērā tiesvedības risku, noteiktas valdības varētu veikt pašcenzūru attiecībā uz saviem politikas risinājumiem, lai ierobežotu risku, ka pret tām notiks vēšanās šķirējtiesās un tām būs jāmaksā naudas sodi, kā arī jāsedz tiesāšanās izmaksas.

18. Izvēlētais modelis – kuram vairākos aspektos ir atsevišķas oriģinālas iezīmes, kas to padara par hibrīdu – veido kompromisu starp šķīrējtiesu un starptautisku tiesu. Proti, risinājums, kuru *CETA* ir izvēlējusies Savienība, ir ieguldījumu strīdu izšķiršanas mehānisma institucionalizācija un pielīdzināšana tiesai, ar ko tiek panākts līdzsvars starp tradicionālo pieeju un inovāciju ieguldījumu strīdu risināšanas jomā. Šeit ir jāuzsver eksperimentālā dimensija, jo Savienība ir tādas kustības priekšgalā, kuras nākotne noteiks, vai tā no juridiskās perspektīvas varēs tikt turpināta¹².

19. Savienībai par šo jautājumu bija jāveic pragmatiskas sarunas ar trešajām valstīm, ņemot vērā faktu, ka tās partneri, kā arī paši ieguldītāji arbitrāžu starp ieguldītājiem un valstīm uzskata par neatņemamu šo ieguldītāju aizsardzības elementu¹³. Tāpēc pirmais izaicinājums Savienībai bija izmantot šo strīdu risināšanas modeli, vienlaikus to uzlabojot, ilgākā termiņā paturot prātā būtiskākas izmaiņas, piemēram, daudzpusējas ieguldījumu tiesas projektu¹⁴.

20. Tādējādi *CETA* ietver strīdu izšķiršanas mehānismu, kura veidols ir izveidojies sarunu gaitā, lai tostarp ņemtu vērā atklātas sabiedriskās apspriešanās rezultātus, kuru šajā saistībā bija uzsākusi Komisija¹⁵. Par šā mehānisma iespējamību un iezīmēm notiekošo debašu intensitāte ir skaidrojama galvenokārt ar faktu, ka arbitrāža ieguldījumu jomā ir jautājums, kurā saduras privātās un publiskās intereses. Līdz ar to tas obligāti rada problēmas, kas var ietekmēt publisko politiku.

21. Pašlaik Savienības ierosinātā reforma, kā tā ir formulēta *CETA*, ir balstīta uz diviem galvenajiem aspektiem, proti, pirmkārt, uz tiesu atsauci uz Līgumslēdzēju pušu tiesībām noteikt regulējumu vispārējās interesēs, kura ir apvienota ar precīzākām normām ieguldījumu aizsardzības jomā, lai izbeigtu noteiktu pārmērīgi plašu normu interpretāciju¹⁶, un, otrkārt, uz vēlmi virzīties uz tiesu sistēmu, kuru tostarp raksturo tās locekļu neatkarība un objektivitāte, kā arī tās procedūru pārskatāmība.

22. Tieši uz pēdējo minēto režīmu tā pašreizējā attīstības stadijā, kurš attālinās no klasiskās arbitrāžas un tuvinās tiesu sistēmai, attiecas šī atzinuma tiesvedība. *CETA* noteikumi, kuri attiecas uz šo režīmu, nav to noteikumu skaitā, kuri ir piemērojami provizoriski¹⁷.

23. Lai gan tā nosaukums ir “Ieguldītāju un valstu ieguldījumu strīdu izšķiršana”, minētais režīms attiecas ne vien uz gadījumiem, kuros kādas dalībvalsts ieguldītājs ceļ prasību pret Kanādu, un gadījumiem, kuros Kanādas ieguldītājs ceļ prasību pret dalībvalsti, bet arī uz gadījumiem, kuros Kanādas ieguldītājs ceļ prasību pret Savienību.

24. Būtiskie noteikumi par ITS organizāciju un izveidi ir atrodami *CETA* 8. nodaļas F iedaļā. Tomēr noteiktos punktos ir norādes uz lēmumiem, kuri ir jāpieņem *CETA* Apvienotajai komitejai, kas ir minēta šā nolīguma 26.1. pantā.

12 Skat. Jean, G.-A., minēts iepriekš, 25. punkts.

13 Šajā ziņā skat. Komisijas Paziņojumu Padomei, Eiropas Parlamentam, Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku” (COM(2010) 343, galīgā redakcija), 11. lpp.

14 *CETA* 8.29. pantā “Daudzpusējas ieguldījumu tiesas un apelācijas mehānisma izveide” tādējādi ir paredzēts, ka “puses kopā ar citiem tirdzniecības partneriem izveido daudzpusēju ieguldījumu tiesu un apelācijas mehānismu ieguldījumu strīdu izšķiršanas vajadzībām. Pēc šāda daudzpusēja mehānisma izveides *CETA* Apvienotā komiteja pieņem lēmumu, kurā paredz, ka ieguldījumu strīdus atbilstoši šai iedaļai izšķirs saskaņā ar daudzpusēju mehānismu, un veic attiecīgus pārejas pasākumus.”

15 Skat. šo secinājumu 6. zemsvītras piezīmi.

16 *CETA* iekļauto aizsardzības klauzulu precizitāte tādējādi ļauj ierobežot relatīvi plašo interpretācijas brīvību, kura parasti ir šķīrējtiesām: skat. Tercier, P., “Voies de recours”, no: Kessedjian, C., *Le droit européen et l'arbitrage d'investissement*, éditions Panthéon-Assas, Parīze, 2011, 165. – 177. lpp., kurā ir uzsvērts, ka, pastāvot “līgumu tekstiem, kuri [...] visbiežāk ir ļoti abstrakti un kuros ir tikai izklāstīti daži galvenie principi”, šķīrējtiesām “ir būtiska interpretējoša, pat radoša funkcija” un tādējādi tās veic “kvazinormatīvu darbību” (171. lpp.).

17 Proti, Lēmuma 2017/38 1. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir paredzēts, ka no *CETA* 8. nodaļas normām noteiktā mērā provizoriski tiek piemēroti tikai 8.1.–8.8. pants, 8.13. pants, 8.15. pants un 8.16. pants.

25. Šā strīdu izšķiršanas mehānisma galvenā iezīme ir pastāvīgas tiesas izveide, kas izskatītu prasības, kuras ieguldītāji celtu pret kādu Pusi¹⁸. Tiesa sastāv no piecpadsmit locekļiem, ko ieceļ *CETA* Apvienotā komiteja¹⁹ uz piecu gadu termiņu, kas ir atjaunojams vienu reizi²⁰.

26. Šķirējtiesas locekļiem ir jābūt attiecīgajās valstīs iecelšanai tiesneša amatā nepieciešamajai kvalifikācijai vai ir jābūt juristiem ar atzītu kompetenci, un viņiem ir jābūt apliecinājušiem zināšanas starptautiskajās publiskajās tiesībās²¹. Šķirējtiesas locekļiem ir jābūt neatkarīgiem un jāievēro noteikumi par interešu konfliktu novēršanu²². Šķirējtiesa izskata lietas sastāvos, kurus parasti veido trīs no tās locekļiem, visus no kuriem ir iecēlis šķirējtiesas priekšsēdētājs saskaņā ar rotācijas sistēmu, lai nodrošinātu, ka sastāvs ir nejaušs un neprognozējams²³.

27. Šķirējtiesas nolēmumi var tikt pārsūdzēti pastāvīgā apelācijas tiesā²⁴. Apelācijas sūdzības var tikt pamatotas tostarp ar kļūdām tiesību piemērošanā vai nepārprotamām kļūdām faktu novērtēšanā, tai skaitā ar kļūdām attiecīgo vietējo tiesību novērtēšanā²⁵. Apelācijas tiesas locekļus ieceļ *CETA* Apvienotā komiteja²⁶. Viņiem ir jābūt tādi pašai kvalifikācijai kā šķirējtiesas locekļiem, un uz viņiem attiecas tie paši ētikas noteikumi²⁷.

28. Saskaņā ar *CETA* 8.41. panta 1. punktu “atbilstoši šai iedaļai sniegts nolēmums ir saistošs strīdā iesaistītajām pusēm un attiecībā uz konkrēto lietu”.

29. Runājot par materiālo tiesību normām, jaunā pieeja apvieno apstiprinājumu, ka Pusēm ir reglamentēšanas tiesības²⁸, un centienus būt precīziem aizsargājošo pamatnormu formulējumā²⁹.

30. Lidz ar to *CETA* mērķis ir veicināt pārrobežu ieguldījumus starp Savienību un Kanādu, nodrošinot Līgumslēdzēju pušu ieguldītājiem augstu ieguldījumu aizsardzības līmeni, vienlaikus aizsargājot katras Puses reglamentēšanas pilnvaras³⁰.

31. Vēl ir jāprecizē, ka, parakstot *CETA*, tika izstrādāts arī kopīgs interpretējošs instruments³¹, kura 6. punktā ir paredzētas īpašas interpretējošas norādes attiecībā uz ITS. Turklāt, noslēdzot šo nolīgumu, Komisija un Padome iesniedza paziņojumu Nr. 36, kurā šīs iestādes ir izklāstījušas ITS ieviešanai veicamos pasākumus.

18 *CETA* 8.27. pants.

19 *CETA* 8.27. panta 2. punkts.

20 *CETA* 8.27. panta 5. punkts. Tomēr no piecpadsmit personām, kas ieceltas uzreiz pēc šā nolīguma stāšanās spēkā, septiņu personu, kuras nosaka ar izlozes palīdzību, pilnvaru termiņu pagarina līdz sešiem gadiem.

21 *CETA* 8.27. panta 4. punkts.

22 *CETA* 8.30. pants “Ētika”.

23 *CETA* 8.27. panta 6. un 7. punkts.

24 *CETA* 8.28. pants. No Komisijas un Padomes 36. paziņojuma par ieguldījumu aizsardzību un Ieguldījumu tiesu sistēmu (OV 2017, L 11, 20. lpp.; turpmāk tekstā – “Paziņojums Nr. 36”) izriet, ka apelācijas mehānisma mērķis “ir nodrošināt pirmajā instancē pieņemto nolēmumu saskaņotību un veicināt arī juridisko noteiktību”.

25 *CETA* 8.28. panta 2. punkts.

26 *CETA* 8.28. panta 3. punkts.

27 *CETA* 8.28. panta 4. punkts.

28 Skat. *CETA* 8.9. pantu.

29 Proti, valsts režīms (*CETA* 8.6. pants), vislielākās labvēlības režīms (*CETA* 8.7. pants), attieksme pret ieguldītājiem un aptvertajiem ieguldījumiem (*CETA* 8.10. pants) un aizsardzība ekspropriācijas gadījumā (*CETA* 8.12. pants).

30 Skat. vispārīgi Bonomo, S., *Les traités bilatéraux relatifs aux investissements: entre protection des investissements étrangers et sauvegarde de la souveraineté des États*, Presses universitaires d’Aix-Marseille, Éksanprovansa, 2012.

31 Kopīgais interpretējošais instruments par Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu (*CETA*) starp Kanādu un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm (OV 2017, L 11, 3. lpp.; turpmāk tekstā – “Kopīgais interpretējošais instruments”).

32. Pēc šo aprakstošo elementu izklāsta vispirms ir jāpiebilst, ka, lai sniegtu atbildi uz Beļģijas Karalistes iesniegto lūgumu sniegt atzinumu, es – kaut arī tie ir svarīgi – neaplūkošu aplūkojamās problemātikas politiskos un ekonomiskos aspektus, jo jāuzsver, ka tie pilnībā ietilpst Savienības iestāžu rīcības brīvībā, istenojot kopējo tirdzniecības politiku, izvēlēties izmantot iedibinātu starptautiskās arbitražas praksi.

33. Līdz ar to man nav jāizsakās nedz par to, vai šāda strīdu izšķiršanas veida paredzēšana nolīgumos, par kuriem Savienība veic sarunas ar trešajām valstīm, ir lietderīga, nedz par *ISDS* režīma iespējamo ekonomisko ietekmi ārvalstu ieguldītāju piesaistīšanas un viņu darbību izvēršanas ziņā. Šie aspekti ietilpst plašajā Savienības iestāžu rīcības brīvībā³². Turklāt tie ir Savienībā un dalībvalstīs notikušu demokrātisku debašu rezultāts. Vienīgais izvērtējamais jautājums ir, vai, izvēloties ieguldījumu arbitražas praksi, vienlaikus to pielāgojot, lai virzītu uz tiesas veida modeli, paredzētais nolīgums no tīri juridiskā viedokļa ir saderīgs ar Savienības primārajām tiesībām.

III. Beļģijas Karalistes lūgums sniegt atzinumu

34. Beļģijas Karaliste ar lūgumu sniegt atzinumu par šeit izklāstītajiem jautājumiem vēlas veicināt tā tiesiskā ietvara izskaidrošanu, kurā ir jāiekļaujas *CETA*, pašai neieņemot nostāju par to, kā tās ieskatā būtu jāatbild uz Tiesai uzdotajiem jautājumiem.

35. Beļģijas Karaliste arī norāda, ka tā apzinās, ka *CETA* un Paziņojuma Nr. 36 īstenošanai ir jāveic noteikti pasākumi, kas varētu ietekmēt Tiesas atzinumu.

36. Lūgums sniegt atzinumu būtībā attiecas uz trim problēmām – Tiesas kompetenci, vienlīdzīgas attieksmes principu un Savienības tiesību efektivitātes prasību, kā arī uz tiesībām uz piekļuvi neatkarīgai un objektīvai tiesai.

37. Vispirms, runājot par Beļģijas Karalistes lūguma pieņemamību, ir jāuzsver atzinumu procedūras preventīvais raksturs. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka “saskaņā ar LESD 218. panta 11. punktu Parlaments, Padome, Komisija vai jebkura dalībvalsts var saņemt Tiesas atzinumu par to, vai paredzētais nolīgums ir saderīgs ar Līgumu normām. Šīs tiesību normas mērķis ir novērst sarežģījumus, kas izrietētu no apstrīdēšanas tiesā saistībā ar Savienības noslēgto starptautisko nolīgumu saderīgumu ar Līgumiem”³³. Proti, “Tiesas nolēmums, ar kuru pēc Savienībai saistoša starptautiska nolīguma noslēgšanas eventuāli tiktu konstatēts, ka, ņemot vērā tā saturu vai tā noslēgšanai pieņemto [izmantoto] procedūru, tas nav saderīgs ar Līgumu noteikumiem, ne tikai Savienības iekšienē, bet arī starptautisko attiecību līmenī radītu nopietnas grūtības un varētu nodarīt kaitējumu visām ieinteresētajām pusēm, tostarp trešajām valstīm”³⁴.

38. Kā norādīts iepriekš, lai gan *CETA* ir parakstīts, tas vēl nav noslēgts LESD 218. panta 6. punkta izpratnē. Nolīgums vēl jo projām ir “paredzēts” LESD 218. panta 11. punkta izpratnē.

A. Par CETA saderību ar Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju

39. Beļģijas Karaliste atgādina, ka atzinuma 2/13 246. punktā Tiesa noteica “principu, ka vienīgi Tiesas kompetencē ir sniegt galīgu Savienības tiesību interpretāciju”.

32 Skat. it īpaši 2016. gada 21. decembra spriedumu *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 24. punkts), kurā Tiesa norādīja, ka “Savienības iestādēm un struktūrvienībām, virzot starptautiskās attiecības, ir plaša politisko lēmumu pieņemšanas brīvība” un ka “starptautiskās attiecību virzība nenoliedzami ietver politiska rakstura izvēles veikšanu”.

33 Skat. it īpaši 2014. gada 18. decembra atzinumu 2/13 (Savienības pievienošanās ECPAK) (EU:C:2014:2454, 145. punkts un tajā minētā judikatūra), turpmāk tekstā – “atzinums 2/13”.

34 Skat. atzinumu 2/13 (146. punkts un tajā minētā judikatūra).

40. Šī dalībvalsts atgādina arī iemeslus, kuru dēļ Tiesa 2011. gada 8. marta atzinumā 1/09³⁵ uzskatīja, ka starptautiskā nolīguma projekts, kurā bija paredzēts izveidot Eiropas Patentu un Kopienas patentu tiesu, nav saderīgs ar Savienības tiesībām.

41. Norādījusi, ka *CETA* 8.18. panta 1. punktā šķīrējtiesai ir piešķirtas pilnvaras pārbaudīt, vai Savienības atvasināto tiesību akts ir saderīgs ar šā nolīguma 8. nodaļas C un D iedaļu noteikumiem, Beļģijas Karaliste atzīmē, ka, veicot šo pārbaudi, šķīrējtiesa regulāri saskarsies ar Savienības tiesību interpretācijas jautājumiem. Atsaucoties uz *CETA* 8.31. panta 2. punktu, Beļģijas Karaliste norāda, ka, nepastāvot prevalējošai interpretācijai, šķīrējtiesai nāktos pašai interpretēt Savienības tiesības.

42. Lai gan šis dalībvalsts ieskatā *CETA* atšķiras no atzinumā 1/09 aplūkotā mehānisma, jo šķīrējtiesai nebūs nedz tieši likts izskatīt strīdu attiecībā uz Savienības tiesībām kā piemērojamajām tiesībām, nedz jāizvērtē Savienības tiesību akta spēkā esamība, taču – tāpat kā to mehānismu gadījumā, kas aplūkoti atzinumos 1/09 un 2/13, – ITS ļauj šķīrējtiesai izvērtēt, vai Savienības atvasināto tiesību normas ir saderīgas ar attiecīgajām *CETA* normām, un šajā nolūkā noteikt, kā ir interpretējamas Savienības tiesības.

43. Tā kā *CETA* noteiktajā *ISDS* režīmā nav paredzēts nedz pienākums, nedz arī iespēja šķīrējtiesai vērsties Tiesā ar iepriekšēju jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju (iepriekšējas iesaistīšanas mehānisma neesamība), Beļģijas Karaliste šaubās, vai šis režīms, kurā atbilstoši šā nolīguma 8.41. panta 1. punktam var tikt pieņemti saistoši galīgie nolēmumi, ir saderīgs ar Tiesas ekskluzīvās kompetences sniegt galīgo Savienības tiesību interpretāciju principu.

44. Rezumējot – Beļģijas Karaliste vēlas uzzināt, vai ar *CETA* nav pārkāpts Tiesas ekskluzīvās kompetences sniegt galīgo Savienības tiesību interpretāciju princips. Precīzāk, tā vēlas, lai Tiesa norādītu, vai šā nolīguma 8.31. panta 2. punkts ir pietiekams, lai garantētu Savienības tiesību vienveidīgu interpretāciju, vai – gluži pretēji –, ņemot vērā nolīguma 8.41. panta 1. punktā noteikto nolēmumu saistošo raksturu, ir jākonstatē, ka ir aizskarta šī prasība par tiesību vienveidīgu interpretāciju, ko nodrošina Tiesa.

45. Lai atbildētu uz šo lūgumu sniegt atzinumu daļu, es sāksu savu analīzi tur, kur Tiesa atzinumā 2/15 to pārtrauca. Proti, Tiesa minētajā atzinumā savu analīzi attiecināja tikai uz kompetenču par Savienības ārējās ieguldījumu politikas materiālajiem un procesuālajiem aspektiem sadalījumu starp Savienību un tās dalībvalstīm.

46. Šajā ziņā ir jānorāda, ka Lisabonas līgumā, kā tas izriet no LESD 3. panta 1. punkta e) apakšpunkta un 207. panta 1. punkta, Savienībai ir piešķirta ekskluzīva kompetence tiešo ieguldījumu jomā, iekļaujot tos kopējā tirdzniecības politikā. Turklāt Savienībai ir dalīta kompetence attiecībā uz ieguldījumiem, kas nav tiešie ieguldījumi³⁶.

47. Tiesa precizēja, ka ekskluzīvā kompetence, kas Savienībai ar LESD 207. pantu ir piešķirta ārvalstu tiešo ieguldījumu jomā, attiecas uz visām materiālo tiesību normām, kuras parasti ir atrodamas divpusējā ieguldījumu līgumā³⁷. Savukārt Savienība ar dalībvalstīm daļa kompetenci attiecībā uz noteikumiem par strīdu izšķiršanu starp ieguldītājiem un valstīm³⁸. Šajā ziņā Tiesa atzinumā 2/15 norādīja, ka runa ir par režīmu, “atbilstoši kuram strīdi ir izslēgti no dalībvalstu tiesu jurisdikcijas”, un ka šis režīms tāpat ir jāievieš ar dalībvalstu piekrišanu³⁹.

35 EU:C:2011:123, turpmāk tekstā – “atzinums 1/09”.

36 Skat. atzinumu 2/15 (243. punkts).

37 Skat. atzinumu 2/15 (78.–109. punkts).

38 Skat. atzinumu 2/15 (293. punkts).

39 Atzinums 2/15 (292. punkts).

48. Tomēr Tiesa atzinumā 2/15 neizvērtēja problēmu par nolīgumā par starptautiskiem ieguldījumiem paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma saderīgumu ar Savienības tiesībām no savu kompetenču aizsardzības perspektīvas.

49. Tagad Tiesai attiecībā uz šāda paša veida nolīgumu ar Kanādu ir jālemj par iespēju un kārtību, kādā šāds strīdu izšķiršanas mehānisms var līdzāspastāvēt ar Savienības tiesu sistēmu.

1. Savienības tiesu sistēma kā Savienības tiesību sistēmas autonomijas garantija

50. Kā Tiesa ir norādījusi atzinumā 2/13, “lai garantētu [Savienības] tiesību sistēmas īpašo iezīmju un autonomijas saglabāšanu, ar Līgumiem ir izveidota tiesu sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību saskanību un vienveidīgu interpretāciju”⁴⁰.

51. Šajā kontekstā “valsts tiesām un Tiesai ir jānodrošina Savienības tiesību pilnīga piemērošana visās dalībvalstīs, kā arī to tiesību aizsardzība tiesā, kuras attiecīgajām personām izriet no minētajām tiesībām”⁴¹.

52. Tiesas uzdevums ir “[nodrošināt], ka tiek ievērots tiesiskums Līgumu interpretēšanā un piemērošanā”, kā paredzēts LES 19. panta 1. punktā. Šī Tiesas funkcija ietver atbildību “[nodrošināt], lai tiktu ievērota ar Līgumiem noteiktā Savienības tiesību sistēmas autonomija”⁴².

53. Atzinumā 1/09 Tiesa uzsvēra, ka tā daļa šo atbildību ar valstu tiesām. Proti, Tiesa apgalvoja [šādi]: “kā tas izriet no LES 19. panta 1. punkta, par Savienības tiesību sistēmas un tiesu sistēmas ievērošanu rūpējas Tiesa un dalībvalstu tiesas”⁴³.

54. Tiesa balstās arī uz LES 4. panta 3. punktu, lai norādītu, ka “dalībvalstīm, it īpaši saskaņā ar LES 4. panta 3. punkta pirmajā daļā minēto lojālas sadarbības principu, ir jānodrošina to attiecīgajā teritorijā Savienības tiesību piemērošana un ievērošana”⁴⁴.

55. Tiesa arī uzsvēra, ka “valsts tiesa sadarbībā ar Tiesu pilda tām kopīgi uzticētu uzdevumu, lai nodrošinātu, ka Līgumu piemērošanā un interpretēšanā tiek ievērots tiesiskums”⁴⁵.

56. It īpaši “šādi izstrādātās tiesu sistēmas stūrakmens ir radīts ar LESD 267. pantā paredzēto prejudiciālā nolēmuma tiesvedību, kuras mērķis, izveidojot tiesnešu dialogu tieši starp Tiesu un dalībvalstu tiesām, ir nodrošināt Savienības tiesību vienveidīgu interpretāciju [...], tādējādi ļaujot nodrošināt to saskanību, pilnīgu iedarbību un autonomiju, kā arī – galu galā – pašu ar Līgumiem izveidoto tiesību raksturu”⁴⁶.

57. Tādējādi Tiesa ir stingri apstiprinājusi “nozīmi, kāda ir sadarbībai starp Savienības tiesu un dalībvalstu tiesām, lai nodrošinātu [Savienības tiesību sistēmas] konstitucionālo struktūru”⁴⁷.

40 Skat. atzinumu 2/13 (174. punkts).

41 Skat. atzinumu 2/13 (175. punkts un tajā minētā judikatūra).

42 Atzinums 1/09 (67. punkts).

43 Atzinums 1/09 (66. punkts). Skat. arī spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).

44 Skat. it īpaši atzinumu 2/13 (173. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

45 Atzinums 1/09 (69. punkts). Skat. arī spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

46 Skat. atzinumu 2/13 (176. punkts un tajā minētā judikatūra).

47 Simon, D., “Avis négatif sur le projet de création d’une juridiction des brevets”, *Europe*, n° 5, LexisNexis, Parīze, 2011, 4. – 7. lpp., 20. punkts.

58. Šī īpašā saikne starp Tiesu un valstu tiesām, ko raksturo konstants dialogs, vienlaikus ir gan Savienības īpašās tiesību sistēmas izpausme, gan tās garantija. Tieši tāpēc Tiesa vēlas aizsargāt šo saikni no jebkādiem elementiem, kas varētu to ietekmēt.

59. To paturot prātā, jau sākotnēji ir jāuzsver, ka Savienības tiesību sistēmas autonomijas aizsardzība nav tas pats kas autarkija⁴⁸. Tās nodrošināšanai ir vienīgi prasīts, lai netiktu aizskarta šīs tiesību sistēmas integritāte, kura lielā mērā balstās uz Tiesas kompetenci teikt galīgo vārdu par to, kā ir izprotamas Savienības tiesības, un uz šajā nolūkā notiekošu sadarbību ar dalībvalstu tiesām.

2. Nosacījumi īpaša strīdu izšķiršanas mehānisma izveidei ar Savienības noslēgtiem starptautiskiem nolīgumiem

60. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības atbilstoši Līgumu noteikumiem noslēgtie starptautiskie nolīgumi attiecībā uz Savienību ir uzskatāmi par tās iestāžu pieņemtiem aktiem⁴⁹. Šajā saistībā kopš šo nolīgumu stāšanās spēkā tie ir Savienības tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa⁵⁰. LESD 216. panta 2. punktā ir noteikts, ka “Savienības noslēgtie starptautiskie nolīgumi ir saistoši Savienības iestādēm un dalībvalstīm”. Tādējādi atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai “šiem nolīgumiem ir augstāks juridiskais spēks nekā [Savienības] atvasinātajām tiesībām”⁵¹. Tātad no tā spēkā stāšanās brīža CETA automātiski iekļausies Savienības tiesību sistēmā un būs tās daļa tāpat kā citi Savienības tiesību avoti⁵².

61. Turklāt no LES 19. panta 3. punkta b) apakšpunkta un LESD 267. panta pirmās daļas b) punkta izriet, ka “Tiesas kompetencē ir spriest par Savienības iestāžu pieņemtu tiesību aktu interpretāciju un spēkā esamību bez jebkādiem izņēmumiem”⁵³, un tas ietver Savienības noslēgtos starptautiskos nolīgumus. Tiesa ir arī kompetenta “lemt par to orgānu lēmumu interpretāciju, kurus ir pieņēmusi institūcija, kas ir izveidota ar nolīgumu un kam ir uzdots to īstenošana”⁵⁴.

62. Lai gan tas tā ir, sākotnēji ir jāatgādina, ka Savienības noslēgto nolīgumu piemērojamībai Savienības tiesā vai valstu tiesās var būt noteiktas robežas, tostarp tad, ja Tiesa uzskata, ka ar šiem nolīgumiem indivīdiem nav piešķirtas tiesības, uz kurām viņi varētu atsaukties tiesā. Šajā ziņā Tiesai ir jāizvērtē attiecīgā starptautiskā nolīguma būtība un sistēma un jāpārbauda, vai nolīguma noteikumi to saturā ziņā ir beznosacījuma un pietiekami precīzi⁵⁵.

48 Skat. Lenaerts, K., “Les fondements constitutionnels de l’Union européenne dans leur rapport avec le droit international”, *La Cour de justice de l’Union européenne sous la présidence de Vassilios Skouris (2003–2015): Liber amicorum Vassilios Skouris*, Bruylant, Brisele, 2015, 367. – 385. lpp., kurā ir norādīts, ka “izolacionisms nav Savienības konstitucionālajai autonomijai raksturīgo iezīmju skaitā” (369. lpp.).

49 Skat. it īpaši spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

50 Skat. it īpaši spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).

51 Skat. it īpaši spriedumu, 2006. gada 10. janvāris, *IATA un ELFAA* (C-344/04, EU:C:2006:10, 35. punkts un tajā minētā judikatūra).

52 Par šo jautājumu skat., Lenaerts, K., “Droit international et monisme de l’ordre juridique de l’Union”, *Revue de la Faculté de droit de l’Université de Liège*, n° 4, Larcier, Brisele, 2010, 505. – 519. lpp.

53 Skat. it īpaši spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

54 Skat. it īpaši spriedumu, 1990. gada 20. septembris, *Sevince* (C-192/89, EU:C:1990:322, 10. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesas ieskatā no tā vēl jo vairāk izriet tas, ka LESD 267. panta uzdevums ir nodrošināt vienveidīgu visu Savienības tiesību sistēmā ietilpstošo tiesību normu piemērošanu Savienībā, lai izvairītos no tā, ka to iedarbība atšķiras atkarībā no to interpretācijas dažādās dalībvalstīs (11. punkts un tajā minētā judikatūra).

55 Skat. it īpaši spriedumu, 2008. gada 3. jūnijs, *Intertanko u.c.* (C-308/06, EU:C:2008:312, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

63. Runājot par *CETA*, jebkāds Tiesas veikts vērtējums par to, vai šim nolīgumam var būt tieša iedarbība, ir nelietderīgs, jo minētā nolīguma 30.6. pantā ir izteikta skaidra Pušu vēlme šādu iedarbību izslēgt. Proti, šā panta 1. punktā ir paredzēts, ka uz *CETA* nevar “atsaukties tieši Pušu valsts tiesību sistēmās”⁵⁶. No tā izriet, ka, lai gan paredzētais nolīgums no spēkā stāšanās brīža būs neatņemama Savienības tiesību daļa, uz to Savienībā nevarēs tieši atsaukties. Tādējādi nedz Savienības tiesas, nedz dalībvalstu tiesas nevarēs tieši piemērot šo nolīgumu izskatāmajās lietās. Līdz ar to runa ir par divām līdzāspastāvošām tiesību sistēmām, kuru mijiedarbība ir labprātīgi ierobežota.

64. Attiecībā uz Savienības noslēgtu starptautisku nolīgumu būt daļai no Savienības tiesību sistēmas nozīmē, ka šā nolīguma noteikumiem ir jābūt pilnībā saderīgiem ar Līgumu noteikumiem un no tiem izrietošajiem konstitucionālajiem principiem⁵⁷. Lai Savienības konstitucionālā autonomija tiktu ievērota, starptautiskie nolīgumi, kurus Savienība noslēdz ar trešajām valstīm, nedrīkst apdraudēt delikāto līdzsvaru starp “Savienības tiesību starptautisko izcelsmi un to īpašo raksturu”⁵⁸.

65. Šajā ziņā Tiesa vairākkārt ir nospriedusi, ka “starptautisks nolīgums, kurā ir paredzēts izveidot tiesu, kuras pienākums būtu interpretēt tā noteikumus un kuras nolēmumi būtu saistoši iestādēm, tostarp Tiesai, principā nav nesaderīgs ar Savienības tiesībām”⁵⁹. Proti, Tiesas ieskatā “Savienības kompetence starptautisko attiecību jomā un tās tiesībspēja slēgt starptautiskus nolīgumus noteikti ietver iespēju pakļaut savu rīcību ar šiem nolīgumiem izveidotas vai izraudzītas tiesas nolēmumiem attiecībā uz nolīgumu noteikumu piemērošanu un interpretāciju”⁶⁰. Atzinumā 2/15 Tiesa norādīja, ka tāpat Savienības kompetence noslēgt starptautiskus nolīgumus noteikti ietver iespēju pakļaut savu rīcību “tāda orgāna lēmumiem, kas, lai gan tas formāli nav tiesa, būtībā pilda tiesas funkcijas”⁶¹.

66. Tiesa tomēr precizēja, ka “starptautiskam nolīgumam var būt ietekme uz tās kompetenci tikai tad, ja ir ievēroti būtiskie nosacījumi attiecībā uz tās rakstura saglabāšanu, un tātad, ja ar to netiek apdraudēta Savienības tiesību sistēmas autonomija”⁶².

67. Tiesas ieskatā “[Savienības] tiesību autonomijas aizsardzība nozīmē, ka, pirmkārt, [Savienības] un to iestāžu kompetences, kā tās ir paredzētas Līgumā, netiek sagrozītas”⁶³. Otrkārt, tā sniedz norādi, ka attiecīgā strīdu izšķiršanas mehānisma “sekas [nav] tādas, ka ar to [Savienībai] un tās iestādēm, īstenojot to iekšējo kompetenci, tiktu likts noteiktā veidā interpretēt [Savienības tiesību] normas”⁶⁴.

68. It īpaši atzinumā 2/13 Tiesa norādīja, ka “tādu struktūru, kurām ar [Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju⁶⁵] ir piešķirtas lēmumu pieņemšanas pilnvaras un kuras noteiktas paredzētajā nolīgumā, iesaistīšanās rezultātā Savienībai un tās iestādēm, tām īstenojot savas iekšējās pilnvaras, nedrīkst kļūt saistoša konkrēta Savienības tiesību normu interpretācija”⁶⁶.

56 Skat. arī *CETA* 30.6. panta 2. punktu, kurā ir noteikts, ka “Puse nenodrošina prasījuma tiesības atbilstoši tās tiesību aktiem pret otru Pusi, pamatojoties uz to, ka otras Puses pasākums ir nesaderīgs ar šo nolīgumu”.

57 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).

58 Skat. Lenaerts, K., “Droit international et monisme de l'ordre juridique de l'Union”, minēts iepriekš, it īpaši 506. lpp.

59 Skat. it īpaši atzinumu 2/13 (182. punkts un tajā minētā judikatūra).

60 Turpat.

61 Atzinums 2/15 (299. punkts).

62 Skat. it īpaši atzinumu 2/13 (183. punkts un tajā minētā judikatūra).

63 Skat. it īpaši 2002. gada 18. aprīļa atzinumu 1/00 (Nolīgums par Eiropas Kopējās gaisa telpas izveidi) (EU:C:2002:231, 12. punkts un tajā minētā judikatūra), turpmāk tekstā – “atzinums 1/00”.

64 Skat. it īpaši atzinumu 1/00 (13. punkts un tajā minētā judikatūra).

65 Parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī, turpmāk tekstā – “ECPAK”.

66 Skat. atzinumu 2/13 (184. punkts un tajā minētā judikatūra). 1992. gada 10. aprīļa atzinumā 1/92 (EEZ nolīgums – II) (EU:C:1992:189) Tiesa arī uzskatīja, ka Savienības tiesību autonomijas aizsardzība nozīmē, ka ar attiecīgo starptautisko nolīgumu izveidotie orgāni nedrīkst neņemt vērā Tiesas nolēmumu saistošo raksturu Savienības tiesību sistēmā un ietekmēt Tiesas judikatūru (22.–24. punkts). Šis princips Tiesas ieskatā ir “būtiska un neatņemama [Savienības] tiesību autonomijas garantija” (24. punkts).

69. Kā Tiesa norādīja atzinumā 1/09, tā ir varējusi sniegt pozitīvus atzinumus par tādām ar starptautiskiem nolīgumiem izveidotām tiesu sistēmām, kuru mērķis būtībā bija atrisināt strīdus par pašu attiecīgo starptautisko nolīgumu noteikumu interpretāciju vai piemērošanu, un kuras neietekmēja ne dalībvalstu tiesu pilnvaras attiecībā uz Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu, ne arī iespēju, pat pienākumu tām vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu un Tiesas kompetenci uz to atbildēt⁶⁷. Savukārt Tiesa iebilda pret tādas starptautiskas tiesas izveidi, kuras uzdevums būtu interpretēt un piemērot ne vien tā nolīguma normas, ar ko šī tiesa ir izveidota, bet arī citus Savienības tiesību instrumentus un kurai varētu tikt lūgts izšķirt tajā izskatāmu strīdu attiecībā uz pamattiesībām un Savienības tiesību vispārējiem principiem vai pat pārbaudīt Savienības tiesību akta spēkā esamību⁶⁸.

70. Tādējādi ir jāizvērtē, vai kompetence, kas CETA 8. nodaļas F iedaļā ir piešķirta CETA šķīrējtiesai, lai interpretētu un piemērotu tā noteikumus, varētu radīt tādas sekas, ka Savienības iestādēm un, it īpaši, Tiesai tiktu uzspiesta noteikta Savienības tiesību interpretācija, īstenojot tai ar Līgumiem piešķirtās kompetences. Konkrētāk, vai CETA 8. nodaļas F iedaļa apdraud “principu, ka vienīgi Tiesas kompetencē ir sniegt galīgu Savienības tiesību interpretāciju”⁶⁹?

71. Pirms pievērsties pašai šīs problēmas saknei, vispirms manā ieskatā ir jāizskaidro iemesli, kuru dēļ, izvērtējot jautājumu, vai CETA 8. nodaļas F iedaļa apdraud Savienības tiesību autonomiju, ir jāņem vērā prasība savstarpēji nodrošināt aizsardzību katras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem.

3. Prasība savstarpēji nodrošināt aizsardzību katras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem

72. Kad ieguldījumu kādā Savienības dalībvalstī veic fiziska vai juridiska persona, šim ieguldījumam ir piemērojamas attiecīgās dalībvalsts tiesības, kuru neatņemama daļa ir Savienības tiesības. Gadījumā, ja rodas strīds par šo tiesību piemērošanu, minētās valsts tiesām tas ir jāizšķir, pamatojoties uz tiesībām, kuru ievērošana tām ir jānodrošina, attiecīgā gadījumā pēc vērsšanās Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Vērsoties valsts tiesā, ieguldītājs var vēlēties panākt valsts pasākuma atcelšanu un/vai zaudējumu atlīdzību.

73. Tādējādi katrs Kanādas uzņēmums, kas veic ieguldījumus Savienības dalībvalstī, attiecībā uz šo ieguldījumu ir pakļauts šīs dalībvalsts tiesībām, kuras ietver Savienības tiesības. Ir skaidrs, ka tāda trešās valsts izcelsmes ieguldītāja, kurš vēlas veikt ieguldījumus kādā dalībvalstī, rīcībā būs normu kopums, ar kurām šis ieguldījums tiek aizsargāts, kā arī tiesību aizsardzības līdzekļi, lai īstenotu savas pretenzijas. Neizsakot Savienības tirdzniecības partneriem pamācības vai secinājumus par to ļaunprātīgiem nodomiem, tomēr nevar tikt pašsaprotami prezumēts, ka Savienības ieguldītājiem trešajās valstīs, ar kurām Savienība vēlas veidot attiecības ieguldījumu jomā, materiāltiesiskā un procesuālā ziņā būs līdzvērtīgs aizsardzības līmenis. Tāpēc Savienībai, lai īstenotu tirdzniecības politiku, ar trešajām valstīm ir jāveic sarunas par starp Līgumslēdzējam pusēm veikto ieguldījumu savstarpējas aizsardzības materiāltiesiskajām un procesuālajām normām.

74. Tādējādi dažādu aizsardzības standartu Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesībās dēļ ir jānoslēdz divpusējs nolīgums, kas ļautu katras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem saņemt identisku aizsardzību, veicot ieguldījumu otras Līgumslēdzējas puses teritorijā.

75. Vienošanās par CETA tika panākta uz Līgumslēdzēju pušu savstarpējības pamata. Ar šo nolīgumu tātad katras Puses ieguldītājiem ir paredzēts piešķirt līdzvērtīgu materiāltiesisku un procesuālu aizsardzību. Tādējādi šāda veida nolīgumi ir vērsti uz to, lai Savienības uzņēmumi, kas veic ieguldījumus trešajās valstīs, no vienas puses, un trešo valstu uzņēmumi, kas veic ieguldījumus

67 Skat. atzinumu 1/09 (77. punkts).

68 Skat. atzinumu 1/09 (78. punkts).

69 Atzinums 2/13 (246. punkts).

Savienībā, no otras puses, darbotos līdzvērtīgos apstākļos. Tāpēc, no šīs perspektīvas raugoties, ir nepieciešams, lai materiāltiesiskie un procesuālie aizsardzības standarti, kas attiecas uz Savienības uzņēmumiem, kuri veic ieguldījumus trešajās valstīs, būtu līdzvērtīgi tiem standartiem, kas attiecas uz trešo valstu uzņēmumiem, kuri veic ieguldījumus Savienībā.

76. Konkrētāk, saistībā ar ārvalstu ieguldītāju bažām, ka attieksme pret tiem būs nelabvēlīgāka nekā pret valsts ieguldītājiem, tiem vēršoties valsts tiesās, savstarpēji ir sniegta iespēja vērsties īpašā strīdu izšķiršanas mehānismā.

77. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka savstarpējība ir jāaplūko kā viens no Savienības ārējo attiecību vadošajiem principiem⁷⁰. Savstarpējības piemērošana parastajām Savienības ārējām līgumiskajām attiecībām ir attaisnojama ar to, ka uz Savienību kā starptautisko tiesību subjektu attiecas starptautisko tiesību noteikumi, kuru ievērošanu tā ir brīvprātīgi uzņēmusies, un savstarpējības pienākums ir neatņemama to daļa⁷¹.

78. Tā kā CETA balstās uz prasību, ka katras Līgumslēdzējas puses ieguldītāji ir savstarpēji jāaizsargā, personas, kas veica sarunas par šo nolīgumu, uzskatīja, ka minētajā nolīgumā ir jāiekļauj tādi noteikumi kā CETA 8. nodaļas C un D iedaļā paredzētie noteikumi, atbilstoši kuriem katrai Līgumslēdzējai pusei ir pienākums piešķirt otras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem pienācīgu un līdzvērtīgu aizsardzību. Šādu mēģinājumu nodrošināt savstarpējību Tiesa ņēma vērā savā atzinumā 2/15, norādot, ka, “ņemot vērā to, ka LESD 63. pantā paredzētā kapitāla un maksājumu brīva aprīte starp dalībvalstīm un trešajām valstīm formāli nav saistoša trešajām valstīm, tādu starptautisko nolīgumu noslēgšana, kas veicina šīs brīvās aprītes ieviešanu, balstoties uz savstarpēju pamatu, var tikt atzīta par nepieciešamu, lai pilnībā īstenotu šo brīvo aprīti, kas ir viens no LESD trešās daļas (“Savienības iekšpolitika un rīcība”) IV sadaļas (“Personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte”) mērķiem”⁷².

79. Kā Komisija ir norādījusi 2015. gada 5. maija kopsavilkuma ziņojumā⁷³, “tā kā [Savienība] nodrošina augstu ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības līmeni savā teritorijā, [tai], protams, ir būtiski saņemt salīdzināmas, uzticamas un efektīvas garantijas attiecībā uz Eiropas ieguldījumiem un ieguldītājiem ārvalstīs”⁷⁴.

80. Tādējādi Savienības spēja veicināt un atbalstīt Savienības ieguldītāju darbību trešo valstu teritorijā un piesaistīt ārvalstu ieguldītājus savā teritorijā lielā mērā ir atkarīga no nolīgumu noslēgšanas ar trešajām valstīm, lai paredzētu pienācīgu un savstarpēju šo ieguldījumu aizsardzību.

81. Starp Savienību un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un trešo valsti, no otras puses, noslēgta starptautiska nolīguma ietvaros materiāltiesisko un procesuālo aizsardzības normu pieņemšana uz savstarpējības pamata ieguldījumu jomā ir skaidrojama ar faktu, ka attiecības starp šīm Līgumslēdzējām pusēm – atšķirībā no attiecībām starp dalībvalstīm – nav balstītas uz savstarpēju uzticību.

82. Kā Tiesa nesen atgādināja 2018. gada 6. marta spriedumā *Achmea*⁷⁵, “Savienības tiesības tādējādi ir balstītas uz pamatpremisi, saskaņā ar kuru, kā precizēts LES 2. pantā, katrai dalībvalstij ar visām pārējām dalībvalstīm ir kopīgas daudzas Savienības pamatvērtības un tās to savstarpēji atzīst. Šī premisa nozīmē un pamato dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos šo vērtību atzīšanā un tādējādi Savienības tiesību, ar kurām tās tiek īstenotas, ievērošanā”⁷⁶. Taču attiecības, ko Savienība dibina ar

70 Skat. Dero, D., *La réciprocité et le droit des Communautés et de l'Union européennes*, Bruylant, Brisele, 2006, 227. lpp.

71 Skat. Dero, D., minēts iepriekš, 230. lpp.

72 Atzinums 2/15 (240. punkts).

73 Skat. šo secinājumu 5. zemsvītras piezīmi.

74 Skat. šā kopsavilkuma ziņojuma 1. lpp.

75 C-284/16, EU:C:2018:158; turpmāk tekstā – “*Achmea* spriedums”.

76 *Achmea* spriedums (34. punkts un tajā minētā judikatūra).

trešajām valstīm, nav balstītas uz šādu premisu. Līdz ar to Savienības iestādes, veicot sarunas par tādu nolīgumu kā *CETA*, vēlas nodrošināt, lai Savienības ieguldītājiem būtu tāds pats aizsardzības līmenis, kādu Savienība un tās dalībvalstis sniedz ārvalstu ieguldītājiem. Šajā izpratnē tiek mēģināts panākt savstarpējību, balstoties uz Līgumslēdzēju pušu brīvi nolīgtu aizsardzības standartu, – tās vēlas vienoties par aizsardzības noteikumiem, kurus tās ir gatavas savstarpēji attiecināt uz ieguldītājiem, kuru izcelsme ir kādā no abām Pusēm.

83. Izstrādājot šādus ārvalstu ieguldītāju aizsardzības noteikumus, ir arī obligāti jānosaka tā strīdu izšķiršanas mehānisma būtība un nosacījumi, kas ļaus nodrošināt šo noteikumu ievērošanu.

84. Proti, katra Līgumslēdzēja puse ne obligāti uzticas otras Līgumslēdzējas puses tiesu sistēmas spējai nodrošināt nolīgumā iekļauto noteikumu ievērošanu. Tāpēc abām šīm Pusēm ir jāvienojas par neitrālu strīdu izšķiršanas mehānismu, kam tā iezīmju dēļ šīs Puses, kā arī ieguldītāji uzticēsies. Iedrošinot ārvalstu ieguldītājus attiecībā uz viņu ieguldījumu aizsardzību, uzņemošā dalībvalsts spēs piesaistīt jaunus ieguldījumus. Tāds ir galvenais ieguldījumu jomas nolīgumu mērķis. No šā skatupunkta raugoties, šāda strīdu izšķiršanas mehānisma izveide var tikt uzskatīta par izveidotā aizsardzības režīma stūrakmeni.

85. Tātad pārdomas par jautājumu, vai Savienības tiesību autonomija *CETA* ir pietiekami aizsargāta, nevar notikt, neņemot vērā šo vēlamās materiāltiesiskās un procesuālās aizsardzības savstarpējības dimensiju⁷⁷.

86. Šo pārdomu kontekstā apstākļi, ka paredzētā nolīguma otrā Puse ir Kanāda, kuras tiesu sistēma nodrošinot pietiekamas garantijas, man nešķiet pietiekami izšķiroša, jo runa ir par tipveida mehānismu, kas var tikt iekļauts starptautiskos nolīgumos ar trešajām valstīm, kuras varētu nesniegt šādas pašas garantijas. Līdz ar to vērtējums nedrīkstētu būt atšķirīgs atkarībā no attiecīgās trešās valsts, jo šajā gadījumā runa ir par tāda modeļa izstrādi, kas atbilstu Savienības tiesību sistēmas strukturālajiem principiem un kas vienlaikus varētu tikt piemērots visos starp Savienību un trešajām valstīm noslēgtajos tirdzniecības nolīgumos. Katrā ziņā šajā procedūrā ir kļuvis redzams, ka pastāv atšķirības materiāltiesiskajā aizsardzībā, kura katrā no Līgumslēdzējām pusēm ir nodrošināta ārvalstu ieguldītājiem⁷⁸.

87. No iepriekš izklāstītā izriet, ka, pat pieņemot, ka, no Savienības skatupunkta raugoties, varētu šķist lieki starptautiskā ieguldījumu nolīgumā paredzēt ieguldītāju aizsardzības normas, kas noteiktos aspektos varētu pārklāties ar spēkā esošajām Savienības tiesību normām un rezultātā likt apšaubīt īpaša strīdu izšķiršanas mehānisma izveidi, ir jāuzsver, ka šādā argumentācijā nav ņemts vērā, ka ne obligāti pastāv simetrija starp Savienībā un trešajās valstīs, ar kurām Savienība vēlas veidot attiecības ieguldījumu jomā, esošo materiāltiesiskās un procesuālās aizsardzības līmeni. Tieši šīs potenciālās asimetrijas dēļ ir vajadzīga vienošanās par kopēju materiāltiesiskās un procesuālās aizsardzības standartu, jo tikai šis standarts var garantēt savstarpējību attiecīgā nolīguma piemērošanā un nodrošināt Savienības ieguldītājiem efektīvu un vienveidīgu aizsardzību, tiem veicot ieguldījumu darījumus trešajās valstīs.

88. Pretēji tam, kas dažkārt tiek apgalvots, tāda strīdu izšķiršanas mehānisma kā aplūkots izveide manā ieskatā nav uzskatāma nedz par Savienības un tās dalībvalstu tiesu sistēmas, nedz šīs sistēmas spējas efektīvi, neatkarīgi un objektīvi izskatīt ārvalstu ieguldītāju prasības apšaubīšanu. Izveidojot šādu mehānismu divpusējo ieguldījumu attiecību jomā, Savienība vēlas reaģēt uz prasību pēc neitralitātes un specializācijas strīdu izšķiršanā starp valstīm un ieguldītājiem, attiecībā uz kuru nedrīkst aizmirst, ka tā sniegs labumu arī Eiropas ieguldītājiem, kad tie veiks darījumus trešajās valstīs.

77 Kā norāda Dero, D., minēts iepriekš (287. lpp.), savstarpējība "ir dialektikas starp [Savienības] tiesību autonomizāciju un subordināciju attiecībā pret starptautiskajām tiesībām pašā centrā".

78 Kā Komisija norādīja tiesas sēdē un kā ir atzīmējušas vairākas dalībvalstis – nav teikts, ka otras Līgumslēdzējas puses tiesības, šajā gadījumā Kanādas tiesības, pienācīgi aizsargā Eiropas ieguldītājus diskriminācijas vai ekspropriācijas jomā.

89. Lai lemtu par *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma saderīgumu ar Savienības primārajām tiesībām, ir jāpaplašina redzesloks un jāņem vērā nepieciešamība aizsargāt Savienības ieguldītājus, kad tie veic darījumus trešajās valstīs.

90. Veicot analīzi no šā skatupunkta, ir iespējams arī ievērojami vājināt argumentu, ka Savienības tiesībās esošās ieguldījumu aizsardzības normas un *CETA* paredzētās normas būtiski pārklājas, un tas padarītu nelietderīgu tāda strīdu izšķiršanas mehānisma ieviešanu, kurš papildina iespējamus tiesību aizsardzības līdzekļus Savienības un dalībvalstu tiesās.

4. *CETA* tiesas iedarbības neesamībai atbilstošs mehānisms

91. Atgādinu, ka Tiesa jau ir nospriedusi, ka “Savienības iestādes, kuru kompetencē ir apspriest un noslēgt [Savienības nolīgumu ar trešajām valstīm], var brīvi vienoties ar attiecīgajām trešajām valstīm par sekām, kādas šī nolīguma noteikumiem jārada līgumslēdzēju pušu iekšējā tiesību sistēmā”⁷⁹. Kā Komisija norāda savos apsvērumos, praktiski visos brīvās tirdzniecības nolīgumos, kurus Savienība pēdējā laikā ir noslēgusi, ir skaidri izslēgta to tiešā iedarbība. Galvenais iemesls šo nolīgumu tiešās iedarbības izslēgšanai ir nodrošināt efektīvu savstarpējību starp pusēm veidā, kas būtu saskanīgs ar kopējo tirdzniecības politiku.

92. Runājot par iespēju Savienības tiesā atsaukties uz Līgumu par Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) izveidošanu, kas parakstīts Marakešā 1994. gada 15. aprīlī, kā arī līgumiem, kas ir iekļauti minētā līguma 1.–3. pielikumā (turpmāk tekstā visi kopā – “PTO nolīgumi”)⁸⁰, lai pārbaudītu Savienības tiesību saderīgumu ar šiem līgumiem, Tiesa nolūkā izslēgt šādu atsaukšanās iespēju⁸¹ izmantoja argumentāciju, kurā ir ņemta vērā “savstarpējības” prasība, lai “Savienības likumdošanas vai izpildvaras iestādēm [netiktu] atņemta rīcības brīvība, kas ir līdzīgām Savienības tirdzniecības partneru iestādēm”⁸². Tiesa šajā ziņā, lai ieņemtu savu nostāju, ņem vērā tās partneru nostāju par iespēju tieši atsaukties uz PTO nolīgumiem, uzsverot, “ka dažas līgumslēdzējas puses, kuru skaitā ir Savienības nozīmīgākās tirdzniecības partneres, ņemot vērā PTO nolīgumu priekšmetu un mērķi, ir tieši izdarījušas secinājumus, ka šie līgumi nav to normu vidū, attiecībā uz kurām to tiesu iestādes pārbauda savu valsts tiesību normu likumību”⁸³. Tiesa uzsver, ka, “ja tiktu pieļauts, ka nav šādas savstarpējības, pastāvētu risks izjaukt līdzsvaru PTO nolīgumu piemērošanā”⁸⁴. Tādējādi izvēlētais risinājums liecina par Tiesas gribu – vēloties saglabāt savstarpējību šā nolīguma piemērošanā – nenostādīt Savienību nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar tās svarīgākajiem tirdzniecības partneriem, šādi aizsargājot Savienības pozīciju starptautiskajā arēnā⁸⁵.

93. Kā norādīts iepriekš, Līgumslēdzējas puses ir skaidri izvēlējušās nepiešķirt *CETA* tiešu iedarbību⁸⁶.

79 Skat. it īpaši spriedumu, 2015. gada 13. janvāris, Padome un Komisija/*Stichting Natuur en Milieu* un *Pesticide Action Network Europe* (C-404/12 P un C-405/12 P, EU:C:2015:5, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

80 Nolīgumi ir apstiprināti ar Padomes Lēmumu 94/800/EK (1994. gada 22. decembris) par daudzpusējo sarunu Urugvajai kārtā (no 1986. gada līdz 1994. gadam) panākto nolīgumu slēgšanu Eiropas Kopienas vārdā jautājumos, kas ir tās kompetencē (OV 1994, L 336, 1. lpp.).

81 Skat. it īpaši 2016. gada 4. februāra spriedumu *C & J Clark International* un *Puma* (C-659/13 un C-34/14, EU:C:2016:74), kurā Tiesa atgādināja, ka, “ņemot vērā to raksturu un sistēmu, [PTO nolīgumi] principā nav pieskaitāmi normām, uz kurām pamatojoties varētu tikt pārbaudīts Savienības iestāžu tiesību aktu tiesiskums” (85. punkts). Tiesa šo secinājumu ir attiecinājusi arī uz PTO Strīdu izšķiršanas padomes (SIP) lēmumiem un ieteikumiem (94.–96. punkts).

82 Turpat, 86. punkts un tajā minētā judikatūra.

83 Turpat. Tādējādi Tiesa apliecina, ka “savstarpējība nolīguma piemērošanā var būt nosacījums šā nolīguma normu tiešās iedarbības atzišanai” (skat. Dero, D., minēts iepriekš, 496. lpp.).

84 Turpat.

85 Skat. Dero, D., minēts iepriekš, 499. lpp.

86 Skat. *CETA* 30.6. panta 1. punktu.

94. Lai saglabātu līdzsvaru starp Līgumslēdzējām pusēm šā nolīguma piemērošanā un tādējādi saglabātu savstarpējību starp tām nolīgto noteikumu īstenošanā, šis Līgumslēdzējas puses ir nolēmušas izveidot īpašu mehānismu strīdu starp ieguldītājiem un valstīm izšķiršanai. Minētā nolīguma tiesas iedarbības izslēgšana tādējādi pastiprina šāda mehānisma lietderīgumu. Tā kā katras minētās puses tiesām nav jāpiemēro *CETA* noteiktie aizsardzības standarti, ir atbilstoši paredzēt strīdu izšķiršanas mehānismu, kurš būtu ārpus Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesu sistēmas.

5. *Achmea* sprieduma ietekmes uz *ITS* saderīgumu ar Savienības tiesību sistēmas autonomijas prasību neesamība

95. Lietā, kurā tika taisīts minētais spriedums, Tiesai bija jālemj, vai LESD 267. un 344. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda starp dalībvalstīm noslēgtā starptautiskā nolīgumā ietverta tiesību norma kā Līguma starp Nīderlandes Karalisti un Čehijas un Slovākijas Federatīvo Republiku par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju to aizsardzību (turpmāk tekstā – “*BIT*”) 8. pants, atbilstoši kuram ieguldītājs no vienas no šīm dalībvalstīm strīda gadījumā par ieguldījumiem otrā dalībvalstī var pret šo pēdējo minēto dalībvalsti uzsākt tiesvedību šķīrējtiesā, kuras kompetencei šī dalībvalsts ir uzņēmusies piekrist.

96. *Achmea* spriedumā Tiesa uz šo jautājumu atbildēja apstiprinoši.

97. Lai nonāktu pie šā risinājuma, tā vispirms atgādināja, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru “starptautisks nolīgums nedrīkst apdraudēt ar Līgumiem noteikto kompetenču kārtību un tādējādi arī Savienības tiesību sistēmas autonomiju, kuras ievērošanu nodrošina Tiesa. Šis princips tostarp ir ietverts LESD 344. pantā, atbilstoši kuram, risinot domstarpības, kas saistītas ar Līgumu interpretāciju vai piemērošanu, dalībvalstis apņemas izmantot tikai tādas domstarpību izšķiršanas metodes, kādas paredz Līgumi”⁸⁷.

98. Tiesa pēc tam norādīja uz faktu, ka attiecības starp dalībvalstīm reglamentē savstarpējās uzticēšanās princips Savienības tiesību ievērošanā un šajā kontekstā “dalībvalstīm tostarp saskaņā ar LES 4. panta 3. punkta pirmajā daļā minēto lojālas sadarbības principu ir jānodrošina savās atbilstošajās teritorijās Savienības tiesību piemērošana un ievērošana un šajā nolūkā jānosaka visi vajadzīgie vispārējie un īpašie pasākumi, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no Līgumiem vai no Savienības iestāžu aktiem”⁸⁸.

99. Uzsvērusi fundamentālo lomu, kāda LES 19. pantā ir piešķirta valstu tiesām un Tiesai, lai “[nodrošinātu] Savienības tiesību pilnīg[u] piemērošan[u] visās dalībvalstīs, kā arī to tiesību aizsardzīb[u] tiesā, kuras attiecīgajām personām izriet no minētajām tiesībām”⁸⁹, un izcēlusi faktu, ka “šādi izstrādātās tiesu sistēmas stūrakmens ir radīts ar LESD 267. pantā paredzēto prejudiciālā nolēmuma tiesvedību”⁹⁰, Tiesa aplūkoja ar *BIT* ieviestā strīdu izšķiršanas mehānisma iezīmes.

100. Šajā ziņā tā konstatēja, pirmkārt, ka *BIT* 8. pantā minētajai šķīrējtiesai attiecīgā gadījumā “var nākties interpretēt un, iespējams, piemērot Savienības tiesības un, it īpaši, normas attiecībā uz pamatbrīvībām, tostarp par brīvību veikt uzņēmējdarbību un kapitāla brīvu apriti”⁹¹. Otrkārt, Tiesas ieskatā šāda veida šķīrējtiesa “nevar tikt uzskatīta par “kādas dalībvalsts tiesu” LESD 267. panta izpratnē un līdz ar to tā nevar vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu”⁹². Treškārt,

87 *Achmea* spriedums (32. punkts un tajā minētā judikatūra).

88 *Achmea* spriedums (34. punkts un tajā minētā judikatūra).

89 *Achmea* spriedums (36. punkts un tajā minētā judikatūra).

90 *Achmea* spriedums (37. punkts un tajā minētā judikatūra).

91 *Achmea* spriedums (42. punkts).

92 *Achmea* spriedums (49. punkts).

Tiesa ņēma vērā, ka šādas šķirējtiesas taisīts spriedums sistemātiski un pilnībā netiek pārbaudīts kādas dalībvalsts tiesā⁹³ un tādējādi nav garantijas, “ka Savienības tiesību jautājumi, ko šādai tiesai varētu nākties izskatīt attiecīgā gadījumā, varētu tikt iesniegti Tiesā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu”⁹⁴.

101. Attiecībā uz pēdējo minēto punktu Tiesa nošķīra komerciālās arbitražas procesu, kura pamatā ir attiecīgo pušu gribas autonomija, no arbitražas starp ieguldītāju un dalībvalsti, kura izriet no nolīguma, kas noslēgts starp dalībvalstīm.

102. Runājot par komerciālās arbitražas procedūrām, kuras ir izveidotas atbilstoši pušu skaidri paustai gribai, Tiesa 1999. gada 1. jūnija spriedumā *Eco Swiss*⁹⁵ un 2006. gada 26. oktobra spriedumā *Mostaza Claro*⁹⁶ nosprieda, ka “prasības par šķirējtiesas procesa efektivitāti attaisno to, ka dalībvalstu tiesu veiktajai pārbaudei par šķirējtiesu nolēmumiem ir ierobežots raksturs, ja vien saistībā ar šo pārbaudi var izskatīt Savienības tiesību pamatnoteikumus un attiecīgā gadījumā vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu”⁹⁷.

103. Savukārt šādi apsvērumi Tiesas ieskatā nav piemērojami tādām arbitražas procesam kā *BIT* 8. pantā minētais, jo tas “izriet no nolīguma, ar ko dalībvalstis ir piekritušas atteikties no savu tiesu kompetencēm un tātad no tiesību aizsardzības līdzekļu sistēmas, kādu ir pienākums ieviest ar LES 19. panta 1. punkta otro daļu jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības [...], ņemot vērā, ka strīdi var būt saistīti ar šo tiesību interpretāciju vai piemērošanu”⁹⁸. Tiesa uzskata, ka tas “var izslēgt, ka šie strīdi, lai gan tie varētu attiekties uz Savienības tiesību interpretāciju vai piemērošanu, tiktu atrisināti veidā, kas garantē šo tiesību pilnīgu efektivitāti”⁹⁹.

104. Tādējādi Tiesa uzskatīja, ka attiecīgajā *BIT* atrodamā šķirējtiesas klauzula aizskar Savienības tiesību autonomiju¹⁰⁰. Proti, divas dalībvalstis, izmantojot divpusēju nolīgumu ieguldījumu jomā, bija vienojušās no savu tiesu kompetences izslēgt Savienības tiesības un tādējādi – dialogu starp šīm tiesām un Savienības tiesu, un tas var apdraudēt Savienības tiesību vienveidību un efektivitāti.

105. Tāpēc man šķiet, ka Tiesas izvēlētais risinājums galvenokārt bija balstīts uz domu, ka Savienības tiesu sistēma – ciktāl tā ir balstīta uz savstarpēju uzticēšanos starp dalībvalstīm un to lojālu sadarbību – pašos pamatos nav saderīga ar iespēju dalībvalstīm savās divpusējās attiecībās izveidot paralēlu strīdu izšķiršanas mehānismu, kas varētu attiekties uz Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu. Šajā ziņā LESD 344. pantu Tiesa interpretēja tādējādi, ka tam ir pretrunā šāds mehānisms, un apstākļi, ka runa ir par strīdiem starp ieguldītājiem un valstīm, šajā ziņā nebija šķērslis. LESD 267. pants tika ar to sasaistīts, jo prejudiciālā nolēmuma procedūru obligāti ietekmēja šāda mehānisma darbība.

106. Manā ieskatā risinājums, ko Tiesa izvēlējās *Achmea* spriedumā, nevar tikt pārņemts uz ITS vērtējumu, jo premisas, kuras vērtējumā ir jāievēro, ir atšķirīgas.

107. Proti, es jau norādīju, ka attiecības starp tādām Līgumslēdzējām pusēm kā Savienība un tās dalībvalstis, no vienas puses, un Kanāda, no otras puses, nav balstītas uz savstarpēju uzticēšanos¹⁰¹, un tas arī ir iemesls, kāpēc šīs puses vēlas uz savstarpējības pamata paredzētajā nolīgumā noteikt materiāltiesiskās un procesuālās aizsardzības standartu.

93 Proti, “minētā tiesa var veikt šādu pārbaudi tikai, ciktāl tā ir atļauta ar valsts tiesībām” (*Achmea* sprieduma 53. punkts).

94 *Achmea* spriedums (50. punkts).

95 C-126/97, EU:C:1999:269 (35., 36. un 40. punkts).

96 C-168/05, EU:C:2006:675 (34.–39. punkts).

97 Spriedums *Achmea* (54. punkts).

98 Spriedums *Achmea* (55. punkts un tajā minētā judikatūra).

99 Spriedums *Achmea* (56. punkts).

100 Spriedums *Achmea* (59. punkts).

101 Tādējādi Savienības tiesības neliek uzticēties trešo valstu tiesu sistēmām, neatkarīgi no tā, kāds ir šo valstu tiesu sistēmas uzticamības līmenis.

108. Šajā ziņā šis nolīgums nevar aizskart nedz dalībvalstu savstarpējās uzticēšanās principu¹⁰², nedz lojālas sadarbības principu, kas tām ir jāievēro.

109. Tādējādi, tā kā CETA 8. nodaļas F iedaļa ir iekļauta tādā nolīgumā ar trešo valsti, kuru ir paredzējusi noslēgt Savienība un tās dalībvalstis un kurš reglamentē attiecības starp šīm Līgumslēdzējām pusēm, nevis dalībvalstu savstarpējās attiecības, argumentācija, ko Tiesa ir izklāstījusi *Achmea* spriedumā attiecībā uz LESD 267. un 344. pantu, man nešķiet attiecināma uz ITS.

110. Šajā ziņā ir jāpiebilst, ka – pretēji lietā, kurā taisīts *Achmea* spriedums, aplūkotajam *BIT*, kura noteikums par piemērojamajām tiesībām varēja likt domāt, ka attiecīgajai šķīrējtiesai bija kompetence izskatīt strīdus par Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu, – CETA, kā es izklāstīšu turpinājumā, ir skaidri noteikts, ka CETA šķīrējtiesā piemērojamās tiesības ir tikai šā nolīguma attiecīgās normas, kā tās interpretētas atbilstoši starptautiskajām tiesībām. Katras Līgumslēdzējas puses iekšējās tiesības, kuru daļu dalībvalstu gadījumā veido Savienības tiesības¹⁰³, šī šķīrējtiesa var ņemt vērā tikai kā faktisku apstākli, un iekšējām tiesībām piešķirtā nozīme nav saistoša atbildētājas Līgumslēdzējas puses tiesām un iestādēm. Turklāt – atšķirībā no tādiem divpusējiem ieguldījumu nolīgumiem starp dalībvalstīm kā lietā, kurā tika pasludināts *Achmea* spriedums, aplūkotais – Savienības tiesības nav daļa no Līgumslēdzējām pusēm piemērojamajām starptautiskajām tiesībām.

111. Lai skaidri nošķirtu starp dalībvalstīm noslēgtus divpusējus ieguldījumu nolīgumus un tādus nolīgumus ieguldījumu jomā kā CETA, Tiesa turklāt *Achmea* spriedumā atgādināja savu pastāvīgo judikatūru, saskaņā ar kuru “starptautisks nolīgums, ar kuru ir paredzēts izveidot tiesu, kuras uzdevums ir interpretēt šī nolīguma normas un kuras nolēmumi ir saistoši iestādēm, ieskaitot Tiesu, principā nav nesaderīgs ar Savienības tiesībām. Savienības kompetence starptautisko attiecību jomā un tās tiesībspēja slēgt starptautiskus nolīgumus noteikti ietver iespēju pakļaut savu rīcību ar šiem nolīgumiem izveidotas vai izraudzītas tiesas nolēmumiem attiecībā uz nolīgumu noteikumu piemērošanu un interpretāciju, ja vien tiek ievērota Savienības un tās tiesiskās iekārtas autonomija”¹⁰⁴.

112. Atbilstoši šai judikatūrai un nolūkā uzsvērt iemeslus, kuru dēļ attiecīgajā *BIT* paredzētais strīdu izšķiršanas mehānisms aizskar Savienības tiesību sistēmas autonomiju, Tiesa norādīja, ka “šajā lietā papildus faktam, ka *BIT* 8. pantā minētās šķīrējtiesas kompetencē ietilpstošie strīdi var attiekties gan uz šī nolīguma, gan Savienības tiesību interpretāciju, iespēja nodot šādus strīdus tiesu struktūrai, kas nav Savienības tiesu sistēmas sastāvdaļa, ir paredzēta ar nolīgumu, ko ir noslēgusi nevis Savienība, bet gan tās dalībvalstis. Jāievēro, ka minētais 8. pants ir tāda rakstura, kas ne vien var apdraudēt savstarpējās uzticēšanās principu starp dalībvalstīm, bet arī pašu ar Līgumiem izveidoto tiesību īpašā rakstura saglabāšanu, kas tiek nodrošināts ar LESD 267. pantā paredzēto prejudiciālā nolēmuma procedūru, līdz ar to tas nav saderīgs ar [...] lojālas sadarbības principu”¹⁰⁵.

113. Tam esot precizētam, ir jānorāda, ka, lai arī analītiskā sistēma nevar būt identiska tai, kuru Tiesa izmantoja attiecībā uz divpusēju ieguldījumu līgumu starp dalībvalstīm, ar nolīgumu starp Savienību un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un trešo valsti, no otras puses, izveidotam ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānismam tomēr ir jārespektē Savienības tiesību sistēmas autonomija.

114. No šī skatupunkta raugoties un paturot prātā iepriekš izklāstītos aspektus, tagad ir jāpārbauda – kā lūgumā sniegt atzinumu to aicina darīt Beļģijas Karaliste –, vai tāda ITS kā CETA 8. nodaļas F iedaļā paredzētā sistēma var aizskart Savienības tiesību autonomiju, it īpaši ietekmējot Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju.

102 It īpaši – atšķirībā no *Achmea* spriedumā aplūkotā *BIT* – CETA nekādi neaizskar “uzticīb[u], ko dalībvalstis savstarpēji velta savām juridiskajām sistēmām un to tiesu iestādēm” (skat. it īpaši spriedumu, 2009. gada 10. februāris, *Allianz un Generali Assicurazioni Generali* (C-185/07, EU:C:2009:69, 30. punkts)).

103 Spriedums *Achmea* (41. punkts).

104 Spriedums *Achmea* (57. punkts un tajā minētā judikatūra).

105 Spriedums *Achmea* (58. punkts).

6. *Garantijas, ko Līgumslēdzējas puses ir paredzējušas, lai saglabātu Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju*

115. Tiesai un valstu tiesām LES 19. panta 1. punktā noteikto uzdevumu – nodrošināt Savienības tiesību ievērošanu tās tiesību sistēmā – manā ieskatā neietekmē tāda ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisma izveide, kāds ir paredzēts *CETA* 8. nodaļas F iedaļā.

116. Proti, šajā nolīgumā ir ietvertas pietiekamas garantijas, lai aizsargātu, pirmkārt, Tiesas kā Savienības tiesību galīgās interpretācijas sniedzējas lomu un, otrkārt, sadarbības mehānismu starp dalībvalstīm un Tiesu, ko veido prejudiciālā nolēmuma procedūra.

117. Personas, kas veica sarunas par *CETA*, šādi ir rīkojušās ar nodomu, lai tajā paredzētie noteikumi pēc iespējas mazāk ietekmētu Savienības tiesību noteikumus.

118. *CETA* 8. nodaļas F iedaļa manā ieskatā spēj nodrošināt līdzsvaru starp akceptu, ka pastāv ārēja kontrole pār Savienības un tās dalībvalstu rīcību attiecībā uz šajā nodaļā iekļautajām ieguldījumu aizsardzības normām, no vienas puses, un Savienības tiesību autonomijas saglabāšanu, no otras puses.

119. Šajā ziņā ir būtiski pārbaudīt, uz kādām tiesību normām konkrēti attiecas *CETA* šķirējtiesas kompetence un kādai ir jābūt šķirējtiesas attieksmei pret Līgumslēdzēju pušu iekšējām tiesībām, kuru daļu veido Savienības tiesības.

120. Ir jānorāda, ka *CETA* šķirējtiesai ir stingri ierobežota kompetence. Proti, šai šķirējtiesai, pamatojoties uz *CETA* 8.18. panta 1. punktu, ir tikai kompetence lemt par *CETA* 8. nodaļas C iedaļā (“Nediskriminējoša attieksme”)¹⁰⁶ vai D iedaļā (“Ieguldījumu aizsardzība”) paredzēto pienākumu neievērošanu. Šis kompetences ierobežojums ir uzsvērts šā nolīguma 8.18. panta 5. punktā, kurā ir noteikts, ka *CETA* šķirējtiesa “nepieņem lēmumu par prasībām, kas neietilpst šā panta piemērošanas jomā”. Turklāt no *CETA* 8.18. panta 1. punkta formulējuma izriet, ka ieguldītājs var celt prasību par Savienības vai dalībvalsts veiktu pasākumu tikai tad, ja viņš var pierādīt, ka tam ar šo pasākumu ir nodarīts kaitējums. Viņš nevar pret šādu pasākumu vērsties abstrakti.

121. Turklāt, runājot par piemērojamajām tiesībām un to interpretāciju, *CETA* 8.31. panta 1. punktā ir noteikts, ka, “pieņemot lēmumu, šķirējtiesa [...] piemēro šo nolīgumu, kā [tas] interpretēts saskaņā ar Vīnes Konvenciju par starptautisko līgumu tiesībām[, kas noslēgta Vīnē, 1969. gada 23. maijā,] un citiem starptautisko tiesību aktu noteikumiem un principiem, kas piemērojami starp Pusēm”.

122. No šī noteikuma izriet, ka, pieņemot lēmumu, *CETA* šķirējtiesai ir jāpiemēro tikai šis nolīgums un citi starptautisko tiesību noteikumi un principi, kas ir piemērojami starp Pusēm, – tādējādi tās kompetencē nav Savienības tiesību normu piemērošana¹⁰⁷. Līdz ar to Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesības nav to normu skaitā, kas ir piemērojamas strīdiem, kuri *CETA* šķirējtiesai ir jāizšķir.

106 Saistībā ar attiecīgā ieguldījuma paplašināšanu, vadišanu, darbību, pārvaldību, uzturēšanu, izmantošanu, labuma gūšanu un pārdošanu vai nodošanu un ņemot vērā *CETA* 8.18. panta 2. punktā paredzētos nosacījumus.

107 Ar to es domāju citas Savienības tiesību normas, kuras nav iekļautas *CETA*, ciktāl, kā es norādīju iepriekš, no brīža, kurā tas stāsies spēkā, šis nolīgums automātiski tiks iekļauts Savienības tiesību sistēmā, kuras daļa tas būs tāpat kā citi Savienības tiesību avoti.

123. Turklāt atbilstoši *CETA* 8.31. panta 2. punktam šķīrējtiesai “nav jurisdikcijas noteikt tāda pasākuma likumību, kas, iespējams, ir šā nolīguma pārkāpums, atbilstoši Puses tiesību aktiem”. Tas, citiem vārdiem, nozīmē, ka šķīrējtiesai nav nekādu pilnvaru lemt par dalībvalsts vai Savienības izdota akta likumību attiecīgi no šīs valsts tiesību vai Savienības tiesību skatupunkta. Tā kā šāda kompetence ir izslēgta, var tikt uzskatīts, ka šķīrējtiesa neiejaucas valstu tiesu un Savienības tiesu kompetencē pārbaudīt to tiesību aktu likumību, kuri ir daļa no dalībvalstu tiesību sistēmas vai Savienības tiesību sistēmas¹⁰⁸.

124. Tādējādi, lai gan ir taisnība, ka Tiesa ir uzsvērusi, ka Savienības tiesu sistēma ir “pilnīgs tiesību aizsardzības līdzekļu un procedūru kopums, kura mērķis ir nodrošināt tās iestāžu aktu tiesiskuma pārbaudi”¹⁰⁹, ar *CETA* izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms neapdraud šo sistēmu, jo tas nav paredzēts, lai pārbaudītu Savienības tiesību aktu tiesiskumu. Šis mehānisms ir paredzēts vienīgi, lai pārbaudītu Līgumslēdzēju pušu pieņemto aktu saderīgumu ar attiecīgajiem *CETA* noteikumiem nolūkā piešķirt aizskartajiem ieguldītājiem atlīdzinājumu, ja tiktu konstatēts nesaderīgums. Savienības aktu tiesiskuma pārbaudes monopols, kas Līgumos ir atzīts Savienības tiesām, tātad netiek apšaubīts.

125. Īstenojot savu kompetenci, lai lemtu par kādas Līgumslēdzējas puses veikta pasākuma atbilstību *CETA*, *CETA* šķīrējtiesai – kā tas izriet no *CETA* 8.39. panta 1. punkta – nav nedz pilnvaru atcelt pasākumu, ko tā uzskata par *CETA* 8. nodaļas noteikumiem pretrunā esošu, nedz prasīt, lai tiktu nodrošināta atbilstība¹¹⁰. Pamatojoties uz šo noteikumu, *CETA* šķīrējtiesa var piespriest tikai finansiālu zaudējumu atlīdzinājumu vai – ar atbildētāja piekrišanu – ieguldītājam atsavinātā īpašuma restitūciju¹¹¹. ITS tādējādi iekļaujas ieguldījumu arbitrāžas, kas galvenokārt ir tiesvedība par zaudējumu atlīdzību, tradīcijā.

126. Kā pamatoti norāda Francijas valdība, *CETA* šķīrējtiesai nav jāizšķir strīdi starp divām pusēm, katrai no kurām būtu atšķirīga nostāja par Savienības tiesību akta spēkā esamību vai interpretāciju, nedz *a fortiori* jālemj par šāda akta atcelšanu vai jāiesaka nodrošināt tā atbilstību. Gluži pretēji, *CETA* šķīrējtiesas kompetencē ir tikai pārbaudīt, vai noteikta Savienības tiesību interpretācija atbilst *CETA*, tāpat kā SIP pārbauda tikai, vai noteikta Savienības tiesību piemērošana atbilst PTO nolīgumiem.

127. Līdz ar to kā garantija, kas ļauj izslēgt Savienības tiesību sistēmas autonomijas principa apdraudējumu, ir jāuzsver, ka sekas, kuras var radīt *CETA* šķīrējtiesas nolēmumi, ir ierobežotas. Šajā ziņā es vēlos piebilst, ka no *CETA* 8.41. panta 1. punkta izriet, ka nolēmumiem ir jābūt saistošiem “strīdā iesaistītajām pusēm un attiecībā uz konkrēto lietu”.

128. Īstenojot šādi ierobežotu kompetenci, *CETA* šķīrējtiesas interpretācijas brīvība arī ir ierobežota.

129. Proti, runājot par katras Līgumslēdzējas puses iekšējām tiesībām, *CETA* 8.31. panta 2. punktā ir norādīts, ka “lielākai noteiktībai – nosakot pasākuma saderību ar šo nolīgumu, šķīrējtiesa attiecīgā gadījumā var faktiski izskatīt Puses tiesību aktus [ņemt vērā Puses tiesību aktus kā faktiskos apstākļi]”. Šis noteikums liecina par Līgumslēdzēju pušu izmantoto pieeju, atbilstoši kurai *CETA* šķīrējtiesai ir pēc iespējas mazāk jāinterpretē katras Puses iekšējās tiesības – tai tās ir jāņem vērā tādas, kādas tās ir.

108 Pretstatam skat. atzinumu 1/09, kurā Tiesa ņēma vērā, ka Eiropas un Kopienas patentu tiesai var nākties pārbaudīt kāda Savienības akta spēkā esamību (78. punkts).

109 Skat. it īpaši atzinumu 1/09 (70. punkts un tajā minētā judikatūra). No Tiesas judikatūras izriet, ka “Savienības tiesību aktu tiesiskuma pārbaude, ko Tiesa nodrošina atbilstoši Līgumiem, [...] pamatojas uz divām papildu tiesvedībām. Pirmkārt, ar LESD 263. un 277. pantu un, otrkārt, tā 267. pantu ir izveidota pilnīga tiesību aizsardzības līdzekļu un procedūru sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību aktu tiesiskuma pārbaudi, to uzticot Savienības tiesai” (skat. it īpaši spriedumu, 2017. gada 28. marts, *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236, 66. punkts un tajā minētā judikatūra)).

110 Pretstatam skat. atzinumu 2/13 (22. punkts), kurā ir aprakstīts to pasākumu spektrs, kas Līgumslēdzējām pusēm ir jāveic, lai nodrošinātu atbilstību Eiropas Cilvēktiesību tiesas galīgajiem spriedumiem strīdos, kuru puses tās ir, tostarp grozījumu izdarīšana iekšējo tiesību aktos.

111 Pat otrajā gadījumā atbildētājam ir jābūt iespējai īpašuma restitūcijas vietā samaksāt atbilstošu atlīdzību.

130. Runājot par šo punktu, ir jāuzsver, ka manā ieskatā obligāti ir nepieciešams, lai *CETA* šķirējtiesa būtu pilnvarota “ņemt vērā” katras Līgumslēdzējas puses iekšējās tiesības. Proti, jauno brīvās tirdzniecības nolīgumu, par kuriem Savienība veic sarunas, – it īpaši šo nolīgumu noteikumu par starptautiskajiem ieguldījumiem – loģikai atbilst tas, ka tiek līdzsvarotas ieguldītāju privātās intereses un sabiedrības intereses, ko aizstāv Līgumslēdzējas puses. Tas nozīmē, ka Līgumslēdzējas puses šķirējtiesā uz saviem iekšējiem noteikumiem, ja tajos ir paredzēta sabiedrības interešu aizsardzība, var atsaukties, lai attaisnotu tām pārmesto pasākumu vai rīcību. Ja šķirējtiesa nevarētu ņemt vērā Līgumslēdzēju pušu iekšējo tiesību noteikumus, tā nevarētu ņemt vērā sabiedrības interešu leģitimos mērķus.

131. Par *CETA* šādi izteikto līdzsvaru Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta a) apakšpunktā ir norādīts, ka nolīgums “ietver mūsdienīgus noteikumus par ieguldījumiem, saglabājot valdību tiesības īstenot regulatīvo funkciju sabiedrības interesēs, tostarp gadījumos, kad šāds regulējums ietekmē ārvalstu ieguldījumus, vienlaikus garantējot augstu aizsardzības līmeni ieguldījumiem un nodrošinot strīdu izšķiršanu taisnīgā un pārskatāmā veidā”. Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta b) apakšpunktā ir piebilsts, ka “*CETA* precizē, ka valdības var mainīt savus likumus neatkarīgi no tā, vai tas var negatīvi ietekmēt ieguldījumu vai ieguldītāja peļņas ekspektācijas”¹¹².

132. Konkretizējot šo domu, *CETA* 8.9. panta “Ieguldījumu un regulatīvie pasākumi” 1. punktā ir noteikts, ka “šīs nodaļas nolūkā Puses atkārtoti apstiprina savas tiesības reglamentēt to teritorijās, lai sasniegtu tādus leģitīmus politikas mērķus kā sabiedrības veselības aizsardzība, drošība, vide vai sabiedrības morāle, sociālā vai patērētāju tiesību aizsardzība vai kultūras daudzveidības veicināšana un aizsardzība”. Šā nolīguma 8.9. panta 2. punktā ir norādīts, ka “lielākai noteiktībai – tikai tas, ka Puse, tostarp veicot grozījumus savos tiesību aktos, reglamentē tādā veidā, kas negatīvi ietekmē ieguldījumu vai skar ieguldītāja gaidas, tostarp tā iecerēto peļņu, nav uzskatāms par kāda pienākuma pārkāpumu atbilstoši šai iedaļai.”

133. Šie noteikumi liecina par līdzsvaru starp ieguldītāju ekonomiskajām interesēm un valstu suverēnajām tiesībām veikt reglamentāciju publiskajās interesēs. Ekonomiskā vajadzība veicināt un aizsargāt ieguldījumus tādējādi ir līdzsvarota ar sabiedrības interešu mērķu aizsardzību.

134. Līgumslēdzēju pušu iekšējo tiesību ņemšana vērā tomēr neļauj *CETA* šķirējtiesai tās grozīt. Tai tās ir jāņem vērā tādas, kādas tās ir. Tieši to nozīmē noteikums, saskaņā ar kuru, kad šķirējtiesa ņem vērā Puses iekšējās tiesības, tā tās ņem vērā “kā faktisko apstākli”. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka starptautiskās tiesas, kurām ir jāpārbauda, vai valsts ievēro pienākumus, kas izriet no starptautiska līguma, un kurām šajā nolūkā ir jāizvērtē šis valsts iekšējās tiesības, tradicionāli šim valsts tiesībām piešķiramo nozīmi uzskata par faktisko apstākli¹¹³.

135. Tādējādi *CETA* šķirējtiesa Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesībās atrodamās normas var ņemt vērā kā faktus, lai lemtu par rīcības vai pasākuma, kas ir strīda priekšmets, atbilstību šim nolīgumam¹¹⁴.

112 Skat. arī Kopīgā interpretējošā instrumenta 2. punktu, kurā ir norādīts, ka “*CETA* saglabā [Savienības] un tās dalībvalstu un Kanādas spēju pieņemt un piemērot pašām savus normatīvos aktus, ar kuriem reglamentē ekonomisko aktivitāti sabiedrības interesēs, lai panāktu leģitīmus publiskās politikas mērķus [..]”.

113 Teorija, saskaņā ar kuru valsts tiesības starptautiskajās tiesībās ir tikai faktiskais apstāklis, sakņojas starptautisko tiesu judikatūrā. Atbilstoši formulējumam, ko izmantojusi Starptautiskās Justīcijas Pastāvīgā palāta “attiecībā uz starptautiskajām tiesībām un Palātu, kura ir to institūcija, valsts tiesības ir vienkārši fakti, valstu gribas un darbības izpausmes, tāpat kā tiesu nolēmumi un administratīvie pasākumi” (spriedums, 1926. gada 25. maijs, Lieta par noteiktām Vācijas interesēm Polijas Augšsilēzijā (Būtība), *CPJI*, A sērija, Nr. 7, 19. lpp.). Šajā ziņā skat. Santulli, C., *Le statut international de l'ordre juridique étatique – Étude du traitement du droit interne par le droit international*, éditions Pedone, Parīze, 2001, 259. un nākamās lpp. Attiecībā uz šā principa atgādinājumu Starptautiskās Tiesas judikatūrā skat. arī spriedumu, 2005. gada 12. jūlijs, Lieta par domstarpībām robežu lietās (Benina/Nigērija) (*I.C.J. Reports* 2005, 90. lpp., 28. punkts).

114 Šajā ziņā skat. Nouvel, Y., *Commentaire de l'arrêt Achmea*, *Journal du Droit International (Clunet)*, LexisNexis, Parīze, Nr. 3, 2018. gada jūlijs, 14. komentārs, 903. lpp., kurā teikts, ka, pamatojoties uz *CETA* 8.31. panta 2. punktu, “lemt uz Savienības tiesību pamata – citiem vārdiem sakot, attiecībā uz tiesību normu noteikt no tās izrietošās sekas – ir uzdevums, kas nav šķirējtiesas kompetencē; savukārt Eiropas tiesību normas ņemšana vērā faktiskā apstākļa statusā ir uzdevums, ko šķirējtiesneši var veikt, ciktāl tas ir vajadzīgs. Pildot savu tiesas spriešanas funkciju, šķirējtiesa[i] var nākties iepazīties ar Eiropas tiesību noteikumu, kas tādā gadījumā ir uzskatāms par lietas faktu un kura saturu tā centīsies noskaidrot kā būtisku faktisku informāciju”.

136. Turklāt paredzētā nolīguma 8.31. panta 2. punktā ir noteikts vēl viens ierobežojums, lai izvairītos no tā, ka *CETA* šķīrējtiesa attiecībā uz iekšējām tiesībām rīkotos radoši. Proti, kad tā ņem vērā kādas Puses iekšējās tiesības kā faktisko apstākli, šķīrējtiesai ir jāievēro “prevalējoš[ā] interpretācij[a], ko par Puses tiesību aktiem sniegušas minētās Puses tiesas vai iestādes, un jebkāda šķīrējtiesas sniegta Puses tiesību aktu interpretācija minētās Puses tiesām vai iestādēm nav saistoša”. Tādējādi *CETA* šķīrējtiesa nevar sniegt saistošu Savienības tiesību interpretāciju.

137. Līdz ar to, protams, ir iedomājams, ka šķīrējtiesai, lai veiktu pārbaudi, ir jāveic noteikta Savienības tiesību interpretācija, piemēram, ja tai ir jānosaka pārnestās rīcības tvērums, tomēr atbilstoši *CETA* 8.31. panta 2. punktam *CETA* šķīrējtiesai ir saistoša interpretācija, ko Tiesa attiecīgā gadījumā ir sniegusi Savienības tiesībām, bet Tiesai toties nekādi nebūs saistoša interpretācija, kuru *CETA* šķīrējtiesa varētu sniegt Savienības tiesībām. Tāpēc iespējama *CETA* šķīrējtiesas veikta iekšējo tiesību interpretācija nevarētu būt saistoša attiecīgās Līgumslēdzējas puses iestādēm un tiesām.

138. No iepriekš izklāstītā izriet, ka *CETA* šķīrējtiesai ir saistoša Tiesas sniegtā Savienības tiesību interpretācija, ko *CETA* 8.31. panta 2. punktā tai ir likts ievērot, savukārt nedz Tiesai, nedz Savienības iestādēm, nedz valstu tiesām vai iestādēm nav saistoša šīs šķīrējtiesas sniegtā Savienības tiesību interpretācija.

139. Tādējādi *CETA* 8.31. panta 2. punktā ir nodrošināts, ka *CETA* šķīrējtiesas veikta Savienības tiesību interpretācija var notikt tikai tad, ja šajā ziņā Savienības tiesību sistēmā nav nevienas norādes, un ka – ja šī šķīrējtiesa veic šādu interpretāciju un tas tiek darīts tikai, lai lemtu par tajā izskatāmo lietu, – minētā interpretācija nav saistoša nedz Savienības iestādēm, nedz tās tiesām.

140. Līdz ar to *CETA* 8.31. panta 2. punktā ir iekļautas pietiekamas garantijas, lai liegtu *CETA* šķīrējtiesai uzspiest Savienības tiesību interpretāciju Savienības tiesību sistēmā. Tiklīdz būtiskās Tiesas funkcijas nav skartas. It īpaši *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētais strīdu izšķiršanas mehānisms neietekmē Tiesas funkciju sniegt galīgu saistošo Savienības tiesību interpretāciju.

141. Šī tiesību norma liecina par to, ka ir ņemta vērā Tiesas judikatūra, pamatojoties uz ko, struktūru, kurām ir piešķirta lēmumu pieņemšanas kompetence Savienības noslēgta nolīguma ietvaros, [iesaistīšanās rezultātā] “Savienībai un tās iestādēm, tām īstenojot savas iekšējās pilnvaras, nedrīkst kļūt saistoša konkrēta Savienības tiesību normu interpretācija”¹¹⁵.

142. Tiesa, protams, atzinumā 2/13 ir norādījusi, ka, “ja Savienības tiesību, tostarp atvasināto tiesību, normai ir vairākas ticamas interpretācijas, tad tās interpretācijai principā ir nepieciešams Tiesas nolēmums”¹¹⁶. Taču Tiesas ieskatā, “ja [tai] nebūtu ļauts sniegt galīgu atvasināto tiesību interpretāciju un ja [Eiropas Cilvēktiesību tiesai], izvērtējot šo tiesību saderību ar ECPAK, pašai būtu jāsniedz viena konkrēta interpretācija no ticamajām, noteikti tiktu pārkāpts *principis, ka vienīgi Tiesas kompetencē ir sniegt galīgu Savienības tiesību interpretāciju*”¹¹⁷. Tomēr šis princips nav aizskarts, jo *CETA* šķīrējtiesas veikta Savienības tiesību interpretācija, ciktāl tā ir iespējama un faktiski notiktu, nav saistoša Savienības iestādēm un tiesām.

143. To neliek apšaubīt konstatējums, saskaņā ar kuru, kā es norādīju iepriekš, pamatojoties uz *CETA* 8.41. panta 1. punktu, *CETA* šķīrējtiesas nolēmums būs saistošs strīdā iesaistītajām pusēm un attiecībā uz konkrēto lietu. Gadījumā, ja *CETA* šķīrējtiesai pašai būtu jāsniedz Savienības tiesību interpretācija tādā situācijā, kurā nepastāv interpretācija, ko tā varētu ņemt vērā, Tiesa saglabās kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgu interpretāciju. *CETA* šķīrējtiesas nolēmums būs saistošs tikai strīdā

115 Skat. it īpaši atzinumu 2/13 (184. punkts un tajā minētā judikatūra).

116 Skat. atzinumu 2/13 (245. punkts).

117 Skat. atzinumu 2/13 (246. punkts, izcēlums mans).

iesaistītajām pusēm un attiecībā uz konkrēto lietu. Līdz ar to, ja Tiesai šķitīs, ka *CETA* šķirējtiesas sniegtā Savienības tiesību interpretācija nav pareiza, Tiesa, neradot situāciju, kurā Savienība pārkāpj savas starptautiskās saistības, varēs izslēgt šādu interpretāciju un sniegt tādu interpretāciju, kura tai šķitīs visatbilstošākā.

144. Turklāt šķirējtiesas interpretācijas brīvību ierobežo Līgumslēdzējām pusēm sniegtā iespēja “izdot saistošas interpretācijas piezīmes”, kuras ir paredzētas, lai “izvairītos no jebkādas kļūdainas šķirējtiesu veiktas *CETA* interpretācijas un lai to izlabotu”¹¹⁸.

145. Tādējādi *CETA* 8.31. panta 3. punktā ir paredzēts, ka, “ja rodas nopietnas bažas attiecībā uz jautājumiem par interpretāciju, kas var skart ieguldījumu, Pakalpojumu un ieguldījumu komiteja saskaņā ar 8.44. panta 3. punkta a) apakšpunktu var ieteikt *CETA* Apvienotajai komitejai pieņemt šā nolīguma interpretāciju. *CETA* Apvienotās komitejas pieņemta interpretācija ir saistoša šķirējtiesai, kas izveidota atbilstoši šai iedaļai. *CETA* Apvienotā komiteja var nolemt, ka interpretācija ir saistoša no konkrētas dienas”¹¹⁹.

146. Ir arī jāprecizē, ka atbilstoši *CETA* 26.3. panta 3. punktam “*CETA* Apvienotā komiteja pieņem savus lēmumus un ieteikumus, savstarpēji vienojoties”. Pēc analogijas ar Tiesas atzinumā 1/00 norādīto šāds lemšanas veids ir garantija Savienībai, ka tai attiecībā ar dalībvalstīm vai to pilsoņiem netiks uzspiesta interpretācija, kura būtu pretrunā Tiesas judikatūrai¹²⁰. Ir arī jānorāda, ka *CETA* teksts neliedz Apvienotajā komitejā ieņemto Savienības nostāju attiecīgā gadījumā iesniegt Tiesai, izmantojot LESD paredzētos tiesību aizsardzības līdzekļu veidus¹²¹.

147. Turklāt ir jāuzsver, ka, atbilstoši *CETA* 8.28. panta 1. punkta noteikumiem “tiek izveidota apelācijas tiesa, kas pārskata atbilstoši šai iedaļai sniegtos nolēmumus”. Atbilstoši *CETA* 8.28. panta 7. punktam *CETA* Apvienotā komiteja “nekavējoties pieņem lēmumu, saistībā ar apelācijas tiesas darbību nosakot [...] administratīvus un organizatoriskus jautājumus” attiecībā uz punktiem, kas ir uzskaitīti šajā tiesību normā.

148. Jau pašas apelācijas tiesas pastāvēšana ir papildu garantija, ka, pieņemot lēmumus *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma ietvaros, Savienības tiesībām – kas ņemtas vērā kā faktiskais apstāklis – netiks piešķirta nepareiza nozīme. Proti, atbilstoši *CETA* 8.28. panta 2. punkta b) apakšpunktam apelācijas tiesa varēs grozīt vai atcelt šķirējtiesas nolēmumu, pamatojoties arī uz “nepārprotamām kļūdām faktu novērtēšanā, tostarp Pušu attiecīgo vietējo tiesību aktu novērtēšanā”. Tas nozīmē, ka, runājot par Savienības tiesībām piešķiramo nozīmi, iespējama *CETA* šķirējtiesas kļūda vēl varēs tikt labota apelācijas tiesas veiktā tās nolēmumu pārbaudē.

149. Atbilstoši *CETA* 8.28. panta 2. punkta b) apakšpunktam prasītajam apelācijas stadijā, kurš apstrīd šķirējtiesas veikto attiecīgo iekšējo tiesību interpretāciju, lai izpildītu pienākumu pierādīt nepārprotamas kļūdas esamību, ir jāpierāda, ka šķirējtiesa ir izteikusi apsvērumus, kuri nepārprotami ir pretrunā attiecīgo iekšējo tiesību noteikumiem, vai arī tām ir piešķīrusi tādu tvērumu, kura nepārprotami tām nav.

150. Tas, ka apelācijas stadijā tiek pārbaudītas tikai nepārprotamas kļūdas faktu vērtējumā, ir saderīgi ar ideju, ka šķirējtiesai pēc iespējas mazāk ir jāinterpretē Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesības. Līdz ar to ir jāizvairās no tā, ka gan pirmajā instancē, gan apelācijas stadijā debātes tiesvedībā ir par iekšējo tiesību izpratni.

118 Skat. Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta e) apakšpunktu.

119 Skat. arī *CETA* 26.1. panta 5. punkta e) apakšpunktu, kurā ir paredzēts, ka *CETA* Apvienotā komiteja var “pieņemt šā nolīguma noteikumu interpretācijas, kas ir saistošas šķirējtiesām, kuras izveidotas atbilstoši 8. nodaļas F iedaļai (Ieguldītāju un valstu ieguldījumu strīdu izšķiršana) un 29. nodaļai (Domstarpību izšķiršana)”. Atbilstoši *CETA* 26.1. panta 1. punktam *CETA* Apvienotā komiteja sastāv no Savienības un Kanādas pārstāvjiem.

120 Skat. atzinumu 1/00 (40. punkts).

121 Pēc analogijas skat. atzinumu 1/00 (39. punkts).

151. Ir jānorāda, ka šī pārbaude apelācijas stadijā, kas ir paredzēta *CETA* 8.28. panta 2. punkta b) apakšpunktā, atbilst Tiesas kompetencei apelācijas tiesvedībā. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai “[tai] ir ekskluzīva kompetence apelācijas tiesvedībā pārbaudīt, vai ir notikusi valsts tiesību sagrozīšana, kurai ir acīmredzami jāizriet no lietas materiāliem”¹²².

152. Apelācijas tiesas pārbaude, kas attiecas tikai uz nepārprotamām kļūdām, tomēr varētu notikt tikai tādā gadījumā – kas varētu būt samērā reti –, kad Savienības tiesību sistēmā nebūtu neviena elementa, kurš ļautu noskaidrot Savienības tiesību normai piešķiramo nozīmi.

153. Savukārt, ja tiek pierādīts, ka *CETA* šķīrējtiesa nav ņēmusi vērā pastāvošu Savienības tiesību interpretāciju, tās vērtējums manā ieskatā varētu tikt apstrīdēts, piemērojot *CETA* 8.28. panta 2. punkta a) apakšpunktu, pierādot, ka ir pieļauta vienkārša kļūda tiesību piemērošanā, jo varētu tikt uzskatīts, ka šī šķīrējtiesa ir pārkāpusi *CETA* 8.31. panta 2. punktu, kurā ir noteikta tās kompetence.

154. Proti, kā es norādīju iepriekš, no *CETA* 8.31. panta 2. punkta izriet, ka šķīrējtiesai, ņemot vērā Puses iekšējās tiesības kā faktisko apstākli, ir jāievēro prevalējošā interpretācija, ko par Puses tiesību aktiem sniegušas minētās Puses tiesas vai iestādes. Līdz ar to manā ieskatā kļūda piemērojamo tiesību aktu piemērošanā *CETA* 8.28. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē būtu uzskatāma par šā nolīguma 8.31. panta 2. punkta pārkāpumu, kas varētu tikt konstatēts, ja šķīrējtiesa sniegtu savu Savienības tiesību interpretāciju, neņemot vērā Savienības iestāžu vai tiesu sniegto šo tiesību interpretāciju, lai gan pēdējā minētā norma tai liek balstīties uz prevalējošo Savienības tiesību interpretāciju. Citiem vārdiem sakot, šā pienākuma pārkāpums veidotu kļūdu tiesību piemērošanā, kuras nepārprotamība *CETA* 8.28. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē nebūtu jākonstatē, lai tā varētu tikt pierādīta.

155. No iepriekš izklāstītā izriet, ka *CETA* šķīrējtiesa ir kompetenta interpretēt un īstenot *CETA* un šīs precīzi norobežotās kompetences dēļ tā nevar apdraudēt Savienības tiesību vienveidīgas interpretācijas mērķi vai iestāžu aktu likumības pārbaudes funkciju, kas ir piešķirta Savienības tiesām.

156. Ņemot vērā garantijas, kas ir noteiktas saistībā ar *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētā strīdu izšķiršanas mehānisma izveidi, es uzskatu, ka Savienība var pakļauties ārējai kontrolei, kuras mērķis ir nodrošināt, ka tiek ievēroti šajā nolīgumā paredzētie ieguldījumu aizsardzības standarti, un tādējādi netiks apdraudēta Savienības tiesību sistēmas autonomija.

157. Turklāt, kā ir norādījušās vairākas personas, kas iestājušās šajā lietā, ir jāuzsver, ka *CETA* nav salīdzināms nedz ar Līguma par Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) izveidi projektu redakcijā, kura ir aplūkota 1991. gada 14. decembra atzinumā 1/91 (EEZ līgums 1)¹²³, nedz ar nolīguma par Eiropas kopējās gaisa telpas izveidi (*EACE* nolīgums) projektu, kas aplūkots atzinumā 1/00¹²⁴. Proti, nedz *CETA* 8. nodaļas C un D iedaļu mērķis, nedz to sekas nav Savienības *acquis* attiecināšana uz Kanādu, pārņemot Savienības tiesību normas. Lai gan, protams, pastāv materiāltiesiska pārklāšanās ar Savienības iekšējās tiesībās paredzēto ieguldītāju aizsardzību, *CETA* 8. nodaļas C un D iedaļā atrodamās normas nevar tikt kvalificētas kā “identiskas”. Šie noteikumi atspoguļo ierastos standartus starptautiskās ieguldījumu aizsardzības jomā, vienlaikus tos precizējot un pastiprinot. Turklāt *CETA* nav arī paredzēts pienākums garantēt, lai tajā iekļauto aizsardzības normu un Pušu iekšējās tiesībās

122 Skat. it īpaši spriedumu, 2017. gada 20. decembris, Spānija/Komisija (C-81/16 P, EU:C:2017:1003, 42. punkts un tajā minētā judikatūra).

123 EU:C:1991:490 (4. un 5. punkts, kā arī 41. un 42. punkts), turpmāk tekstā – “atzinums 1/91”.

124 Skat. atzinumu 1/00 (3. punkts).

iekļauto aizsardzības normu interpretācija būtu vienkārīga¹²⁵. No šīs perspektīvas raugoties, nav tāda riska, ka šķīrējtiesas veikta *CETA* 8. nodaļas C un D iedaļas interpretācija ietekmēs Savienības iekšējo tiesību interpretāciju, ko Tiesa atzinumā 1/91 ir uzskatījusi par nesaderīgu ar Savienības tiesību sistēmas autonomijas principu¹²⁶.

158. Katrā ziņā svarīgi ir tas, ka, ņemot vērā manis iepriekš uzskaitītās garantijas, pat attiecībā uz aizsardzības normām, kuras būtībā būtu identiskas, ar *CETA* izveidotā mehānisma sekas nebūs tādas, ka Savienībai un tās iestādēm, istenojot to iekšējo kompetenci, tiks uzspiesta noteikta tādu Savienības tiesību normu interpretācija, kuras līdzvērtīgi būtu noteiktas šajā nolīgumā, jo abas normu kategorijas ir formāli nošķirtas un attiecībā uz tām var tikt saglabāta atsevišķa interpretācija¹²⁷.

159. Ir arī jānošķir *CETA* noteikumi par *CETA* šķīrējtiesu no noteikumiem, kuri bija iekļauti nolīguma par Savienības pievienošanās ECPAK projektā, kas tika aplūkots atzinumā 2/13. Pēdējā minētajā atzinumā Tiesa uzsvēra vairākus iemeslus, kuri liecināja, ka ir aizskarta Savienības tiesību autonomija, – to skaitā it īpaši bija apstākļi, ka paredzētais nolīgums varēja ietekmēt savstarpējās attiecības, ko Savienība un dalībvalstis uztur, kā arī kompetenču sadalījumu starp Savienību un tās dalībvalstīm.

160. Taču *CETA* šķīrējtiesai nav kompetences lemt par Savienības un tās dalībvalstu savstarpējām attiecībām, nedz arī par attiecībām starp pašām dalībvalstīm vai starp kādas dalībvalsts ieguldītājiem un citām dalībvalstīm. *CETA* šķīrējtiesa atšķiras no tiesām, kuras tika aplūkotas atzinumos 1/09 un 2/13, jo, lai gan paredzēto nolīgumu, kas tika aplūkots katrā no šiem atzinumiem, bija noslēgusi Savienība, gan Eiropas un Kopienas patentu tiesai, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesai bija kompetence lemt par Savienības iekšējiem strīdiem. Tas tā nav *CETA* šķīrējtiesas gadījumā, kura var izskatīt tikai strīdus starp vienas Līgumslēdzēja puses ieguldītājiem un otru Līgumslēdzēju pusi.

161. Turklāt *CETA* šķīrējtiesai nav jālemj par kompetenču sadalījumu starp Savienību un tās dalībvalstīm. Proti, *CETA* 8.21. pantā ir paredzēta automātiska kārtība, lai noteiktu atbildētāju Kanādas ieguldītāja uzsāktā procedūrā, neskarot Padomes un Eiropas Parlamenta Regulu (ES) Nr. 912/2014 (2014. gada 23. jūlijs), ar ko izveido sistēmu tādas finansiālās atbildības neregulējumam, kura saistīta ar ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas šķīrējtiesām, kas izveidotas ar starptautiskiem nolīgumiem, kuros Eiropas Savienība ir puse¹²⁸. Tā *CETA* 8.21. panta 1. punktā ir paredzēts, ka iespējama tāda šā nolīguma pārkāpuma gadījumā, ko izdarījusi Savienība vai dalībvalsts, ieguldītājs, kas plāno celt prasību atbilstoši 8.23. pantam, iesniedz “[Savienībai] paziņojumu, kurā lūgts noteikt atbildētāju”. Tādējādi Savienība nosaka, vai tā vai kāda no tās dalībvalstīm rīkosies kā atbildētājs, un par to informē ieguldītāju¹²⁹. Ja ieguldītājs nav informēts par atbildētāja noteikšanu 50 dienu laikā no brīža, kad tas iesniedzis paziņojumu par šādu noteikšanu, un ja paziņojumā norādītie pasākumi ir tikai Savienības dalībvalsts pasākumi, atbildētājs ir dalībvalsts. Ja paziņojumā norādītajos pasākumos ietilpst Savienības pasākumi, atbildētājs ir Savienība¹³⁰. Šī noteikšana, kas ir veikta atbilstoši *CETA* 8.21. panta 3. vai 4. punktam, ir saistoša *CETA* šķīrējtiesai¹³¹.

125 Pretēji tam, kas bija paredzēts Līgumā par EEZ izveidi, kas tika aplūkots atzinumā 1/91 (8., 9. un 43. punkts). Attiecībā uz *EACE* skat. arī atzinumu 1/00 (4., 5. un 10. punkts).

126 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Tiesa būtībā ir nospridusi, ka nolīgums, kurā ir paredzēts, ka citai tiesai, nevis Tiesai ir kompetence interpretēt un piemērot tā noteikumus, lai gan šajā nolīgumā ir pārņemta būtiska daļa normu, tai skaitā atvasināto tiesību normas, kuras reglamentē ekonomiskās un tirdzniecības attiecības Savienībā un kuras lielā mērā veido Savienības tiesību sistēmas fundamentālos noteikumus, un kura sekas tādējādi ir tādas, ka Savienības tiesību sistēmā tiek iekļauts liels skaits tiesību normu, kuras tiek pretstatītas Savienības tiesību normu grupai, kuru formulējums ir identisks, tiek aizskarta Savienības tiesību autonomija (skat. atzinumu 1/91 (41. un 42. punkts)).

127 Skat. atzinumu 1/00 (41. punkts).

128 OV 2014, L 257, 121. lpp.

129 Skat. *CETA* 8.21. panta 3. punktu.

130 Skat. *CETA* 8.21. panta 4. punktu.

131 Skat. *CETA* 8.21. panta 7. punktu.

162. Normas, kas ļauj noteikt, vai kā atbildētājam ir jārikojas Savienībai vai attiecīgajai dalībvalstij, ir atrodamas Regulā Nr. 912/2014. Komisijas pieņemtie lēmumi ir izpildu akti. Tādējādi runa ir par aktiem, kas var tikt pakļauti likumības pārbaudei Savienības tiesās. Kā to pamatoti norāda Padome, Tiesai paliek galīgās lemsšanas tiesības par to, kam ir jārikojas kā atbildētājam.

163. Ņemot vērā šos aspektus, šī lieta atšķiras no atzinuma 2/13, kurā Tiesa uzskatīja, ka paredzētajā nolīgumā iekļautā līdzatbildētāja mehānisma darbības kārtība negarantē, ka tiks saglabātas Savienības un tās tiesību īpašās iezīmes. Proti, šī kārtība apdraudēja Tiesas ekskluzīvo kompetenci lemt par kompetenču sadalījumu starp Savienību un tās dalībvalstīm¹³².

164. Tādējādi, ciktāl *CETA* šķīrējtiesai šā nolīguma 8.21. panta noteikumu dēļ nav pilnvaru lemt par kompetenču sadalījumu starp Savienību un tās dalībvalstīm, nevar tikt uzskatīts, ka minētais nolīgums no šā skatupunkta apdraudētu Savienības tiesību sistēmas autonomiju.

7. ITS ietekmes uz valstu tiesu uzdevumu nodrošināt Savienības tiesību efektīvu piemērošanu neesamība

165. Ar *CETA* 8. nodaļas F iedaļu ir izveidots mehānisms, kurš var tikt kvalificēts kā “kvazitiesa”, jo tas vēl saglabā noteiktus aspektus, kas ir raksturīgi ieguldījumu arbitražas jomā, un kura mērķis būtībā ir izšķirt strīdus par paša attiecīgā starptautiskā nolīguma normu interpretāciju un piemērošanu. Turklāt, ciktāl tas ir alternatīvs strīdu izšķiršanas veids ieguldījumu aizsardzības jomā, kas attiecas uz *CETA*, šis mehānisms neietekmē nedz dalībvalstu tiesu kompetenci interpretēt un piemērot Savienības tiesības, nedz arī to iespēju vai pienākumu vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu un Tiesas kompetenci sniegt atbildes uz minēto tiesu uzdotajiem jautājumiem¹³³.

166. Lai gan – tāpat kā Eiropas un Kopienas patentu tiesa, kura tika aplūkota atzinumā 1/09, – šķīrējtiesa ir ārpus Savienības iestāžu un tiesu sistēmas, tai – atšķirībā no minētās tiesas attiecībā uz ievērojamu skaitu prasību, ko cēlušī indivīdi Kopienas patenta jomā¹³⁴, – nav piešķirta nedz ekskluzīva kompetence lemt par prasībām, ko ir cēlušī ārvalstu ieguldītāji ieguldījumu aizsardzības jomā, nedz kompetence interpretēt un piemērot Savienības tiesības šajā jomā.

167. Kā Komisija pamatoti ir norādījusi savos apsvērumos, *CETA* šķīrējtiesai nav jāpiemēro Savienības iekšējās tiesības, bet gan vienīgi šā nolīguma noteikumi. Ar *CETA* ir izveidota papildu aizsardzība starptautiskajās tiesībās un ir paredzēts īpašs mehānisms, kas ļauj otras Līgumslēdzējas puses ieguldītājiem izmantot šo aizsardzību. Lai gan tas tā ir, tas tomēr neierobežo materiālās tiesības, kuras ārvalstu ieguldītājiem ir piešķirtas uz Savienības iekšējo tiesību pamata. Tā sekas nav arī tādas, ka tiktu ietekmēta Tiesas vai dalībvalstu tiesu kompetence izskatīt prasības, kas ir celtas, lai nodrošinātu, ka šādas Savienības iekšējās tiesībās piešķirtās tiesības tiek ievērotas.

168. Līdz ar to ITS izveide neliedz ārvalstu ieguldītājiem mēģināt aizsargāt savus ieguldījumus, vērstoties Līgumslēdzēju pušu tiesās, lai tiem tiktu piemērotas šo Pušu iekšējās tiesības¹³⁵. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, ņemot vērā *CETA* tiešas iedarbības neesamību, ārvalstu ieguldītāji šajā gadījumā Līgumslēdzēju pušu tiesās nevar tieši atsaukties uz šā nolīguma pārkāpumu, bet gan tikai uz šo Pušu iekšējo tiesību pārkāpumu, ja vien, protams, tajās ir ietvertas pienācīgas aizsardzības normas. Papildus faktam, ka abi prasību veidi ir pamatoti ar atšķirīgām atsauces tiesību normām, nav teikts, ka arī to priekšmets būtu tas pats. Proti, pretēji gadījumam, kad prasība ir celta *CETA* šķīrējtiesā, vērsšanās Līgumslēdzēju pušu iekšējās tiesās varēs būt plašāka par tikai atlīdzības prasību un attiekties arī uz attiecīgā šo Pušu iekšējo tiesību pasākuma atcelšanu. Tādējādi runa ir par diviem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas ir papildinoši, bet kas viens otru neaizstāj.

132 Skat. atzinumu 2/13 (215.–235. punkts). *CETA* šajā jautājumā atšķiras arī no nolīguma, par kuru tika sniegts atzinums 1/91 (30.–36. punkts).

133 Šajā nozīmē skat. atzinumu 1/09 (77. punkts).

134 Atzinums 1/09 (89. punkts).

135 Savā atzinumā 2/15 Tiesa šajā ziņā norādīja, ka runa ir par “iespēju, kas ir prasītāja ieguldītāja rīcībā” (290. punkts).

169. Līgumslēdzējas puses ir paredzējušas noteikumus, kuri ierobežo ārvalstu ieguldītāju rīcībā esošās izvēles iespējas.

170. Atbilstoši *CETA* 8.22. pantam “Procesuālie un citi noteikumi prasības iesniegšanai šķīrējtiesā”:

“1. Ieguldītājs drīkst iesniegt prasību atbilstoši 8.23. pantam tikai tad, ja ieguldītājs:

[..]

f) atsauc vai pārtrauc jebkādu esošu tiesvedību šķīrējtiesā vai tiesā saskaņā ar vietējiem vai starptautiskajiem tiesību aktiem attiecībā uz pasākumu, kas, iespējams, ir tā prasībā norādītais pārkāpums; un

g) atsakās no tiesībām ierosināt prasību vai tiesvedību šķīrējtiesā vai tiesā saskaņā ar vietējiem vai starptautiskiem tiesību aktiem attiecībā uz pasākumu, kas, iespējams, ir tā prasībā norādītais pārkāpums.”

171. Šie noteikumi liecina, ka *CETA* šķīrējtiesai ir piešķirta tikai alternatīva kompetence. Līdz ar to, kā ir precizēts Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta a) apakšpunktā, “*CETA* neprivileģē vērsanos [ITS], kas izveidota ar nolīgumu. Ieguldītāji tā vietā var izvēlēties izmantot pieejamās iespējas vērsties iekšzemes tiesās”. Turklāt neiespējamība paralēli ar vērsanos *CETA* šķīrējtiesā vai pēc tās celt prasību Līgumslēdzēju pušu tiesās varētu radīt tādas sekas, ka ieguldītāji vispirms vērsīsies šajās tiesās. Kaut arī tas nav nosacījums, lai vērstos *CETA* šķīrējtiesā, ar šiem noteikumiem tiek veicināta iekšējās tiesībās pieejamo tiesību aizsardzības līdzekļu izsmelšana.

172. Ņemot vērā šos aspektus, ir jāuzskata, ka, lai gan *CETA* tiesās iedarbības neesamības dēļ dalībvalstu tiesu uzdevums nav piemērot šo nolīgumu, tām tomēr nav atņemts Savienības tiesību sistēmas “kopējo tiesību” tiesu statuss, tai skaitā viņu loma iespējamu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu īstenošanā. Turklāt Tiesai nav atņemta kompetence prejudiciālā nolēmuma ceļā atbildēt uz minēto tiesu uzdotajiem jautājumiem. Tādējādi nevar tikt konstatēta nekāda to kompetenču sagrozīšana, kuras ar Līgumiem ir piešķirtas Savienības iestādēm un dalībvalstīm un kuras ir būtiskas, lai saglabātu pašu Savienības tiesību raksturu¹³⁶.

8. Saderīgums ar Savienības ārējās darbības mērķiem

173. Es uzskatu, ka pārbaude, vai *CETA* 8. nodaļas F iedaļa ir saderīga ar Savienības tiesību autonomijas principu, ir jāveic, pienācīgi ņemot vērā nepieciešamību saglabāt Savienības spēju piedalīties savas ārējās darbības principu un mērķu īstenošanā.

174. Kā Slovākijas valdība pamatoti ir norādījusi tiesas sēdē, Tiesai Savienības tiesību autonomijas principam būtu jāpiešķir tāds saturs, kas ļautu ne vien saglabāt Savienības tiesību īpašās iezīmes, bet arī Savienībai piedalīties starptautisko tiesību un uz noteikumiem balstītas starptautiskās kārtības veidošanā.

175. Manā ieskatā *CETA* 8. nodaļas noteikumi ļauj panākt līdzsvaru starp Savienības īpašās konstitucionālās struktūras saglabāšanu un tās ārējās darbības attīstību.

¹³⁶ Atzinums 1/09 (89. punkts).

176. Atbilstoši LES 3. panta 5. punktam “attiecībās ar citām pasaules daļām Savienība atbalsta un sekmē savas vērtības un intereses un palīdz aizsargāt savus pilsoņus. Tā veicina [...] ilgtspējīgu Zemes attīstību, [...] brīvu un godīgu tirdzniecību, [...], kā arī starptautisko tiesību normu stingru ievērošanu un attīstību [...]”. Pēdējais minētais mērķis loģiski nozīmē, ka Savienībai ir jādod priekšroka iniciatīvām un kontroles mehānismiem, kuri pastiprina to starptautisko līgumu efektivitāti, kuru dalībniece tā ir¹³⁷.

177. Ar Savienības rīcību starptautiskajā arēnā atbilstoši LES 21. panta 2. punktam ir jācenšas sasniegt “augstu sadarbības līmeni visās starptautisko attiecību jomās”, it īpaši konsolidējot un atbalstot “tiesiskumu [...] un starptautisko tiesību principus”¹³⁸, veicinot “visu valstu integrāciju pasaules ekonomikā, arī pakāpeniski atceļot starptautiskās tirdzniecības ierobežojumus”¹³⁹, palīdzot “attīstīt starptautiskus pasākumus [...], lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību”¹⁴⁰ un sekmējot “starptautisku sistēmu, kuras pamatā ir ciešāka daudzpusēja sadarbība un laba pasaules līmeņa vadība”¹⁴¹. Atbilstoši LESD 207. panta 1. punktam “kopējo tirdzniecības politiku īsteno, ievērojot Savienības ārējās darbības principus un mērķus”.

178. CETA 8. nodaļa manā ieskatā pilnībā atbilst šiem mērķiem, apvienojot noteikumus par ieguldījumu aizsardzību, kuri veicina ieguldītāju tiesisko drošību, kā arī tirdzniecības attīstību starp Savienību un Kanādu¹⁴² un īpašu strīdu izšķiršanas mehānismu ar skaidru apstiprinājumu, ka Līgumslēdzējam pusēm ir tiesības pieņemt tiesību aktus, kas ir nepieciešami, lai sasniegtu leģitīmus sabiedrības interešu mērķus, piemēram, sabiedrības veselības, drošības, vides vai sociālās aizsardzības jomā.

9. Tiesas iepriekšēju iesaistīšanu nodrošinoša mehānisma izveides nepieciešamības neesamība un iespēja valstu tiesām pilnībā pārbaudīt nolēmumus

179. Ir jāatgādina, ka tāda strīdu izšķiršanas mehānisma kā CETA 8. nodaļas F iedaļā paredzētais mehānisms pastāvēšanas iemesls ir nodrošināt, lai strīdu starp ieguldītājiem un valstīm izšķiršana būtu neitrāla un autonoma attiecībā pret Līgumslēdzēju pušu tiesu sistēmām. Atbilstoši šai loģikai ir saprotams, ka Puses nav paredzējušas nedz mehānismu iepriekšējai Tiesas iesaistīšanai, nedz to, ka šķirētprasības nolēmumiem būtu sistemātiski jāvar tikt pakļautiem minēto Pušu tiesu pilnīgai pārbaudei. Šādas sasaistes ar Līgumslēdzēju pušu tiesu sistēmām paredzēšana būtu pretrunā to gribai izveidot ārpus to tiesu sistēmām esošu strīdu izšķiršanas mehānismu.

180. Tā kā ir atzīts, ka CETA 8. nodaļas F iedaļā ir ietvertas pietiekamas garantijas, lai novērstu, ka šis mehānisms aizskar Tiesas ekskluzīvo kompetenci sniegt Savienības tiesību galīgo interpretāciju, man nešķiet, ka šādi veiktā Līgumslēdzēju pušu izvēle varētu tikt apšaubīta.

137 Šajā ziņā skat. De Witte, B., “A selfish Court? The Court of justice and the Design of International Dispute Settlement Beyond the European Union », *The European Court of Justice and external relation law: constitutional challenges*, Hart Publishing, Oksforda, 2014, 33. – 46. lpp., it īpaši 34. lpp.

138 LES 21. panta 2. punkta b) apakšpunkts.

139 LES 21. panta 2. punkta e) apakšpunkts.

140 LES 21. panta 2. punkta f) apakšpunkts.

141 LES 21. panta 2. punkta h) apakšpunkts.

142 Šajā nozīmē skat. atzinumu 2/15 (94. punkts).

181. Lai gan tas tā ir, jāatzīmē, ka atkarībā no to arbitrāžas noteikumu izvēles, uz kuru pamata prasība ir tikusi celta¹⁴³, nav izlēgta tās dalībvalsts tiesu veikta pārbaude, kurā izpilde tiek prasīta, it īpaši konflikta ar šīs valsts sabiedrisko kārtību¹⁴⁴ gadījumā¹⁴⁵. Šādas pārbaudes esamība tomēr, manuprāt, nav nosacījums *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētā ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisma saderīgumam ar Savienības tiesību autonomijas principu.

182. Turklāt, runājot par dažkārt pausto domu šāda veida nolīgumā Savienības tiesību interpretācijas problēmas gadījumam paredzēt mehānismu Tiesas iepriekšējai iesaistišanai, kā to pareizi norāda Vācijas valdība un Komisija, ir jāņem vērā savstarpējības prasība. Proti, par šādu mehānismu būtu ne vien grūti vai pat neiespējami vienoties ar trešajām valstīm¹⁴⁶, bet Savienībai, saņemot to akceptu, abpusējās attiecībās valdošā savstarpējības principa dēļ būtu arī saviem partneriem jāsniedz iespēja paredzēt prejudiciālu kompetenci to jurisdikcijās attiecībā uz iekšējo tiesību interpretāciju. No Savienības ieguldītāju skatupunkta tas būtu pretrunā šāda strīdu izšķiršanas mehānisma pastāvēšanas iemeslam, proti, būt neitrālam un neatkarīgam no otras Līgumslēdzējas puses iekšējām tiesām. Tas būtiski samazinātu interesi par šādu mehānismu un tā pievilcību, it īpaši, Savienībai nodibinot attiecības ar tādām trešajām valstīm, kuru iekšējas tiesas neatbilst vai tikai nepilnīgi atbilst objektivitātes, neatkarības un izskatīšanas raituma kritērijiem, un tas varētu galarezultātā apdraudēt to ieguldījumu aizsardzības līmeni, kurus Savienības ieguldītāji būtu veikuši šajās valstīs.

183. Tāpēc es atbalstu *CETA* sarunu veicēju izvēlēto risinājumu šā nolīguma normās īpaši pievērst uzmanību tam, lai izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms pēc iespējas mazāk iejauktos Līgumslēdzēju pušu tiesu sistēmās.

184. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es uzskatu, ka *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētais strīdu izšķiršanas mehānisms neapdraud Savienības tiesību autonomijas principu un, it īpaši, tas neietekmē Tiesas ekskluzīvās kompetences sniegt galīgo Savienības tiesību interpretāciju principu.

B. Par vispārējo vienlīdzīgas attieksmes principu un Savienības tiesību efektivitātes prasību

185. Šajā lūguma sniegt atzinumu daļā Beļģijas Karaliste vispirms norāda, ka *CETA* Kanādas ieguldītājiem ir paredzēts privileģēts tiesību aizsardzības līdzeklis. Proti, Kanādas uzņēmumi, kas veic ieguldījumus Savienībā, varot saistībā ar strīdu vērsties gan Savienības iekšējā tiesā, gan *CETA* šķīrējtiesā, savukārt Savienības ieguldītājiem, kas veic ieguldījumus Savienībā, šādas izvēles neesot.

186. Esot jāpārbauda, vai šāda situācija ir saderīga Eiropas Savienības Pamattiesību hartas¹⁴⁷ 20. pantu, kurā ir noteikts, ka “visas personas ir vienlīdzīgas likuma priekšā”, kā arī ar Hartas 21. panta 2. punktu, kurā ir noteikts, ka, “ievērojot Līgumu piemērošanas jomu un neskarot tajos paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ”.

143 Šajā ziņā skat. *CETA* 8.23. panta 2. punktu. Attiecībā uz nolēmumu izpildi skat. arī *CETA* 8.41. panta 3.–6. punktu.

144 Šajā ziņā skat. Ņujorkā 1958. gada 10. jūnijā parakstīto Ņujorkas Konvenciju par ārvalstu šķīrējtiesu nolēmumu atzišanu un izpildīšanu, kurā ir uzskaitīts ierobežots to pamatu skaits, kas ļauj atteikt izpildi.

145 Savukārt nolēmums, kas ir pieņemts *CETA* 8. nodaļas ietvaros, varētu izvairīties no šādas tiesas kontroles, ja ieguldītājs izvēlētos Starptautiskā Investīciju strīdu izšķiršanas centra (*ICSID*) Konvenciju par investīciju strīdu izšķiršanu starp valstīm un citu valstu pilsoņiem, kas parakstīta Vašingtonā, 1965. gada 18. martā. Tomēr niansētākam viedoklim skat. Jean, G.-A., minēts iepriekš, 1036. un nākamie punkti.

146 Kā Komisija ir pamatoti norādījusi savos apsvērumos, trešās valstis varētu uzskatīt Tiesas iepriekšēju iesaistišanos par vienpusēju privilēģiju, kura varētu apdraudēt strīdu izšķiršanas mehānisma neitralitāti.

147 Turpmāk tekstā – “Harta”.

187. Turpinājumā Beļģijas Karaliste norāda, ka *CETA* 8.39. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir paredzēts, ka, ja Kanādas ieguldītājs *CETA* šķirējtiesā rikojas “vietēja uzņēmuma” (tas ir, Savienībā uzņēmējdarbību veicoša uzņēmuma, kurš tam pieder vai kuru tas kontrolē tieši vai netieši)¹⁴⁸ vārdā, šķirējtiesas, iespējams, piespriedā zaudējumu atlīdzība un procenti ir jāsamaksā šim vietējam uzņēmumam.

188. Šo noteikumu, protams, varētu attaisnot starptautiskiem ieguldījumu aizsardzības nolīgumiem raksturīgais mērķis veicināt tās Puses ekonomiku, kurā šis uzņēmums veic uzņēmējdarbību. Tomēr esot jāizvērtē minētā noteikuma saderīgums ar Hartas 20. un 21. pantu.

189. Visbeidzot, Beļģijas Karaliste šaubās, vai gadījumā, ja *CETA* šķirējtiesa nospriestu, ka naudas sods, ko Kanādas ieguldītājam (vai vietējam uzņēmumam) uzlikusi Komisija vai kādas dalībvalsts konkurences iestāde, ir pretrunā *CETA* 8. nodaļas C vai D iedaļai, un piespriedu tai atlīdzinājumu, kas būtu līdzvērtīgs šim naudas sodam, šā naudas soda seku izzušana būtu saderīga ar vienlīdzīgas attieksmes principu, kā arī ar Savienības tiesību efektivitātes prasību.

190. No *CETA* 8.9. panta 3. un 4. punkta izrietot, ka, ja Savienība ir atzinusi valsts atbalstu par nesaderīgu ar LESD 108. pantu un ir likusi to atgūt, *CETA* šķirējtiesa nevarot nospriest, ka šis lēmums ir pretrunā *CETA*, un tāpēc nevarot arī piespriet zaudējumu atlīdzību tādā apmērā, kas būtu līdzvērtīgs šim valsts atbalstam. Tomēr *CETA* neesot iekļauts līdzīgs noteikums, kura mērķis būtu aizsargāt Komisijas vai dalībvalstu konkurences iestāžu saskaņā ar LESD 101. un 102. pantu pieņemtos lēmumus. Rezultātā nevarot tikt izslēgts, ka Kanādas ieguldītājs izvairīsies no Savienības konkurences noteikumu pārkāpuma sekām, savukārt Savienības ieguldītāji no tām nevarēs izvairīties.

191. Rezumējot, Beļģijas Karaliste vēlas uzzināt, vai šķirējtiesas nolēmumi noteiktos apstākļos varētu aizskart Hartas 20. un 21. pantu, kā arī Savienības tiesību efektivitātes prasību. Šajā ziņā šī dalībvalsts ir identificējusi divas situācijas, proti, pirmām kārtām, situāciju, kurā zaudējumu atlīdzība tiek pārskaitīta vietējam uzņēmumam atbilstoši *CETA* 8.39. panta 2. punkta a) apakšpunktam, un, otrām kārtām, gadījumu, kurā šķirējtiesa var piespriet zaudējumu atlīdzību saistībā ar naudas sodu, kas ir uzlikts atbilstoši Savienības konkurences tiesībām.

192. Beļģijas Karalistes pausto šaubu pirmā daļa izriet no tā, ka atbilstoši *CETA* 8.23. panta 1. punktam prasību var celt Puses ieguldītājs savā vārdā vai Puses ieguldītājs tāda vietējā uzņēmuma vārdā, kurš tam pieder vai kuru tas tieši vai netieši kontrolē. Pēdējā minētajā gadījumā no *CETA* 8.39. panta 2. punkta a) apakšpunkta izriet, ka nolēmumā noteiktais atlīdzinājums tiek samaksāts vietējam uzņēmumam. Šis konstatējums, manuprāt, nevar radīt diskrimināciju attiecībā pret Savienības ieguldītājiem, kuri veic ieguldījumus Savienībā.

193. Šajā ziņā ir jānorāda, ka vietējais uzņēmums, kas ir minēts šajās abās normās, pats ir ieguldījuma forma. Proti, atbilstoši *CETA* 8.1. pantam “aptverts ieguldījums” attiecībā uz kādu Pusi ir ieguldījums, kas tostarp “tieši vai netieši pieder otras Puses ieguldītājam vai ko tas kontrolē”, un “ieguldījums” ir “jebkāda veida aktīvs, kas tieši vai netieši pieder ieguldītājam vai ko tas kontrolē” un kam tostarp var būt uzņēmuma forma. Ņemot vērā kontroli, ko vienas Puses ieguldītājs šādi īsteno pār otras Puses teritorijā uzņēmējdarbību veicošu vietējo uzņēmumu, *CETA* šķirējtiesas piesprieds atlīdzinājums, kaut arī tas tiktu samaksāts vietējam uzņēmumam, galarezultātā nāks par labu pirmās Puses ieguldītājam, kuram turklāt atbilstoši *CETA* 8.23. panta 1. punktam vienīgajam ir tiesības celt prasību šķirējtiesā.

¹⁴⁸ Šajā ziņā skat. *CETA* 8.23. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

194. Tā kā vienas Puses ieguldītājs un otras Puses teritorijā uzņēmējdarbību veicošs vietējais uzņēmums patiesībā ir viens otram jāpielīdzina¹⁴⁹, Beļģijas Karalistes uzdotais jautājums ir par to, vai pastāv diskriminācija starp ārvalstu ieguldītājiem, kuriem ir piemērojama īpaša materiāltiesiska un procesuāla aizsardzība, un vietējiem ieguldītājiem, kuriem šāda aizsardzība netiek piemērota.

195. Attiecībā uz šo jautājumu ir jāprecizē, ka no LESD 207. panta 1. punkta otrā teikuma, lasīta kopsakarā ar LES 21. pantu, izriet, ka Savienībai, īstenojot tai ar LES un LESD piešķirtās kompetences, tai skaitā kopējās tirdzniecības politikas jomā, ir jāievēro pamattiesības, kuru skaitā ir vienlīdzīgas attieksmes princips¹⁵⁰. Savienība ir tiesiska Savienība, kurā tiek pārbaudīta tās iestāžu aktu atbilstība tostarp Līgumiem, vispārējiem tiesību principiem, kā arī pamattiesībām¹⁵¹. Tas attiecas arī uz Savienības ārējo darbību¹⁵². Šajā ziņā ir jāatgādina, ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai Savienības noslēgti starptautiskie nolīgumi “ir Savienības tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa [..]. Tāpēc to noteikumiem būtu jābūt pilnīgi saderīgiem ar Līgumu noteikumiem un no tiem izrietošajiem konstitucionālajiem principiem”¹⁵³. Tas, protams, ietver arī Hartu atbilstoši tās 51. pantam, kurai, kā noteikts LES 6. panta 1. punktā, “ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem”. Pat pirms Harta oficiāli stājās spēkā, Tiesa jau bija noteikusi principu, saskaņā ar kuru Savienības ārējo attiecību veidošanai ir jāatbilst Savienības pamattiesībām¹⁵⁴.

196. Protams, saskaņā ar paskaidrojumiem attiecībā uz Hartu¹⁵⁵ tās 21. panta 2. punkts “atbilst [LESD] 18. panta pirmajai daļai un jāpiemēro saskaņā ar to”. Piedevām saskaņā ar Hartas 52. panta 2. punktu Hartā atzītās tiesības, kas ir paredzētas Līgumos, ir izmantojamas saskaņā ar minētajos līgumos noteiktajiem nosacījumiem un ierobežojumiem. No minētā izriet, ka Hartas 21. panta 2. punkts ir jāinterpretē tā, ka tam ir tāds pats tvērums kā LESD 18. panta pirmajai daļai.

197. LESD 18. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka, “piemērojot Līgumus un neskarot tajos paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ”. Šī tiesību norma ir ietverta šā līguma otrajā daļā “Diskriminācijas aizliegums un Savienības pilsonība”. Tā attiecas uz situācijām, kuras ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā un kurās attieksme pret vienas dalībvalsts pilsoni ir diskriminējoša salīdzinājumā ar attieksmi pret citas dalībvalsts pilsoni vienīgi viņa pilsonības dēļ. Tādējādi Tiesas ieskatā minētā tiesību norma nav piemērojama gadījumā, kad, iespējams, pastāv atšķirīga attieksme pret dalībvalstu un trešo valstu pilsoņiem¹⁵⁶.

198. Manuprāt, tas tomēr neatbrīvo tādu starptautisku nolīgumu kā *CETA* no pienākuma ievērot vienlīdzīgas attieksmes principu, kas ir vispārējs Savienības tiesību princips, kurš atzīts Hartas 20. pantā¹⁵⁷.

149 Kā Komisija norāda savos apsvērumos, vietējie uzņēmumi ir ārvalstu ieguldītāja atvasinājums, un tāpēc ir pamatoti, ka tie tiek pielīdzināti ārvalstu ieguldītājam, kam tie pieder vai kas tos kontrolē.

150 Vienlīdzības princips ir minēts LES 21. panta 1. punktā.

151 Skat. it īpaši spriedumu, 2015. gada 6. oktobris, *Schrems* (C-362/14, EU:C:2015:650, 60. punkts un tajā minētā judikatūra).

152 Skat. it īpaši spriedumus, 2016. gada 19. jūlijs, *H/Padome un Komisija* (C-455/14 P, EU:C:2016:569, 41. punkts), un 2017. gada 28. marts, *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236, 72. punkts).

153 Skat. it īpaši spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).

154 Skat. spriedumu, 2008. gada 3. septembris, *Kadi un Al Barakaat International Foundation/Padome un Komisija* (C-402/05 P un C-415/05 P, EU:C:2008:461, 285. punkts).

155 OV 2007, C 303, 17. lpp.

156 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2009. gada 4. jūnijs, *Vatsouras un Koupatantze* (C-22/08 un C-23/08, EU:C:2009:344, 51. un 52. punkts), un 2011. gada 7. aprīlis, *Francesco Guarnieri & Cie* (C-291/09, EU:C:2011:217, 20. punkts). Skat. arī spriedumu, 2017. gada 20. novembris, *Petrov u.c./Parlaments* (T-452/15, EU:T:2017:822, 39.–41. punkts). Attiecībā uz viedokli, ka Hartas 21. panta 2. punkts var tikt interpretēts tādējādi, ka tas ir piemērojams atšķirīgai attieksmei starp Savienības pilsoņiem un trešo valstu valstspiederīgajiem, skat. Bribosia, E., Rorive, I., un Hislair, J., “Article 21 – Non-discrimination”, *Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne. Commentaire article par article*, Bruylant, Brisele, 2018, 489. – 514. lpp., it īpaši 10. un 11. punkts.

157 Skat. it īpaši spriedumu, 2014. gada 22. maijs, *Glatzel* (C-356/12, EU:C:2014:350, 43. punkts)

199. Šajā jautājumā ir jāpiebilst, ka šeit netiek apšaubīta judikatūra, kura ir vērsta uz to, lai saglabātu Savienības iestāžu un struktūru politisko rīcībā starptautiskajā vidē, ļaujot pēdējam minētajam īstenot atšķirīgu attieksmi starp trešajām valstīm¹⁵⁸.

200. No ieguldījumu aizsardzības perspektīvas ir jānorāda, ka Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka “CETA neizraisīs labvēlīgāku attieksmi pret ārvalstu ieguldītājiem nekā pret vietējiem ieguldītājiem”.

201. Runājot par tā jautājuma pārbaudi, vai, ieviešot ITS, ir ievērots vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips, ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru vienlīdzīgas attieksmes princips paredz, ka līdzīgās situācijās nedrīkst būt atšķirīga attieksme un ka atšķirīgās situācijās nedrīkst būt vienāda attieksme, ja vien šāda attieksme nav objektīvi attaisnojama¹⁵⁹.

202. Lielākā daļa valdību, kas ir iesniegušas apsvērumus, kā arī Padome un Komisija uzskata, ka Beļģijas Karaliste kļūdaini pamatojas uz premisu, atbilstoši kurai Kanādas ieguldītāji, kuri veic ieguldījumus Savienībā, no vienas puses, un Savienības ieguldītāji, kuri veic ieguldījumus Savienībā, no otras puses, ir vienā un tajā pašā situācijā.

203. Tas gluži tā neesot, jo viena iepriekš minēto uzņēmumu kategorija veicot starptautiskus ieguldījumus, bet otra veicot ieguldījumus Savienības iekšienē, un tas neesot salīdzināms. Savienības iekšienē veiktie ieguldījumi nenovēršami noteiktā mērā esot pakļauti citiem noteikumiem nekā starptautiskie ieguldījumi. Vienīgās salīdzināmās situācijas esot to Kanādas uzņēmumu situācija, kuri veic ieguldījumus Savienībā, no vienas puses, un to Savienības uzņēmumu situācija, kuri veic ieguldījumus Kanādā, no otras puses.

204. Atšķirība, kura izriet no fakta, ka Kanādas uzņēmumi, kuri veic ieguldījumus Savienībā, var nodot strīdu izskatīšanai CETA šķīrējtiesā, savukārt Savienības uzņēmumiem, kuri veic ieguldījumus Savienībā, šādas iespējas nav, nevar tikt uzskatīti par “diskriminējošu”. Šajā ziņā minētās ieinteresētās personas pēc analogijas atsaucas uz Tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru atšķirīga attieksme starp personām, uz kurām attiecas starp dalībvalstīm noslēgtā nolīgumā izklāstīti noteikumi, no vienas puses, un indivīdiem, uz kuriem šādi noteikumi neattiecas, no otras puses, nav uzskatāma par diskrimināciju, jo šo abu personu kategoriju situācija nav salīdzināma¹⁶⁰.

205. Katrā ziņā esot kļūdaini uzskatīt, ka Kanādas uzņēmumi, kuri veic ieguldījumus Savienībā, tiek nostādīti privileģētā situācijā salīdzinājumā ar Savienības uzņēmumiem, kas veic ieguldījumus Savienībā, tāpēc, ka tiem ir iespēja vērsties CETA šķīrējtiesā. Šī iespēja tikai kompensējot faktu, ka uz CETA nav iespējams tieši atsaukties Pušu iekšējās tiesās.

206. Tāpat kā lielāka daļa ieinteresēto personu, kas ir iesniegušas apsvērumus, es uzskatu, ka salīdzināmās situācijās ir tikai katras Līgumslēdzējas puses ieguldītāji, kuri veic ieguldījumus otras Līgumslēdzējas puses teritorijā.

207. Kā Vācijas valdība pamatoti norādīja tiesas sēdē, to Kanādas ieguldītāju situācija, kuri veic ieguldījumus Savienībā, nav salīdzināma ar to Eiropas ieguldītāju situāciju, kuri iegulda savā ekonomikas zonā. Kanādas vai Eiropas ieguldītāji var tikt salīdzināti tikai attiecībā uz ieguldījumiem, kurus pēdējie minētie veic otras Puses teritorijā. Pamatojoties uz šo salīdzinājumu, attieksme pret visiem ieguldītājiem, kuri ir salīdzināmā situācijā, ir līdzīga. Protams, katras Līgumslēdzējas puses

158 Šajā nozīmē skat. it īpaši spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 25. un nākamie punkti). Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru “LESD nav vispārīga principa, kas Savienībai tās starptautiskajās attiecībās uzliktu par pienākumu visos aspektos piemērot vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz trešajām valstīm” (26. punkts un tajā minētā judikatūra).

159 Skat. it īpaši spriedumu, 2017. gada 7. marts, *RPO* (C-390/15, EU:C:2017:174, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

160 Skat. spriedumu, 2005. gada 5. jūlijs, *D.* (C-376/03, EU:C:2005:424, 53.–63. punkts).

ieguldītājiem, ciktāl runa ir par ieguldījumiem, kas ir veikti tās Līgumslēdzējas puses teritorijā, kurai tie ir piederīgi, nav piekļuves CETA šķirējtiesai. Tas – kā to norāda Vācijas valdība – ir skaidrojams ar faktu, ka šie ieguldītāji nav uzņēmušies riskus un izmaksas, kas izriet no ieguldījuma ārvalstu ekonomiskajā zonā, un darbojas tiesiskajā vidē, kura tiem ir pazīstama.

208. Turklāt ir jāatgādina, ka attiecības starp tādām Līgumslēdzējām pusēm kā Savienība un tās dalībvalstis, no vienas puses, un Kanāda, no otras puses, nav balstītas uz savstarpēju uzticēšanos un ka tas ir iemesls, kāpēc šīs Puses vēlas uz savstarpējības pamata paredzētajā nolīgumā noteikt materiāltiesiskās un procesuālās aizsardzības standartu. Tādējādi fakts, ka ar CETA noteiktie savstarpējie pienākumi un tiesības nav piemērojami ieguldītājiem, kuri ir piederīgi vienai no abām Līgumslēdzējām pusēm, ir sekas, kas izriet no šā nolīguma divpusējā rakstura¹⁶¹, kura mērķis ir aizsargāt katras Puses ieguldītājus no nelabvēlīgas attieksmes, ar ko tie varētu saskarties, veicot ieguldījumus otrā Pusē. No tā izriet, ka Savienības ieguldītājs, ciktāl runa ir par Savienības teritorijā veiktu ieguldījumu, nav tādā pašā situācijā kā Kanādas ieguldītājs.

209. Katrā ziņā, pat ja Kanādas ieguldītāji, kuri veic ieguldījumus Savienībā, un Savienības ieguldītāji, kuri veic ieguldījumus Savienībā, būtu jāuzskata par salīdzināmā situācijā esošiem, apstākļi, ka tikai pirmā ieguldītāju kategorija var izmantot ar CETA izveidoto ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānismu, ir objektīvi attaisnots ar sasniedzamo mērķi veicināt ārvalstu ieguldījumus katras Puses teritorijā.

210. Šajā ziņā ir jānorāda, ka Tiesa ir nospriedusi, ka, “ja tiek konstatēta atšķirīga attieksme divās salīdzināmās situācijās, vienlīdzīgas attieksmes princips nav pārkāpts, ja šī attieksme ir pienācīgi pamatota”¹⁶². Tā tas saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru ir “gadījumā, ja atšķirīgā attieksme ir saistīta ar likumīgi pieļaujamu mērķi, kurš ir nosprausts pasākumam, kā rezultātā tiek ieviesta šāda atšķirīga attieksme, un ja tā ir samērīga ar šo mērķi”¹⁶³.

211. Kā jau norādīts, Tiesa ir nospriedusi, ka “Savienības iestādēm un struktūrvienībām, virzot starptautiskās attiecības, ir plaša politisko lēmumu pieņemšanas brīvība” un ka “starptautisko attiecību virzība nenoliedzami ietver politiska rakstura izvēles veikšanu”¹⁶⁴. Līdz ar to Savienības iestādēm šajā ziņā ir atzīstama plaša rīcības brīvība, kuras dēļ tiesas pārbaude par to, vai atšķirīgā attieksme ir saistīta ar likumīgi pieļaujamu mērķi, kurš ir nosprausts pasākumam, kā rezultātā tiek ieviesta šāda atšķirīga attieksme, un vai tā ir samērīga, ir jāaprobežo vienīgi ar acīmredzamas kļūdas pārbaudi¹⁶⁵.

212. Tas, ka ITS izveidošanas ietvaros sasniedzamais mērķis ir likumīgi pieļaujams, nevar tikt saprātīgi apšaubīts. Šajā ziņā es atsaucos uz šo secinājumu 173.–178. punktu, kuros ir norādīts, ka ITS izveide atbilst mērķiem, kuri Līgumos ir izvirzīti Savienībai ārējās darbības ietvaros, it īpaši īstenojot kopējo tirdzniecības politiku, un kuru skaitā ir mērķis veicināt ārvalstu ieguldījumus uz savstarpējības pamata. Ar CETA izveidotais ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisms ir neatņemama šajā nolīgumā paredzētās aizsardzības sistēmas daļa, tādējādi personas, kas veica sarunas par minēto nolīgumu, varēja tiem atzītās plašās rīcības brīvības ietvaros pamatoti uzskatīt, ka bez šāda mehānisma CETA pietiekami efektīvi nesasniegtu savu mērķi veicināt un piesaistīt ārvalstu ieguldījumus.

213. No iepriekš izklāstītā izriet, ka manā ieskatā ar CETA 8. nodaļas noteikumiem netiek pārkāpts vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips¹⁶⁶.

161 Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta M. Vatelē [M. Wathelet] secinājumus lietā *Achmea* (C-284/16, EU:C:2017:699, 75. punkts).

162 Skat. it īpaši spriedumu, 2017. gada 7. marts, *RPO* (C-390/15, EU:C:2017:174, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).

163 Turpat (53. punkts un tajā minētā judikatūra).

164 Skat. it īpaši spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Swiss International Air Lines* (C-272/15, EU:C:2016:993, 24. punkts).

165 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 7. marts, *RPO* (C-390/15, EU:C:2017:174, 54. punkts un tajā minētā judikatūra).

166 Šajā pašā nozīmē skat. *Conseil constitutionnel* (Konstitucionālā padome, Francija) 2017. gada 31. jūlija Lēmumu Nr. 2017-749-DC par Visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses (2017. gada 11. augusta *JORF*).

214. Runājot par Beļģijas Karalistes šaubu otro daļu, kura būtībā attiecas uz jautājumu, vai *CETA* šķirējtiesa, nolemjot piespriet līdzvērtīga apmēra zaudējumu atlīdzību Kanādas ieguldītājam, varētu neitralizēt Komisijas vai kādas dalībvalsts konkurences iestādes uzlikta naudas soda sekas, es – tāpat kā lielākā daļa ieinteresēto personu, kuras ir iesniegušas apsvērumus, – uzskatu, ka vairāki noteikumi ierobežo risku, ka *CETA* šķirējtiesa, nepārsniedzot savu kompetenci, varētu nospriest, ka ar Kanādas ieguldītājam, pamatojoties uz Savienības konkurences tiesībām, uzliktu naudas sodu tiek pārkāpts *CETA* 8. nodaļā paredzēts ieguldījumu aizsardzības noteikums.

215. Līdz ar to ir jāatgādina, ka *CETA* 8.9. panta 1. un 2. punktā ir atzītas Līgumslēdzēju pušu tiesības savās teritorijās noteikt tiesisko regulējumu, lai īstenotu leģitīmus sabiedrības interešu mērķus. Kā Padome pamatoti norāda savos apsvērumos, šīs tiesības ietver tiesības saglabāt un īstenot politiku, kas ir paredzēta, lai apkarotu pret konkurenci vērstu rīcību Savienības iekšējā tirgū¹⁶⁷.

216. Turklāt *CETA* 17. nodaļas “Konkurences politika” 17.2. panta 1. punktā ir noteikts, ka “Puses atzīst, ka to tirdzniecības attiecībās liela nozīme ir brīvai un neizkropļotai konkurencei. Puses atzīst, ka pret konkurenci vērsta uzņēmējdarbības prakse potenciāli var izkropļot tirgu pareizu darbību un mazina ieguvumus, ko sniedz tirdzniecības liberalizācija”. Turklāt šā paša panta 2. punktā ir noteikts, ka “Puses veic atbilstošus pasākumus, lai aizliegtu pret konkurenci vērstu uzņēmējdarbību, atzīstot, ka šādi pasākumi uzlabos šā nolīguma mērķu sasniegšanu”.

217. Ņemot vērā *CETA* 8.9. panta 1. un 2. punktā, kā arī šā nolīguma 17. nodaļā iekļautos noteikumus, risks, ka tiktu neitralizēti Līgumslēdzēju pušu pieņemtie lēmumi pretkonkurences rīcības sodīšanai man šķiet stingri ierobežots.

218. Šīs materiāltiesiskās garantijas papildina procesuālās garantijas, kuras ir minētas iepriekšējā izklāstā un kuras sastāv, pirmkārt, no *CETA* šķirējtiesas pienākuma saskaņā ar šā nolīguma 8.31. panta 2. punktu ievērot prevalējošo interpretāciju, ko par Puses tiesību aktiem sniegušas minētās Puses tiesas vai iestādes, un, otrkārt, no iespējas nepieciešamības gadījumā labot kļūdainu šķirējtiesas interpretāciju, pateicoties apelācijas mehānismam vai iespējai Apvienotajai komitejai pieņemt saistošu *CETA* interpretāciju.

219. No iepriekš minētajiem apsvērumiem, manuprāt, izriet, ka ITS izveide neietekmē Savienības konkurences tiesību efektivitātes prasību.

C. Par CETA 8. nodaļas F iedaļas saderīgumu ar tiesībām vērsties neatkarīgā un objektīvā tiesā

220. Beļģijas Karalistei ir šaubas, vai *CETA* 8. nodaļas F iedaļa ir saderīga ar Hartas 47. pantā atzītajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, aplūkotām atsevišķi vai kopsakarā ar Hartas 20. un 21. pantā atzīto vienlīdzīgas attieksmes principu. Šajā lūguma sniegt atzinumu daļā šī dalībvalsts atsaucas arī uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru par ECPAK 6. pantu.

221. Saistībā ar šo jautājumu Beļģijas Karaliste, pirmām kārtām, norāda, ka šajā F iedaļā paredzētais režīms varētu pārlieku apgrūtināt mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi *CETA* šķirējtiesai, jo *CETA* 8.27. panta 14. punktā ir paredzēts, ka strīdu izskatošo locekļu honorāru un izdevumu summa ir jāsedz strīdā iesaistītajām pusēm un ka *CETA* 8.39. panta 5. punktā ir noteikts, ka gan tiesvedības izmaksas – kas ietver *ICSID* Sekretariāta izmaksas –, gan izmaksas par juridisko pārstāvību un palīdzību – izņemot izņēmuma gadījumus – sedz tiesvedībā zaudējusī puse.

167 Turklāt ir jāatgādina, ka Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka *CETA* “ietver mūsdienīgus noteikumus par ieguldījumiem, saglabājot valdību tiesības īstenot regulatīvo funkciju sabiedrības interesēs, tostarp gadījumos, kad šāds regulējums ietekmē ārvalstu ieguldījumus, vienlaikus garantējot augstu aizsardzības līmeni ieguldījumiem un nodrošinot strīdu izšķiršanu taisnīgā un pārskatāmā veidā”. Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta b) apakšpunktā ir piebilsts, ka “*CETA* precizē, ka valdības var mainīt savus likumus neatkarīgi no tā, vai tas var negatīvi ietekmēt ieguldījumu vai ieguldītāja peļņas ekspektācijas”. Vispārīgāk skat. arī minētā Kopīgā interpretējošā instrumenta 2. punktu.

222. Turklāt *CETA* pašlaik neesot sniegta iespēja saņemt juridisko palīdzību, savukārt Hartas 47. panta trešajā daļā tiesības uz šādu palīdzību esot skaidri atzītas, ciktāl tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu, un Tiesa 2010. gada 22. decembra sprieduma *DEB*¹⁶⁸ 59. punktā esot precizējusi, ka šīs tiesības ir attiecināmas uz uzņēmumiem.

223. Risks, ka būs jāuzņemas visas tiesvedības izmaksas, kuras pēc būtības būs lielas, varot atturēt ieguldītāju, kuram ir tikai ierobežoti finanšu līdzekļi, celt prasību. Tāpēc varot arī tikt uzskatīts, ka *CETA* aizskar tiesības vērsties tiesā.

224. Beļģijas Karalistei, otrām kārtām, ir šaubas par to, vai paredzētie tiesu locekļu atlīdzības nosacījumi, kas ir paredzēti *CETA* 8.27. panta 12.–15. punktā un 8.28. panta 7. punkta d) apakšpunktā, ir saderīgi ar Hartas 47. panta otrajā daļā paredzētajām tiesībām vērsties “neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā”.

225. Tā kā atlīdzības noteikumi neesot galvenokārt noteikti pašā *CETA* tekstā, bet lielā mērā esot atstāti ar *CETA* izveidotās Apvienotās komitejas novērtējuma brīvībā, varot rasties šaubas par to saderīgumu ar varas dalīšanas principiem.

226. Šajā ziņā Beļģijas Karaliste uzskata, ka tiesnešu atlīdzības kārtība iepriekš ir jānosaka likumdevējam un to nedrīkst noteikt izpildvara. Šī dalībvalsts šajā kontekstā atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru un Tiesnešu *Magna Carta*, ko 2010. gada 17. novembrī pieņēmusi Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP).

227. Fakts, ka *CETA* ir paredzēts, ka plānoto tiesu locekļu atalgojumu veidos nevis (vai vismaz vēl ne) fiksēta un regulāra alga, bet gan ikmēneša atlīdzība, kam tiks pieskaitīts honorārs atkarībā no lietas izskatīšanai veltīto dienu skaita, arī varot izrādīties nesaderīgs ar tiesībām vērsties neatkarīgā un objektīvā tiesā.

228. Šajā saistībā Beļģijas Karaliste atsaucas uz Eiropas hartas “Par tiesnešu statusu”, ko Eiropas Padome pieņēmusi 1998. gada 8.–10. jūlijā, 6.1. pantu, kurā ir noteikts, ka tiesnešu atalgojums ir jānosaka “tādējādi, lai viņus pasargātu no spiediena, kas ir vērst uz viņu lēmumu ietekmēšanu, un – vispārīgāk – uz viņu tiesas spriešanas rīcību, tādējādi ietekmējot viņu neatkarību un objektivitāti”. Beļģijas Karaliste atsaucas arī uz dažādiem ieteikumiem, kuri ir pieņemti Eiropas Padomes ietvaros un saskaņā ar kuriem tiesnešu atalgojums ir jānosaka atbilstoši vispārējai sistēmai, nevis atkarībā no viņu snieguma.

229. No pašlaik *CETA* paredzētajiem atalgojuma nosacījumiem izrietot, ka atalgojums daļēji būs atkarīgs no ieguldītāju celto prasību skaita. Līdz ar to ieguldītājiem labvēlīgas judikatūras izveidei varētu būt pozitīva ietekme uz atalgojumu.

230. Trešām kārtām, Beļģijas Karalistei ir šaubas par paredzētā tiesnešu iecelšanas mehānisma, kas ir noteikts *CETA* 8.27. panta 2. un 3. punktā un 8.28. panta 3. punktā un 7. punkta c) apakšpunktā, saderīgumu ar Hartas 47. panta otro daļu.

231. Tā norāda, ka šos locekļus iecelšot Apvienotā komiteja, proti, *CETA* izpildinstitūcija, kuras līdzpriekšsēdētāji ir Kanādas starptautiskās tirdzniecības ministrs un par tirdzniecību atbildīgais Komisijas loceklis (vai viņu attiecīgās pilnvarotās personas)¹⁶⁹.

168 C-279/09, EU:C:2010:811.

169 *CETA* 26.1. panta 1. punkts.

232. Taču no Eiropas hartas “Par tiesnešu statusu”, uz kuru Eiropas Cilvēktiesību tiesa jau esot atsaukusies un kurā tostarp esot atsauces uz ETKP ieteikumiem, izrietot, ka, ja tiesnešus iecel izpildvara, tam obligāti ir jānotiek pēc tādas neatkarīgas iestādes ieteikuma, kuras locekļu būtisku daļu veido tiesu varas locekļi.

233. Ceturtām kārtām, Beļģijas Karalistei ir šaubas par tiesnešu atcelšanas nosacījumu, kas ir paredzēti CETA 8.28. panta 4. punktā un 8.30. panta 4. punktā, saderīgumu ar Hartas 47. panta otro daļu.

234. Tā norāda, ka šīs tiesību normas pieļauj, ka loceklis pēc Pušu kopīgas iniciatīvas un bez pārsūdzības iespējām tiek atcelts ar Apvienotās komitejas lēmumu. Taču no Eiropas hartas “Par tiesnešu statusu” un ETKP ieteikumiem izrietot, ka jebkādā lēmumā par tiesneša atcelšanu ir jābūt iesaistītai neatkarīgai struktūrai, tas ir jāpieņem taisnīgā procesā, kurā tiek ievērotas tiesības uz aizstāvību, un to ir jāvar pārsūdzēt augstākā instancē, kurai ir tiesas raksturs. Katrā ziņā, lai garantētu tiesnešu neatkarību, nebūtu jābūt iespējamam, ka tos atceļ izpildvara.

235. Piektām kārtām un visbeidzot, Beļģijas Karalistei ir šaubas par to, vai ētikas noteikumi, kuri, pamatojoties uz CETA 8.28. panta 4. punktu, 8.30. panta 1. punktu un 8.44. panta 2. punktu, paredzēto tiesu locekļiem būs jāievēro, ir saderīgi ar Hartas 47. panta otro daļu.

236. Tā norāda, ka šajās tiesību normās būtībā ir paredzēts, ka minētajiem locekļiem būs jāievēro Starptautiskās advokātu asociācijas (*International Bar Association*, turpmāk tekstā – “IBA”) pamatnostādnes par interešu konfliktiem starptautiskajā arbitrāžā, kuras IBA Padome ir apstiprinājusi 2004. gada 22. maijā (turpmāk tekstā – “Pamatnostādnes”), iekams Pakalpojumu un ieguldījumu komiteja pieņems rīcības kodeksu.

237. Taču, kā izrietot no ETKP ieteikumiem un Tiesnešu *Magna Carta*, tiesnešiem piemērojamie ētikas noteikumi ir jānosaka pašiem tiesnešiem. Tiesnešiem pašiem vismaz esot jābūt nozīmīgai lomai šo noteikumu pieņemšanā.

238. Beļģijas Karaliste norāda, ka pamatnostādnes ir adresētas šķirējtiesnešiem, nevis tiesnešiem. Taču šķirējtiesnešu neatkarības un objektivitātes standarti varētu būt atšķirīgi no tiesnešiem šajā ziņā piemērojamajiem standartiem.

239. Tā arī norāda, ka, lai gan, protams, CETA 8.30. panta 1. punktā ir norādīts, ka locekļi “neveic darbības kā advokāts, puses iecelts eksperts vai liecinieks jebkādā neizšķirtā vai jaunā ieguldījumu strīdā saskaņā ar šo vai jebkādu citu starptautisku nolīgumu”, tajā tomēr nav prasīts, lai viņi paziņotu par savu papildu darbību, nedz *a fortiori*, ka šādai darbībai būtu jāsaņem iepriekšēja atļauja. Taču attiecīgajos starptautiskajos tiesību aktos, piemēram, Eiropas hartā “Par tiesnešu statusu”, esot noteikts, ka par ārēju darbību, par ko tiek saņemta atlīdzība, ir jāpaziņo un tās veikšanai ir jāsaņem iepriekšēja atļauja.

1. Vispārīgi apsvērumi

240. Lai atbildētu uz Beļģijas Karalistes izvirzītajiem jautājumiem, ir jāatgādina, ka Savienībai, tai savu kompetenču ietvaros plānojot noslēgt starptautisku nolīgumu, ir jāievēro pamattiesības¹⁷⁰, kuru skaitā ir Hartas 47. pantā atzītās tiesības. Līdz ar to, Padomei vēloties noslēgt starptautisku nolīgumu, kurā ir paredzēts tāds strīdu izšķiršanas mehānisms kā CETA 8. nodaļas F iedaļā paredzētais, tai ir jāraugās, lai piekļuves tam nosacījumi un tā darbības kārtība būtu saderīgi ar Savienībā garantētajām pamattiesībām.

¹⁷⁰ Skat. šo secinājumu 195. punktu.

241. Tiesai attiecībā uz instancēm, kas kā “tiesas” Savienības tiesību izpratnē ietilpst katras dalībvalsts tiesību aizsardzības līdzekļu sistēmā jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, ir bijusi iespēja uzsvērt, ka “īpaši svarīga, kā tas norādīts Hartas 47. panta otrajā daļā, kurā viena no prasībām saistībā ar pamattiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību ir norāde uz piekļuvi “neatkarīgai” tiesai, ir šo instanču neatkarības saglabāšana”¹⁷¹.

242. Lai gan tas tā ir, vispirms ir jāuzsver, ka vērtējumā par dažādajiem ITS organizācijas un darbības aspektiem, kuru Beļģijas Karaliste lūdz veikt Tiesai, manuprāt, nedrīkst tikt aizmirsts fakts, ka CETA sarunu veicēju izvēlētajam modelim ir vairākas oriģinālas iezīmes, kas tam piešķir hibrīdu raksturu, proti, padara to par kompromisa formu starp šķīrējtiesu un starptautisku tiesu. Šajā nozīmē ar CETA izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms neietvers tikai elementus, kas ir raksturīgi tiesai, bet arī starptautiskās arbitražas elementus. Lai gan paredzētajā nolīgumā ir izmantots apzīmējums “šķīrējtiesa”, kas varētu likt domāt, ka runa ir par patiesu tiesu, tomēr runa ir par mehānismu, ko vēl joprojām ir iedvesmojuši arbitražas jomas noteikumi. CETA 8. nodaļas F iedaļā starptautiskās ieguldījumu arbitražas noteikumu pārņemšana ir redzama tieši, it īpaši 8.23. pantā, kas attiecas uz prasības celšanu šķīrējtiesā, 8.25. pantā, kas attiecas uz piekrišanu, ka strīdu izskata šķīrējtiesa, 8.36. pantā par tiesvedības pārredzamību, kā arī 8.41. pantā par nolēmumu izpildi. Turklāt, runājot par šķīrējtiesas locekļu atalgojumu un ētikas noteikumiem, atsauc uz arbitražas jomā piemērojamajiem noteikumiem ir atrodama attiecīgi CETA 8.27. panta 14. punktā un 8.30. panta 1. punktā. Visbeidzot, ir jāuzsver, ka CETA šķīrējtiesa taisa nevis spriedumus, bet pieņem šķīrējtiesas nolēmumus.

243. Protams, Līgumslēdzējas puses ir izteikušas vēlmi virzīties uz jaunu sistēmu, ko ir iedvesmojušas šo Pušu tiesību sistēmās pastāvošās tiesu sistēmas¹⁷². Kā Komisija pamatoti ir norādījusi tiesas sēdē, iedvesmošanās no šīm sistēmām tomēr nepadara šo struktūru par tiesu pilnīgā šā jēdziena izpratnē, taču arī ne par tikai tradicionālu arbitražas instanci.

244. Beļģijas Karalistes izteiktās šaubas ir balstītas uz premisu, ka CETA 8. nodaļas F iedaļā paredzētais ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisms ir jāpielīdzina patiesai tiesai. Pamatojoties uz šo premisu, šī dalībvalsts apšauba vairākus šā mehānisma organizācijas un darbības aspektus no to standartu skatupunkta, kuri ir izstrādāti, lai tos piemērotu tiesām. Taču, ņemot vērā minētā mehānisma hibrīdo raksturu, šī premisa man šķiet kļūdaina. No tā izriet, ka neatkarības un objektivitātes standartam, kas tiek prasīts attiecībā uz šāda veida struktūrām, ir jābūt pielāgotam iepriekš minētajām īpatnībām.

245. Šajā kontekstā, manuprāt, Tiesai vērtējumā ir jāievēro konstatējums, ka personas, kas veica sarunas par paredzēto nolīgumu, ir vienojušās par modeli, kurā vairākos jautājumos ir ieviesti uzlabojumi salīdzinājumā ar noteikumiem, kas ir spēkā klasiskajā ieguldījumu arbitražā – gan procesa pārskatāmības, gan neatkarības lietu izskatīšanā ziņā. Lai gan šāda veida modelis, protams, vienmēr ir pilnveidojams, Tiesai manā ieskatā ir jāņem vērā, ka runa ir par divpusējās sarunās uz savstarpējas pamata noligtu modeli un no šīs perspektīvas ir jāizvērtē, vai šajā modeli ir iekļautas pietiekamas garantijas.

171 Skat. it īpaši spriedumu, 2018. gada 25. jūlijs, *Minister for Justice and Equality* (Tiesu sistēmas nepilnības) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 53. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesa šajā pašā spriedumā ir noteikusi, ka “prasība par tiesnešu neatkarību ietilpst to pamattiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu būtiskajā saturā, kurām ir kardināla nozīme kā garantijai visu tiesību aizsardzībai, kuras indivīdiem izriet no Savienības tiesībām, un dalībvalstu kopējo vērtību, kas izklāstītas LES 2. pantā, tostarp tiesiskuma, saglabāšanai” (48. punkts). Turklāt 2017. gada 14. jūnija spriedumā *Online Games* u.c. (C-685/15, EU:C:2017:452) Tiesa ir nospriedusi, ka “attiecībā uz tiesībām piekļūt neatkarīgai un objektivai tiesai, kuras paredzētas Hartas 47. panta otrajā daļā, jēdziens “neatkarība”, kas ir raksturīgs tiesas uzdevumam, ietver divus aspektus. Pirmais aspekts, ārējais, nozīmē, ka tiesai jābūt aizsargātai no ārējas iejaukšanās vai spiediena, kas varētu apdraudēt tās locekļu pieņemtā nolēmuma neatkarību, izskatot tiem uzticētos strīdus” (60. punkts). Turpinājumā Tiesa norādīja, ka “otrais, iekšējais, aspekts ir saistīts ar “objektivitātes” jēdzienu un attiecas uz to, ka tiek saglabāta vienāda distance attiecībā pret strīda dalībniekiem un to attiecīgajām interesēm saistībā ar strīda priekšmetu. Šis aspekts [...] prasa objektivitātes ievērošanu un, izņemot striktu tiesību normu piemērošanu, absolūtu neieinteresētību strīda atrisinājumā” (61. punkts). Tiesas ieskatā “šīs neatkarības un objektivitātes garantijas prasa, lai pastāvētu noteikumi, it īpaši statūti un procesuālie noteikumi, kas kļūdu visās saprātīgās šaubas cilvēku prātos par tiesu iestāžu spēju pretoties ārējiem faktoriem un neitralitāti attiecībā uz tiesā aizstāvētajām interesēm” (62. punkts).

172 Skat. Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta f) apakšpunktu.

246. Saistībā ar nupat izklāstīto Beļģijas Karalistes lūgtais vērtējums ir jāveic, ņemot vērā arī faktu, ka ar *CETA* 8. nodaļas F iedaļu izveidotais modelis, kā liecina *CETA* 8.29. pantā šajā ziņā izteiktā Līgumslēdzēju pušu griba¹⁷³, ir tikai posms virzībā uz daudzpusējas ieguldījumu tiesas un saistīta apelācijas mehānisma izveidi. Līdz ar to manā ieskatā ir jāņem vērā gan aplūkojamā mehānisma eksperimentālā, gan evolutīvā daba.

247. Turklāt ir jāuzsver, ka *CETA* 8. nodaļas F iedaļā iekļautajās procesuālajās normās vairākos jautājumos ir prasīts, ka Apvienotajai komitejai vai Pakalpojumu un ieguldījumu komitejai ir jāpieņem noteikumi, lai šīs normas varētu tikt īstenotas. Komisija šajā atzinuma procedūrā Tiesai norādīja, ka tā ir uzsākusi darbu saistībā ar, pirmkārt, apelācijas tiesas organizāciju un darbību, otrkārt, saistošu rīcības kodeksu, kura mērķis ir nostiprināt tiesu locekļu un mediatoru objektivitātes un neatkarības garantijas, un, treškārt, noteikumiem mediācijas jomā, kuri ir paredzēti, lai tos izmantotu strīdā iesaistītās puses. Manuprāt, Tiesai būtu jāņem vērā saistības, ko Līgumslēdzējas puses ir uzņēmušas un kuru mērķis ir precizēt procesuālās garantijas, kas paredzētas *CETA* 8. nodaļas F iedaļā, kurā nav iespējams iekļaut visas detaļas attiecībā uz ITS darbību un organizāciju.

248. Turklāt, lai atbildētu uz šaubām, ko Beļģijas Karaliste savā lūgumā sniegt atzinumu ir izteikusi vairākkārt, – manuprāt, no Hartas 47. pantā atzīto tiesību perspektīvas pats par sevi nav problemātiski, ka tāda starptautiska nolīguma ietvaros kā *CETA* tādai instancei, ko paritāri veido Savienības un Kanādas pārstāvji un kuras lēmumi tiek pieņemti, savstarpēji vienojoties¹⁷⁴, kā šā nolīguma 26. pantā paredzētā Apvienotā komiteja¹⁷⁵ tiktu piešķirts uzdevums īstenot vairākus noteikumus, kuri attiecas uz ITS organizāciju un darbību, jo *CETA* 8. nodaļas F iedaļā ir noteikta mehānisma vispārējā sistēma, paredzot tā būtiskās iezīmes.

249. Kā ir norādījušas vairākas ieinteresētās personas, Apvienotās komitejas divpusējais un paritārais raksturs, kā arī tās lēmumu pieņemšana, savstarpēji vienojoties, veicina, ka šī komiteja pieņem lēmumus, kuri atbilst *CETA* 8. nodaļas F iedaļā paredzētajiem noteikumiem. Proti, lai minētā komiteja varētu pieņemt lēmumu, tai ir jāsaņem atbalsts, pirmkārt, no Savienības un tās dalībvalstīm un, otrkārt, no Kanādas, jo katra no Līgumslēdzējam pusēm var iebilst pret tādu lēmumu, attiecībā uz kuru tā uzskata, ka tajā nav ievērots neatkarības un objektivitātes princips vai tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka atbilstoši pašam savstarpējības noteikumam, kurš ir paredzētā nolīguma pašā pamatā, katra Līgumslēdzēja puse tiks mudināta atbalstīt tādus lēmumus, kas tās ieguldītājiem, kad tie darbojas otras Līgumslēdzējas puses teritorijā, nodrošinātu strīdu izšķiršanu, kura atbilstu lietu izskatīšanas raituma, lietpratības, neatkarības un objektivitātes kritērijiem. Tas pats attiecas uz katras Līgumslēdzējas puses interesēm, kad tā rikojas kā atbildētājs strīdā.

250. Ir jāpiebilst, ka nostājas, kuras Savienība aizstāvēs *CETA* Apvienotajā komitejā, būs jāpieņem atbilstoši LESD 218. panta 9. punktam, un tas nozīmē, ka tām būs jāatbilst Savienības tiesību prasībām, tai skaitā pamattiesībām, un kontroli pār to veiks Tiesa¹⁷⁶.

251. Tieši uz šo apsvērumu pamata es turpmākajā izklāstā norādīšu, kuras ir tās procesuālās garantijas, kas, manuprāt, ļauj attiecībā uz katru no Beļģijas Karalistes izvirzītajiem aspektiem nodrošināt pietiekamu Hartas 47. pantā atzīto tiesību vērsties neatkarīgā un objektīvā tiesā aizsardzību.

173 Šajā pašā nozīmē skat. arī Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. panta i) apakšpunktu, kā arī Paziņojumu Nr. 36.

174 Skat. *CETA* 26.3. panta 3. punktu.

175 Pakalpojumu un ieguldījumu komiteja savukārt ir specializēta komiteja, kas ir izveidota *CETA* Apvienotās komitejas "aizbildnībā" (skat. *CETA* 26.2. panta 1. punkta b) apakšpunktu).

176 Šajā nozīmē skat. atzinumu 1/00 (39. punkts).

2. Par mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi CETA šķirējtiesai

252. Ir jāatgādina, ka CETA šķirējtiesai nav ekskluzīvas kompetences lemt par mazo un vidējo uzņēmumu celtajām prasībām ieguldījumu aizsardzības jomā. Tā ir tikai alternatīvs tādu strīdu izšķiršanas veids šajā jomā, kuri attiecas uz CETA piemērošanu, un tā papildina Līgumslēdzēju pušu nodrošinātos tiesību aizsardzības līdzekļus. Līdz ar to, ciktāl Līgumslēdzēju pušu tiesībās ir iekļautas pienācīgas aizsardzības normas¹⁷⁷, ITS izveide neliedz ārvalstu ieguldītājiem mēģināt aizsargāt savus ieguldījumus, vēršoties Līgumslēdzēju pušu tiesās, lai tiem tiktu piemērotas minēto Pušu iekšējās tiesības. Šie ieguldītāji tāpat varēs izmantot procesuālās garantijas – it īpaši attiecībā uz juridisko palīdzību –, kuras pastāv Līgumslēdzēju pušu tiesās.

253. Turklāt, ārvalstu ieguldītājiem izdarot izvēlei vērsties CETA šķirējtiesā pretēju izvēli, tie brīvprātīgi atsakās¹⁷⁸ no vērsšanās Līgumslēdzēju pušu tiesās un līdz ar to – no procesuālajām garantijām, kas tajās pastāv.

254. Katrā ziņā Beļģijas Karalistes izteiktās bažas par to ieguldītāju finansiālo situāciju, kuri vēlas celt prasību CETA šķirējtiesā, it īpaši, kad runa ir par maziem un vidējiem uzņēmumiem, Līgumslēdzējas puses ir ņēmušas vērā, lai sniegtu risinājumus, kas ļauj nodrošināt efektīvu piekļuvi šim strīdu izšķiršanas veidam.

255. Lai arī CETA 8.39. panta 5. punktā paredzētajam noteikumam, ka tiesvedības izmaksas un citas saprātīgās izmaksas, tostarp izmaksas par juridisko pārstāvību un palīdzību, sedz tiesvedībā zaudējusī puse, ir leģitīms mērķis izvairīties no ļaunprātīgiem procesiem, šajā pašā noteikumā šķirējtiesai ir ļauts atkāpties no šā noteikuma, ja “prasības apstākļi” to attaisno, – un tas, manuprāt, var tikt interpretēts tādējādi, ka ir aptverta arī prasītāja finansiālā situācija¹⁷⁹. Līdz ar to šķirējtiesai ir zināma brīvība mikstināt principa, ka tiesvedības izmaksas un citas izmaksas sedz tiesvedībā zaudējusī puse, mehānisku piemērošanu, kas noteiktos īpašos gadījumos varētu būt pārlieku strikta.

256. Kā pasākums, kas ļauj samazināt procesa izmaksas, ir jāmin arī CETA 8.27. panta 9. punkts, kurā strīda pusēm ir ļauts “vienoties, ka lietu iztiesā viens šķirējtiesas loceklis, ko gadījumatlasē ieceļ no trešās valsts valstspiederīgajiem. Atbildētājs ar izpratni izturas pret prasītāja lūgumu par to, ka lietu iztiesā viens šķirējtiesas loceklis, jo īpaši, ja prasītājs ir mazs vai vidējs uzņēmums [...]”. Ir arī jāuzsver – kā izriet no CETA 8.19. panta –, ka tiek veicināta strīdu izšķiršana izlīguma ceļā, jo šim nolūkam ir paredzēts pušu apspriešanās režīms¹⁸⁰. Šajā kontekstā CETA 8.19. panta 3. punktā ir noteikts, ka “strīdā iesaistītās puses var apsprieties, izmantojot videokonferenci vai citus atbilstošus līdzekļus, piemēram, gadījumā, ja uzņēmums ir mazs vai vidējs uzņēmums”.

257. Visbeidzot, CETA 8.39. panta 6. punktā ir paredzēts, ka “CETA Apvienotā komiteja apsver papildu noteikumus, kuru mērķis ir samazināt finanšu slogu prasītājiem, kas ir fiziskas personas vai mazi un vidēji uzņēmumi. Šādos papildu noteikumos jo īpaši var ņemt vērā šādu prasītāju finanšu resursus un pieprasīto kompensācijas summu”.

177 Par to attiecībā uz Savienību un tās dalībvalstīm nav nekādu šaubu.

178 Attiecībā uz ieguldītāja piekrišanu, ka strīdu izskata šķirējtiesa atbilstoši CETA 8. nodaļas F iedaļā izklāstītajām procedūrām, skat. šā nolīguma 8.22. panta 1. punkta a) apakšpunktu. Runājot par tiesvedības Līgumslēdzēju pušu tiesās atsaukšanu, pārtraukšanu vai atteikšanos no tās skat. CETA 8.22. panta 1. punkta f) un g) apakšpunktu.

179 Turklāt CETA 8.39. panta 5. punktā ir noteikts, ka, “ja ir apmierinātas tikai prasības daļas, izmaksas proporcionāli pielāgo prasību apmierināto daļu skaitam vai apmēram”.

180 Šajā pašā ziņā skat. arī CETA 8.20. pantu, kurā strīdā iesaistītajām pusēm ir ļauts izmantot mediāciju.

258. Runa ir par problemātiku, kas ir ņemta vērā Paziņojumā Nr. 36, kurā ir iekļautas šādas saistības:

“Tiks uzlabota un atvieglota visneaizsargātāko lietotāju, tas ir, [mazo un vidējo uzņēmumu] un privātpersonu, piekļuve šai jaunajai tiesai. Šajā nolūkā:

- kā tas paredzēts *CETA* 8.39. [panta 6. punktā], Apvienotā komiteja pieņems papildu noteikumus, kas paredzēti, lai samazinātu pieteikumu iesniedzēju – fizisko personu vai mazo vai vidējo uzņēmumu – finanšu slogu, tādā veidā, lai šos papildu noteikumus var pieņemt pēc iespējas ātri,
- neatkarīgi no Apvienotajā komitejā notikušo diskusiju rezultāta Komisija ierosinās adekvātus publiskā (līdz)finansējuma pasākumus mazo un vidējo uzņēmumu darbībām šajā jurisdikcijā, kā arī sniegt tehnisko palīdzību.”

259. Ņemot vērā šos aspektus, es uzskatu, ka *CETA* 8. nodaļas F iedaļa neapdraud Hartas 47. pantā aizsargātās tiesības uz piekļuvi tiesai.

3. Par šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļu atalgojuma nosacījumiem

260. Ir jānorāda, ka *CETA* 8.27. panta 12.–15. punktā ir noteiktas *CETA* šķīrējtiesas locekļu atalgojuma būtiskās iezīmes, proti, pirmajā posmā – ikmēneša honorārs, ko vienādās daļās maksā abas Puses un ko papildina noteiktas izmaksas un izdevumi, kuri ir noteikti atbilstoši *ICSID* Administratīvo un finanšu noteikumu 14. panta 1. punktam un kurus šķīrējtiesa sadala starp strīda pusēm atbilstoši *CETA* 8.39. panta 5. punktam. Šī no divām daļām sastāvošā šķīrējtiesas locekļu atlīdzība, kas ietver fiksētu daļu un daļu, kura ir atkarīga no tajā izskatāmo lietu skaita un sarežģītības, ir saderīga ar izveidotā strīdu izšķiršanas mehānisma hibrīdo raksturu, kā arī ar faktu, ka – vismaz sākotnēji – šie locekļi šķīrējtiesā netiks nodarbināti uz pilnu laiku. Turklāt man nešķiet, ka šķīrējtiesas locekļu neatkarību un objektivitāti apdraudētu *CETA* 8.27. panta 12. punktā paredzētais noteikums, saskaņā ar kuru ikmēneša honorāra summu nosaka *CETA* Apvienotā komiteja¹⁸¹.

261. Tas pats, manuprāt, attiecas arī uz *CETA* 8.27. panta 15. punktu, kurā ir ļauts uzsākt otru posmu un atbilstoši kuram “*CETA* Apvienotā komiteja, pieņemot lēmumu, var pārveidot honorāru un citas izmaksas un izdevumus par regulāru atalgojumu un lemt par piemērojamo kārtību un nosacījumiem”. Šis noteikums atbilst Paziņojumā Nr. 36 izteiktajai gribai “[pāriet] uz tiesnešiem, ko nodarbina uz pilnu laiku”, un tas atspoguļo Līgumslēdzēju pušu iecerētā mehānisma evolutīvo raksturu, kuram pakāpeniski būtu jāiegūst patiesas tiesas iezīmes.

4. Par šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļu amatā iecelšanas un atcelšanas nosacījumiem

262. Šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļu iecelšana amatā ir paredzēta *CETA* 8.27. panta 2. un 3. punktā un 8.28. panta 3. un 7. punktā, no kuriem tostarp izriet, ka tie tiek iecelti amatā ar *CETA* Apvienotās komitejas lēmumu.

263. *CETA* 8. nodaļas F iedaļā ir ietverti būtiskie notikumi, kas reglamentē šīs *CETA* Apvienotajai komitejai uzticētās izpildes pilnvaras, lai nodrošinātu iecelamo locekļu neatkarību un objektivitāti.

¹⁸¹ Attiecībā uz šo jautājumu es atsaucos uz saviem vispārējiem secinājumiem par *CETA* Apvienoto komiteju (skat. šo secinājumu 248.–250. punktu). Runājot par Apelācijas tiesas locekļu atalgojumu, skat. arī *CETA* 8.28. panta 7. punkta d) apakšpunktu.

264. Tādējādi no *CETA* 8.27. panta 4. punkta izriet, ka Apvienotajai komitejai būs jāizvēlas tādi kandidāti, kuriem “ir to attiecīgajās valstīs nepieciešamā kvalifikācija iecelšanai tiesneša amatā vai arī viņi ir juristi ar atzītu kompetenci”. Šajā pašā normā ir arī paredzēts, ka “viņ[iem] jābūt apliecinājušiem zināšanas starptautiskajās publiskajās tiesībās” un ka ir “vēlams, lai viņiem būtu speciālās zināšanas, jo īpaši starptautiskajās ieguldījumu tiesībās, starptautiskajās tirdzniecības tiesībās un strīdu izšķiršanā, kas izriet no starptautiskiem ieguldījumu vai starptautiskiem tirdzniecības nolīgumiem”¹⁸².

265. Pēc iecelšanas šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļiem ir jāievēro *CETA* 8.30. panta “Ētika”, kura 1. punkta mērķis konkrēti ir nodrošināt viņu objektivitāti un neatkarību¹⁸³, noteikumi.

266. *CETA* 8.30. panta 4. punktā ir noteikts, ka, “pamatojoties uz šķīrējtiesas priekšsēdētāja argumentētu ieteikumu vai Pušu kopīgu iniciatīvu, Puses ar *CETA* Apvienotās komitejas lēmumu var atcelt no amata šķīrējtiesas locekli, ja viņa rīcība ir neatbilstīga 1. punktā norādītajiem pienākumiem un nesavietojama ar viņa dalības turpināšanu šķīrējtiesā”.

267. Iepriekš minētās garantijas, kas izriet no Apvienotās komitejas divpusējā un paritārā sastāva, kā arī no tās lēmumu pieņemšanas savstarpējas vienošanās ceļā, manuprāt, ļauj uzskatīt, ka nedz šķīrējtiesas vai apelācijas tiesas locekļa iecelšana amatā, nedz viņa atcelšana no amata nenotiks atbilstoši citiem nosacījumiem kā vien tiem, kas ir paredzēti *CETA* 8.27. panta 4. punktā un 8.30. panta 1. punktā.

5. Par šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļiem piemērojamajiem ētikas noteikumiem

268. Ir jācītē *CETA* 8.30. panta 1. punkts, kurā ir iekļauti precīzi noteikumi ar mērķi garantēt šķīrējtiesas un apelācijas tiesas locekļu neatkarību un objektivitāti:

“Šķīrējtiesas locekļi ir neatkarīgi. Viņi nav saistīti ar kādu valdību [184]. Šķīrējtiesas locekļi nesaņem norādījumus no kādas organizācijas vai valdības jautājumos, kas attiecas uz strīdu. Viņi nepiedalās tādu strīdu izskatīšanā, kas radītu tiešu vai netiešu interešu konfliktu. Šķīrējtiesas locekļi ievēro [Pamatnostādnes] vai jebkādas papildu noteikumus, kas pieņemti atbilstoši 8.44. panta 2. punktam. Turklāt pēc iecelšanas viņi neveic darbības kā advokāts, puses iecelts eksperts vai liecinieks jebkādā neizšķirtā vai jaunā ieguldījumu strīdā saskaņā ar šo vai jebkādu citu starptautisku nolīgumu.”

269. Lai nodrošinātu šo prasību ievērošanu, papildus *CETA* 8.30. panta 4. punktam, kuru es minēju iepriekš, ir jāpiemin arī šā nolīguma 8.30. panta 2. punkts, kurā ir paredzēta iespēja strīdā iesaistītai pusei, kura uzskata, ka šķīrējtiesas loceklis ir interešu konflikta situācijā, “aicināt Starptautiskās tiesas priekšsēdētāju pieņemt lēmumu par šāda locekļa iecelšanas apstrīdēšanu”.

182 Attiecībā uz apelācijas tiesu skat. *CETA* 8.28. panta 4. punktu.

183 Turpat.

184 Zemsvitras piezīmē, kura ir šajā teksta vietā, šajā ziņā ir precizēts, ka “lielāki noteiktībai – tas, ka persona saņem atalgojumu no valdības, nepadara šo personu par nepiemērotu”. Attiecībā uz šo jautājumu Komisija tiesas sēdē norādīja, ka kategorija, uz kuru it īpaši ir vērsts šis precizējums, ir universitātes profesori, kuri saņem atalgojumu no valsts, taču kuri atbilst arī neatkarības un objektivitātes prasībām. Komisija minēja arī to personu kategoriju, kuras saņem pensiju no valsts. Katrā ziņā ir skaidrs, ka uz šīm personām, lai izvairītos no interešu konflikta un vajadzības gadījumā piemērotu sodu par interešu konfliktu, kas varētu ietekmēt viņu neatkarību un objektivitāti, turpina attiekties visu to noteikumu kopums, kuri ir paredzēti *CETA* 8.30. pantā.

270. Turklāt *CETA* 8. nodaļas F iedaļā neatkarības un objektivitātes jomā paredzētie noteikumi tiks papildināti ar rīcības kodeksu, attiecībā uz kuru *CETA* 8.44. pantā ir paredzēts, ka tas ir jāpieņem Pakalpojumu un ieguldījumu komitejai¹⁸⁵. Atbilstoši šai normai šis rīcības kodekss attieksies uz tādiem jautājumiem, kuru skaitā ir pienākumi izpaušanas, locekļu neatkarības un objektivitātes, kā arī konfidencialitātes jomā. Šis rīcības kodekss tādējādi palīdzēs precizēt un nostiprināt garantijas, kuras jau tieši ir paredzētas *CETA* 8.30. panta 1. punktā, lai izvairītos no interešu konflikta, it īpaši runājot par locekļu ārējo darbību un iepriekšējas atļaujas saņemšanu tās veikšanai¹⁸⁶.

271. Visu iepriekš minēto iemeslu dēļ, ņemot vērā izklāstītos vispārējos apsvērumus, es uzskatu, ka ar *CETA* 8. nodaļas F iedaļā ietvertajiem noteikumiem netiek pārkāptas Hartas 47. pantā atzītās tiesības uz piekļuvi neatkarīgai un objektīvai tiesai, jo tajos ir nodrošināts tāds šo tiesību aizsardzības līmenis, kas ir piemērots šajā iedaļā paredzētā ieguldītāju un valstu strīdu izšķiršanas mehānisma īpašajām iezīmēm.

IV. Secinājumi

272. Ievērojot visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai sniegt šādu atzinumu:

Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma (*CETA*) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses, 8. nodaļas F iedaļa, ar kuru ir ieviests ieguldītāju un valstu ieguldījumu strīdu izšķiršanas mehānisms, ir saderīga ar Līgumu par Eiropas Savienību, Līgumu par Eiropas Savienības darbību un Eiropas Savienības Pamattiesību hartu.

185 Atbilstoši šīs tiesību normas otrajai daļai “Puses dara visu iespējamo, lai nodrošinātu, ka rīcības kodekss tiek pieņemts ne vēlāk kā šā nolīguma provizoriskās piemērošanas vai spēkā stāšanās pirmajā dienā (atkarībā no situācijas) un jebkurā gadījumā ne vēlāk kā divus gadus pēc šādas dienas”. Skat. arī Kopīgā interpretējošā instrumenta 6. punkta f) apakšpunktu, kā arī Paziņojumu Nr. 36, kurā ir paredzēts, ka “ētikas prasības minēto tiesu locekļiem [...] tiks sīki izstrādātas [...] pēc iespējas drīz [...] un iekļautas obligātā un saistošā Rīcības kodeksā [...]”.

186 Šajā saistībā Vācijas valdība savos apsvērumos norāda, ka *IBA* pamatnostādņu 3. vispārējā noteikumā, kurš, pamatojoties uz *CETA* 8.30. panta 1. punktu, šķirējtiesas un apelācijas tiesas locekļiem ir jāievēro, ir paredzēts plašs publiskošanas pienākums attiecībā uz visiem elementiem, kas var ietekmēt šķirējtiesnešu neatkarību vai objektivitāti.